

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XXXII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

1957 JÚNIUS

T A R T A L O M J E G Y Z É K

CSENDBEN ISTEN ELŐTT: Haszontalan szolga (Turóczy Zoltán) — — —	193
Szabadságunk az egyház megreformálására (Ahlström) — — — — —	195
Ausztriai útijegyzetek (Veöreös Imre) — — — — —	202
„... az evangéliumot — tisztán...” (Szabó József) — — — — —	214
Finnország — húsz év után (Koren Emil) — — — — —	218
Karner Károly 60 éves — — — — —	225
A szószerk faja (Schik—Bohus) — — — — —	231
Szeniczei Bárány György, a nagy magyar pietista (Csepregi Béla) — — —	234
Hogyan készül az agenda? (Pröhle Károly) — — — — —	237
Dolgozó papné (Hafenscher Károlyné) — — — — —	245
Bevezetés az Újszövetségbe — Káldy Zoltán könyve — — — — —	248
Schweitzer Albert rádióbeszéde — — — — —	249
Film, színház, irodalom — lelkiesszemmel — — — — —	252
Minden Isten akarata? (Ifj. Magassy Sándor) — — — — —	255
GYÜLEKEZETI MUNKA: Gerhardt-év (Bohus Imre) — — — — —	257
FIGYELŐ: Egy beköszöntő beszéd — — — — —	262
AZ IGEHIRETŐ MŰHELYE:	
Szentháromság ünnepe után 3. vasárnap — — — — —	265
Szentháromság ünnepe után 4. vasárnap — — — — —	266
Szentháromság ünnepe után 5. vasárnap — — — — —	268
Szentháromság ünnepe után 6. vasárnap — — — — —	270
Szentháromság ünnepe után 7. vasárnap — — — — —	272
Szentháromság ünnepe után 8. vasárnap — — — — —	273
Építőkövek, homokszemek (Scholz László—Várady Lajos) — — — — —	276
Esketési igehirdetések vázlatai — — — — —	279
Oltári imádságok (Fehér Károly) — — — — —	Borítólap III.

Címlapunkon lévő kép Salzerbad látképe. Ez az osztrák evangélikus belmissziói és üdülőtelep volt a színhelye május 20—24-én az Evangélikus Világszövetség tanulmányi konferenciájának, amelyen egyházunk 10 tagú küldöttséggel képviseltette magát.

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus lelkészi szakfolyóirat.

Főszerkesztő: Turóczy Zoltán.

Felelős szerkesztő és kiadó: Veöreös Imre.

A szerkesztés munkájában szerkesztőbizottság vesz részt.

Előfizetési ár: havi 10,— forint, félévre 60,— forint, egy évre 120,— forint.
Erre az évre 100,— forint.

Csekkszám: Lelkipásztor Kiadóhivatala, Budapest, 220,507.

Szerkesztőség: Kecskemét, Szabadság tér 3. Telefon: 21—94.

Kiadóhivatal: Budapest, VIII., Puskin utca 12. Telefon: 142—074.

Kiadja az Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály.

Példányszám: 1000.

Csendben Isten előtt

Haszontalan szolgál

„Ha mindazt megtettétek, amiket parancsoltak nektek, mondjátok: Haszontalan szolgálak vagyunk, csak azt tettük, amivel tartozunk.”

Lukács 17, 10.

Olyan szolgál, akit gazdája haszontalannak tart, rengeteg van. Ritka az olyan szolgál, aki magát haszontalannak tartja. Az meg egyenesen fehér holló, akit gazdája hasznosnak minősít, nyilvánosan is megdicsér, kötelességtudó és kötelességteljesítő szolgának ismer el — aki azonban önmagát haszontalan szolgának tartja. Krisztus ilyen szolgálakat keres. Vajon talál-e ilyeneket köztünk? Vajon ilyennek talál-e engem?

Nem arról van szó, hogy mikor Isten fejünkre olvassa a bűneinket s csendes óráinkban megpirongat, vagy feletteseink által megdorgáltat, vagy nyilvánosan megszegyenít, védekező állást foglalunk-e el s tiltakozunk, mosakodunk, vagy talán még vádaskodunk is ahelyett, hogy elismernők: Haszontalan szolgálak vagyok — hanem sokkal többről van szó.

Az is nagy dolog, ha elismerjük, hogy életveszélyes pillanatokban rosszul vizsgáztunk, béres magatartást tanúsítottunk, magunkat féltettük, nem a nyájat, saját bőrünket mentettük s farkasok prédájára hagytuk a nyájat (János 10, 12). Áldott, aki ilyenkor szégyenkezve el tudja mondani magának s másnak is, Istennek is: Haszontalan szolgálak vagyok!

Az is nagy dolog, ha valaki egyszer nem élvezi már az egyházi pletykát, hanem megundorodik az oltár körüli papi harcoktól s riadtan eszmél rá arra, hogy ő is az utolsó időknek ahhoz a papi típusához kezd hasonulni, melyről Krisztus Urunk ezt a szomorú képet rajzolta: „Szolgatársait verni kezdte.” (Máté 24, 49). Áldott, aki ilyenkor megdöbbenve el tudja mondani: Gonosz, haszontalan szolgálak vagyok!

Az is nagy dolog, ha Isten valamelyik szolgálja ráeszmél arra, hogy valami baj lehet a világhoz való viszonyában. Elmosódtak szemei előtt a világ és a keresztyén ember közötti határvonalak. Megszürkült a missziói felelősségérzése a világ felé. Inkább a világ misszionálja őt, nem pedig ő a világot. Olykor-olykor rajtakapja magát azon, hogy már nem a világban szolgál, hanem a világnak. Érzi, hogy sodorja az ár. Hozzászokik dolgokhoz, melyektől azelőtt irtózott. A hullámok között süllyedő Péterrel kapkod a Jézus keze

után, hogy el ne merüljön, s azok közé a szolgálak közé ne kerüljön, akik ugyan Isten szolgálói voltak hivatalosan, a valóságban azonban részegesekkel kezdtek enni és inni. Áldott, aki ilyenkor a lejtőn meg tud állni s el tudja mondani: Haszontalan szolga vagyok. (Máté 24, 49/b.)

De vajon akkor, amikor minden parancsot teljesítettünk, minden kötelességünket megtettük, ezt magunk is így látjuk, feljebbvalóink is dicsérettel emlegetik, el tudjuk-e mondani: Haszontalan szolga vagyok? Nem képmutató alázatoskodás-e szidni magunkat akkor, mikor mások dicsérnek? Nem rejtett hiúság-e ez, mely csak azért mond rosszat önmagáról, hogy kiprovokálja másból a dicséretet? Lehet, de nem okvetlenül elkerülhetetlen. Pál maga is példa erre. I. Kor. 15, 9—10-ben ilyen önkritikát gyakorol: „Én vagyok a legkisebb az apostolok között, ki nem vagyok méltó, hogy apostolnak neveztessem, mert háborgattam az Istennek anyaszentegyházát, de Isten kegyelme által vagyok, ami vagyok: és az én hozzám való kegyelme nem lőn hiábavaló; sőt többet munkálkodtam, mint azok mindnyájan; de nem én, hanem az Istennek velem való kegyelme.” A haszontalan szolga alázata és a hasznos szolga öntudata olvad itt egybe csodálatos szintézisben, mutatván, hogy csak a magát haszontalannak tartó szolga lehet hasznos gazdájának, az Istennek.

Csak a magát haszontalannak tartó szolga hasznos, mert nem azt nézi, amit tett, hanem az *bántja, amit nem tett*. Az ilyen nem sopánkodik a munka terhe alatt, nem mímeli a verítékes önfeláldozás martíriumát, nem sajnálatja magát, hogy a két végén meggyújtott gyertya sorsára fog idő előtt jutni. Munkatempóját nem szabja másokhoz, sem feladatait mások kötelességvállalásához. Amire indítja Isten Szentlelke, az alól nem akar kibújni azzal az indokolással, hogy nem akar mások dolgába beavatkozó lenni. Munkáját elvégezhetetlennek tartja, de ez nem energiacsökkentő gátlássá válik nála, hanem szent ösztökévé. Ura azt mondja rá: „Ami tőle telt, azt tevő”, ő pedig azon nyugtalankodik: Tényleg nem tehettem volna többet? Igazán nem telt volna már több idő, erő, hűség belőlem?

Csak a magát haszontalannak tartó szolga hasznos a szolgálatra, mert munkáját nem a kötelesség, hanem a *szeretet szabja meg*. A kötelesség nagy erő. Olyan teljesítményre is képessé teszi az embert, melyet fel sem tételeztünk, talán még el sem képzelünk. A szeretet azonban még nagyobb erő. A kötelességnek ugyanis vannak határai, a szeretet azonban határtalan. A kötelességet ki lehet elégiteni, a szeretet azonban telhetetlen. Nemcsak a birtoklási vágyban, hanem a szolgálásban is. A kötelesség azt teszi, amit parancsolnak neki, a szeretet a gazdája szeméből akarja ellesni a kívánságait s szeretné megvalósítani, mielőtt ajkán parancsá lehetne a kívánság.

Csak a magát haszontalannak tartó szolga alkalmas a szolgálatra, mert *Isten a mértéke*. Szolgálatát ahhoz a szolgálathoz méri,

mellyel Isten szolgál neki. Ezen a mértéken mérve nincs túlóra, nincs racionális energiagazdálkodás, a sok is kevés, a minden is csak épp elég, az önfeláldozás is csak utánzata az Ő nagy golgothai önfeláldozásának.

Haszontalan szolgálának tartod-e magadat? Ha nem, nem azért vélekedsz így magadról, mert tényleg nagy a hűséged, sok az eredményed, hanem azért, mert még nem láttad meg eléggé a mulasztási bűneidet, nem szereted eléggé Uradat s nem látod még elég nagygnak Urad golgothai szolgálatát.

Szentlélek Uristen! Győzz meg minket bűn tekintetében! Tégy bennünket haszontalan szolgálkává önmagunk szemében, hogy hasznos lehessen szolgálatunk drága Urunk számára!

Túróczy Zoltán

Szabadságunk az egyház megreformálására

Sydney E. Ahlström professzor salzerbadi előadása rövidítve

Témám ez: Szabadságunk van az egyház megreformálására. Valóban az amerikai evangélikus egyházak olyan helyzettel állanak szemben, amely megköveteli, hogy éljünk ezzel a szabadsággal, amelyet Krisztus adott. Meggyőződésem, hogy e problémák közül több az európai evangélikusok számára is probléma és mindinkább problémává válik a jövőben. Európa megelőzte Amerikát a modern civilizáció krízisének átélésében, de az iparosodás által okozott problémák átélésében Amerika megelőzte Európát. Ezek a problémák érintik az egyházat és az igehirdetését. Amikor tárgyalom azt a helyzetet, amelyet a modern technika és industrializmus teremt az egyház számára, abban a meggyőződésben teszem, hogy bizonyos mértékig olyan problémákról beszélek, amelyekkel az egyháznak mindenütt ezen a világon szembe kell néznie.

I.

Az amerikai egyház problémáit négy széles társadalmi jelenség kapsán tárgyalom.

1. Az első a *társadalmi mozgás*. E jelenség okozója nemzetünk egész történelme: eredetünk az első településekkel kapcsolatban (kolonizáció), bevándorlások általi növekedésünk, állandó benső vándorlás: kiterjeszkedés a puszták, prérrik felé, az elmúlt évszázad vándorlása faluról városba. Egyéni leleményesség és a gazdasági lehetőségek lettek a társadalmi helyzet lényeges meghatározói.

2. A második folyamat — a harmincas évek közepétől — a nép *jólétének* fokozatos növekedése. Az emelkedő életszínvonal csak egyik része volt ennek a folyamatnak, amely magával hozta az igények szélesskálájú növekedését is. Ami azelőtt csak néhány ki-

vétélezett számára volt elérhető, az ma sokak számára természetes. Ezt a folyamatot a technika segítette elő. A gépek megnövelték az emberi munka termelékenységét. A tudományosan átgondolt ügyintézés, irányítás, kereskedelem is növelik az eredményeket.

3. A harmadik tényező a *földrajzi értelemben vett mozgás*. Az amerikaiak mindig mozgásban vannak. Azt mondják, hogy a hintaszéket is amerikai ember találta ki, csak azért, hogy mozgásban legyen akkor is, amikor nyugodtan ül. A sűrűn lakott helyekről a kontinens ritka lakosságú területeire áramlás, a bevándorlás, a városok megnövekedése jelenti ezt a mozgást. Ez a folyamat még nem állt meg.

4. A jelenlegi helyzet negyedik tényezője a *félelem az egyedüllétől*. Az egyik legszélesebb látókörű elemzője ennek a problémának David Riesman, akinek a könyve (A magányos tömeg, 1950.) az egyik leginkább olvasott tanulmány lett. Azt mondja, hogy az embereket azelőtt a tradíció irányította. Az erkölcsi ideálok, az életmód minden változás nélkül öröklődött egyik korból a másikba. De a 18. és 19. század gyors népesség-növekedése megtörte az élet e szabályos ritmusát. A tradíciót helyettesíteni kezdte a „belső iránytű”, amely vezette az embereket a társadalmi és gazdasági mozgás közben.

Korunkban, az industrializmus korában, mind a tradíciós típus, mind a „belső iránytű” megtalálható, de tulajdonképpen egy harmadik váltotta fel. Ez — így mondja a szerző — különösen a magasfizetésű, úgynevezett „fehérgalléros” embereknél történik. Ez az új típusú ember a magartartásának normáit mások cselekedeteihez méri, azokéhoz, akik előkelő társaságához tartoznak. Képiesen kifejezve: ez a mentalitás nem az iránytűhöz, hanem a radar ernyőjéhez hasonlítható, amelyen megjelenik a ködön keresztül a zátonyt jelző bója.

II.

Az egyház számára új feladatokat jelent a modern iparosított társadalomban adott helyzete.

1. Ebből a helyzetből az első probléma az egyház számára egy kísértés. A tömeg-civilizáció megkísérti az egyházat, hogy elszakadjon isteni hivatásától és *felhígítsa igehirdetését*. Ez a veszély különösen nagy, mert a modern hírközlés hatásos módszereket termelt ki, hogy befolyásolja a közvéleményt. Mivel ezeket a befolyásokat nehéz ellensúlyozni, az egyházat megkísérti, hogy átvegye a modern hirdetések és a modern propaganda módszereit, és ennek következtében elsikkassza vagy túlságosan leegyszerűsítse üzenetét. Az eredmény az, vagy az lehet, hogy olyan keresztynység alakul ki, amelyet az európai vagy amerikai középosztály általában szeretne. Ennek a problémának másik oldala az a veszély, hogy az egyház elmulasztja felhasználni a hírközlés új eszközeit és ezáltal leköti magát ahhoz, ami ma már nem hatásos, idejétmúlt.

2. A másik probléma az egyház számára ugyancsak kísértés formájában jelentkezik. Ez az a veszély, hogy az egyháztól idegen vagy csak félig egyházius tömegek keresik a kapcsolatot az egyházzal.

Nem az a feladatom itt most, hogy analizáljam az Egyesült Államokban tapasztalható vallásos ébredést. Még csak az sem, hogy megkérdezzem, vajon ez a vallásos konjunktúra lelki csőd jele-e. Egyet hozzátétőlegesen bizonyossággal lehet mondani: A 20. század sok lelki ébredést produkált, de sokféle feszültséget is az emberiségben. Ennek következményeképpen az emberek szükségét érzik az egyháznak (vagy legalább is gondolják, hogy szükségét érzik, noha nem tudják, miért). Megingott lábuk alatt a talaj, ezért keresik az egyházban a szilárd talajt. Ők a nyugati világ „rizskeresztényei”. (Így nevezték a misszionáriusok azelőtt azokat, akik anyagi okból közeledtek az egyházhoz.)

Világos, hogy ez a helyzet nem csupán rossz. Ez egyszerre veszedelem, de lehetőség is. A veszedelem abban van, hogy ezek az új tagok, akik azért csatlakoztak az egyházhoz, mert ez társadalmi egyenlőséget hozott nekik, továbbá pozíciót keresnek a gyülekezetben és végül ők befolyásolják a lelkészt és társadalmi klubba formálják át lassan a gyülekezetet.

De ez a helyzet lehetőséget is rejt magában az egyház számára, mert olyan embereket hoz a templom kapujába, akik valamilyen formában valóban inségben vannak. Van balsam Gileádban az ő számukra is. Az egyháznak hatalmas lelki kincsek vannak a birtokában. A helyzet még megmenthető, mint ahogy az egyház képes volt felhasználni még a Meroving királyok kard által kényszerített tömegkereszteléseit is.

Igaz azonban az, hogy az egyház szekularizálódik akkor, amikor elmulasztja átadni hitét és gyorsabban vesz föl embereket tagjai közé, mint ahogy krisztianizálja őket. (Hadd tegyem hozzá, hogy ezt a szót: „krisztianizálás” — mély alázattal merem csak használni. Mert én sem vagyok biztosabb, mint Kierkegaard, hogy mit is jelent kereszténynek lenni.). Az evangélikusokat is érinti ez a helyzet és sok gyülekezetünk viseli magán a túlságosan gyors növekedés jeleit. De azt hiszem, a legsemlegesebb megfigyelők megegyeznek velem abban, hogy az evangélikusság kevésbé veszítette el a talajt, mint a többi nagyobb protestáns felekezet. Az említett veszély azonban nálunk is megvan, sőt növekszik.

3. A harmadik probléma az egyház számára nem kísértés, hanem kellemetlen tény: a „szekta-ciklus”.

Valamennyien többé-kevésbé ismerjük, hogy mit jelent a szekta, mint vallásos mozgalom. Ahogyan Troeltsch definiálja: a szekta olyan csoport, amely visszavonul a társadalomtól, valamint a szélesebb egyházi típusú mozgalmaktól, és megalakul mint az újjászületett szentek látható közössége. Amíg egy ilyen mozgalom fiatal, tagjai rendszerint egy társadalmi osztályból kerülnek

ki, gyakran azok közül, akiknek bizonyos mértékig legalább is nincsen gazdasági, kulturális, nevelésbeli örökségük. Az Egyesült Államok rendkívül sokágú „vallástörténete” egy sor példát tud erre felmutatni. Bizonyos esetekben ezek a mozgalmak sok milliónyi tagot számlálnak. A szekták puszta létezése szörnyű vádirat az egyház és a társadalom ellen egyaránt.

Most kísérjünk figyelemmel egy ilyen szektás mozgalmat későbbi története során, a negyedik vagy a harmadik, sőt esetleg már a második nemzedék idején. A többség visszatér tanításban és teológiában a tradícióhoz. Ökumenikus érdeklődés támad bennük. Fontos szerepet játszik már a nevelés. A „papság” már sokkal képzetesebb. Különleges tanításaik — beleértve a „felekezethez-nemtartozást” is — elvesztik jelentőségüket. Már nem hangsúlyozzák annyira az érzéseket, a hirtelen megterést, a tökéletes szentséget. Éneklésük és istentiszteleti életük sokkal józanabbá válik. Amint tagjaik társadalmilag feljebb nyomunak és megtalálják helyüket a világban, már nem lesznek többé tradíciónélküliek. A szektából lassanként egyház lesz.

De lehet, hogy ebben az egyházzá-alakulási folyamatban új feszültség támad. Ez gyakran a nemzedékek feszültsége. Amíg egyrészt az újraegyesülés felé mozog (afelé az egyház felé, ahonnan eredetileg kiszakadtak), új szakadás támad, mert a többiek nem mennek velük. Ez a folyamat mindig újra és újra kezdődik. Így szakadások, átalakulások, feszültségek, újra szakadások végtelen sorával találjuk magunkat szemben.

4. A negyedik probléma az egyház számára szintén nem kísértés, hanem egy konkrét helyzet, nevezetesen a *társadalmilag rétegződött egyház*. Csak egy vagy két felekezet igyekszik szolgálni *minden* társadalmi réteget (római katolikus, evangélikus). Statisztikailag az evangélikusok ezen a téren jobban állnak minden más nagyobb felekezethnél Amerikában, mivel tagjainak osztálymegoszlása alig különbözik valamit az egész nemzet társadalmi rétegződésétől.

III.

Ezekután rátérek az egyház reformjának kérdésére.

1. A *gyülekezetre* nézünk először. Arra van szükség, hogy töröljük ki fejünkből az ilyenféle ideális képeket, mint: templomtorony a gyülekezet földrajzi középpontjában; minden gyülekezeti tag fülében ott cseng a harangszó... Ma már ezen túl vagyunk, mert más a mai település és az élet ritmusa, mint azelőtt. A gyár kerül a középpontba, a perifériára a templom. *Hogyan tudja ebben a helyzetben az egyház hirdetni az ígét és kiszolgáltatni a szentéseket?* Feleletem ez: *Legyen az egyház egyház és semmi egyéb.*

Szükségünk van az egyházi élet olyan reformjaira, amelyekkel megszüntetjük a két helytelen véglelet: a „magasegyházi” gyakorlatot, másrészt az egyszerű emberi társulás képzetét. Olyan

egyházfoglalomra van szükségünk, amely átlépi az előbbi végleteket, és összegyűjti az embereket igazi koinoniába, közösségbe, amely nem szervezeti elvre épül fel, hanem az egyház történelmi *istentiszteleti életének* az elvére.

Egyetértek a *Theologie und Liturgie* (Kassel 1952) és a *Leiturgia* szerzőivel, különösen is Dr. Karl Ferdinand Müllerrel, Dr. Rudolf Stählinnel és Dr. Peter Brunnerrel. Nincs még egy olyan megnyilatkozás az istentiszteleti életről, amely többet mondana az amerikai egyházaknak, mint a *Credo Ecclesiam* (Von der Kirche heute), az evangélikus Mihály-testvérközösségek kiáltványa (Kassel 1955.). Ezek a nyilatkozatok nem nosztalgikusak, hátratekintők, hanem reálisok. Nem antiquarium-szagúak, vagy középkorizűek, hanem az atomkorra szabottak. Túlnéznek a társadalmi, lélektani, esztétikai szempontokon és az Isten ígését nézik, ahogyan nekünk mindnyájunknak ezt kell tennünk.

Igazágtalanul cselekszünk magunkkal, tradíciókkal és az egyház egész történetével szemben, ha mellőzzük a történelmi liturgia ajándékát. De igazságot szolgáltatni a múltnak — ez nem az én feladatom. En most a modern társadalom problémáival és az egyház jövőben végzendő munkájával foglalkozom. Ebben az értelemben látom a szükségét a keresztyén istentiszteleti élet teljesebb felfogásának. Abban az egyházban, amelynek lelki élete a szószék és az oltár körül alakul ki, az ige egyesíteni tud mindenféle fajta és helyzetű embert. Egy ilyen kettős fókuszú istentiszteleti élet nem fogja megosztani a képzett és a kevésbé képzett embereket. A prédikáció megosztást eredményez, mert vagy az egyik ember számára lesz naivság vagy a másik számára túl magas.

2. A *prédikációt* sohasem szabad odaáldozni a szentségért. Az igehirdetés újrafelfedezése talán a legjelentősebb eseménye a 20. század egyháztörténetének. Amit mondani akarok az nem ellentétes ezzel a fejlődéssel, sőt éppen belőle fakad.

Nálunk kicsi a veszélye annak, hogy a szószéket odaáldozzák az oltárért. Amire Amerikának szüksége van, nem az, hogy nagyobb szerepet kell juttatni a prédikációnak, hanem az, hogy el kell mélyíteni a textuskifejtés irányában a prédikációt (expository preaching). De ez sem elég, hanem egy olyan új felfogásra van szükség, amely a prédikáción hídverést ért, olyan hidépítést, amely szorosan az igéből indul és az ember konkrét helyzeténél ér partot.

A prédikációnak biblikusnak és tanítás tekintetében tisztának kell lennie, utalnia kell a végső emberi ínségre. Érthetőnek kell lennie az egész gyülekezet számára és nem az egyetemi és teológiai tanárok felé kell irányozódni. Nem szabad olyan *magasnak* lennie, hogy ne lehessen felérni hozzá, és nem szabad olyan *alacsonynak*, triviálisnak lennie, hogy ne legyen érdemes felöltözni hozzá. Szélessége az egész perikópát fogja át és ne legyen olyan keskeny, mint az egyes ember érdeklődési köre.

A prédikációnak nem szabad kizsákmányolnia az istentiszteletet. Ha ezt teszi, vétkes intellektualizmusba esik. Hitvallás, feloldozás, glória, lekcio és prédikáció, imádság, offertórium, hálaadás, úrvacsora, áldás: ez az istentisztelet teljessége, amelyben a Szentlélek-vezette egyház él. Mindebben pedig a gyülekezet teljes részvétele fontos, ahogyan azt Luther kidolgozta és amelyért azóta is dolgoznak.

3. Az egyház harmadik reformja, amelyet az idő parancsol és amely elhanyagolása miatt máris elmarasztal, a *keresztyén nevelés és tanítás újra átgondolása*. A liturgiai megújulás és textust kifejtő prédikáció felelevenedése központi tényezői lehetnek ennek.

Itt most a *kapcsolatot* akarom kiemelni a prédikáció és a tanítás, a homiletika és a pedagógia között. Így ír Merz professzor: „Az igehirdetőnek a textushoz és ezzel a homiliához való oda-fordulása a prédikációt és a katechézist közelebb hozza egymáshoz, mint ahogyan az elmúlt évszázadokban voltak.” Majd tovább így folytatja: „Az európai országokban a katechetikai szolgálat a népegyházi szervezet alapján főképpen az iskola, az iskolai didaktika és pedagógia ügye volt. A racionalizmus, idealizmus és liberalizmus korszakában a teológia fejlődése a keresztyén oktatást mint az iskolai tanítás egy darabját szemlélte és mozdította elő. A bibliai és egyházi anyag tanítását idegen módszereknek rendelték alá.”

Amerikában nagyrészt egészen más a helyzet. Az általános nevelés olyan szekuláris, amennyire az csak lehetséges. Az egyházak (beleértve az evangélikus egyházakat is) nevelői munkájukat gyülekezeti keretben végzik a következő eszközökkel:

1. *Vasárnapi iskolák*. Ez egyórás együttlétet jelent a gyülekezeti istentisztelet előtt vagy közben.

2. *Vakációs iskolák*. Ez néhány órás együttlét naponta, két vagy három hétig a nyári szünidőben.

3. *Konfirmációi oktatás* hetenként egyszer, többnyire két évig.

A legutóbbi időkben heti egy-két óra jött még mindehhez az iskolai év alatt, amelyet a gyermekek szabadidejükből fordítanak egyházi ismeretek elsajátítására.

Eddig múlt századi nívón mozgott az egyház gyermekmunkája. Csak ismereteket tanítottak, de ösztönző eszköz nem volt, ami kapcsolatot teremtett volna az istentiszteleti étellel és a hétköznapi keresztyén étellel. A teológiai szemináriumok olyan szigorúan akadémikusak voltak és ma is azok, hogy kevés a remény arra, hogy az onnan kikerülő végzett fiatalok reformálni fognak. Csak a legutóbbi évek néhány jele jogosít fel arra, hogy reformot várjunk a keresztyén nevelés és tanítás terén. Az evangélikus egyházak jelenleg egy közös program kidolgozásán fáradoznak. Talán remélhető, hogy itt azok a követelmények is hangot kapnak, amelyeket

Merz említ: „az istentiszteletnek, a bibliai tanításnak és a közösség rendjének összekapcsolását”.

Most, amikor az amerikai evangélikusok ezzel a feladattal néznek szembe, abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy legalább két igen értékes tapasztalat van előttünk. Mindkettőt sok munka, sok gondolkodás után nyerték és igen különböző körülmények között. Az egyik tapasztalat a presbiteriánusoké, a másik az episzkopálisoké. Mindkettő arra az elvre épül, hogy a vallás-oktatásnak négyzögűnek kell lennie: prédikáció, istentiszteleti élet, oktatás, otthon. A presbiteriánusok kiadott könyvei inkább az egyház üzenetének átadására teszik a hangsúlyt, míg az episzkopálisoké inkább az istentiszteleten a családdal együtt történő részvételre. Úgy vélem, hogy az evangélikus gondolkodás össze tudná forrasztani mindkét fővonást. Meggyőződésem, hogy teremteni tudunk egy olyan életképes munkaközösséget, amely feldolgozza az istentiszteleti élet és nevelés, családi nevelés és gyülekezeti élet kapcsolatait. Ha valamit akarunk produkálni, úgy ezeket a kapcsolatokat először a teológiai főiskolák tanítói-nevelői munkájában és hitéletében kell tudatosítani.

Napjaink társadalmi jelenségei aláhúzzák az *egyház egységkeresésének szükségességét*. Az a helyzet, amit leírtam, a megosztott keresztyénségnek még nagyobb tragédiát jelent. Minden teológiai érv mellett, amely a keresztyén közösség kiszélesítését munkálja, ezek a gyakorlati szempontok még csak fokozzák a sürgősséget.

Talán említeni sem kellene, hogy ez a helyzet a magunk körén belül is megoldásért kiált —, hogy az evangélikusok teljes szószék- és oltárközösségben legyenek egymással és egységesen nézzenek szembe a problémákkal és formálják ki istentiszteleti életüket.

Erdemes lenne még foglalkozni a diakonusok kérdésével, hogy újra felelevenedjék ez az intézmény ott, ahol megszűnt. A gyülekezeti szeretetintézmények helyzete és mindenekelőtt az ún. belmissziói munka veti fel ezt a szükségét. — A modern iparosított társadalmi helyzet ugyancsak parancsolja azt is, hogy újra meghatározzuk: mit értünk missziói mezőn (nemcsak messze tőlünk van ilyen!), mi az egyházi hivatal, az ordináció jelentősége, stb.

Amint töprengtem a problémán: *szabadságunk van az egyház reformálására* — főleg azokra a reformmozgalmakra gondoltam, amelyek már megvannak egyházunkban és amelyek már eddig is komoly eredményeket tudnak felmutatni. Mindezt nagy alázatossággal teszem és a hála adósságának érzésével a Confessio Augustana egyháza iránt, — ennek az egyháznak tanítása, nevelése és istentiszteleti élete iránt.

Átdolgozta: *Hafenscher Károly.*

Ausztriai úti jegyzetek

Egyházunk küldöttségének tagjaként több mint egy hetet töltöttem Ausztriában. Lehetne erről rendszeres beszámolót írni, mégis inkább a személyes benyomásaimat adom közre. Persze, ezzel sokkal szubjektívabb, tehát esetlegesebb és vitathatóbb lesz a tükörkép, s egyáltalában nem tekinthető „hivatalos állásfoglalásnak”. De így őszintébben lehet írni és az egyéni élménynek az útirajznál van jelentősége. A pillanatfelvételek sokszor jellemzőek, talán nemcsak a fényképezőre, aki kiragadja és beállítja a képet, hanem az objektív valóságra is. Igénytelen írásom elé csak ennyi kívánok: En mindenestre így láttam...

Előretolt bátyán

Az volt az érzésem, hogy az Evangélikus Világszövetség salzerbadi konferenciáján — amely a minneapolis-i világgyűlést előkészítő tanulmányi konferenciák sorába tartozott — hazai egyházunk az érdeklődés középpontjában állott. Ez az érdeklődés nemcsak a küldöttség jelentős létszámának és főként vezetőjének, Ordass püspök személyének szólt. Ez annak a különleges helyzetnek is szólt, amelyben most vagyunk: megpróbálunk egyház lenni a mi körülményeink között, és pedig több tekintetben újrakezdéssel próbáljuk. És ez hallatlanul izgalmas, néha persze érthetetlen a kívülről szemlélő egyházak számára. A figyelem felfokozódása volt az a halálos csend, amellyel a magyar egyházi beszámolót hallgatta a konferencia, vagy amely némely, a helyzetünket érintő felszólalásunk közben ráborult a teremre. Istennek legyen hála, az egyházunk felé forduló ez a figyelem tele van bizalommal és szeretettel. De ez csak növeli felelősségünket: tudunk-e igazi egyházi magatartást tanúsítani, és megmutatni a nyugati szemeknek, hogy az egyháznak megvan a sajátos útja itt keleten, Isten kegyelméből. Ez pedig azt jelenti, hogy a nyugatitól eltérő politikai és társadalmi viszonyok között keresi meg az egyház az életformáját s szolgál Krisztus evangéliumával.

A színekép

Sokszínnú volt a konferencia szellemi képe. Megfigyelhetők voltak bizonyos teológiai irányvonalak, amelyek nem egyszerűen földrajzilag rendeződtek. Sőt keresztül-kasul szeltek a konferenciát. Feszültségbe tulajdonképpen egyetlen ponton kerültek, azon a ponton, amely a mai lutheranizmus számára a döntő válaszút. A lutheranizmus elefántcsonttoronyba vonul-e, vagy belemegy a világ mai égető kérdéseivel való foglalkozásba. „Megszabadítva a világban való szolgálatra” című előadásnál robbant ki szenvedélyesen a teo-

lógiai vita. Nyilvánvalóvá vált, hogy az egyház nem dolgozhat akcióprogramokkal, de választ kell adnia a jelenkor nagy kérdéseire. Ez a nap bizonyára azok számára sem múlik el nyomtalanul, akik inkább a konzervatív, visszahúzó teológiai álláspontot képviselték, egyébként nagyon komoly teológiai alapvetéssel.

A különböző hangok között egyre különösen is rezonált a lelünk. Igénytelen külsejű, egészen fiatalnak látszó amerikai ütötte meg. Magunk között először csak „suhanca” hívtuk tréfás szeretettel a külseje nyomán. Közben azután kiderült róla, hogy az egyik híres amerikai teológiai főiskola tanára, aki konferenciánk legmegkapóbb előadását tartotta. (Lapunkban rövidítve közöljük.) A mondanivalójával való összecsendülés részben feltétlenül a helyzetünk hasonlóságán alapszik, és ez az, ami meglepő volt számunkra. Az derült ki, hogyha egészen más előjellel, de mind az ő, mind a mi világunk a modern fejlődés, a szekularizmus élén jár. És mindkettőnk egyházának — ha látványlag egészen más megnyilvánulásokkal, de gyökerében ugyanazokkal a problémákkal kell szembenéznie. Sajnos, az előadását követő eszmecsere részletkérdések körül forgott, és az, amit nem fejezett ki ugyan, de mégis egész mondanivalójából sugárzott, nem került megvitatásra. Ez pedig az a felismerés, hogy az egyház reformjára nemcsak az igei tisztaság kérdéséből kiindulva, hanem a modern élet által adott feladatokból kiindulva is szükség van, természetesen csak igei alapon. Az iparosodó társadalomban az egyház alakjának, szolgálata módszereinek is meg kell változnia, anélkül, hogy alkatából bármit is veszítene.

Egyébként a konferencia előadói gárdája színes képet nyújtott: volt közöttük svéd, dán, német, amerikai. Színes képet adtak a hozzászólások is. Merész vélemények is elhangzottak. „A Kis Káté ma már sehol sem népkönyv, hanem dogmatikus könyv. Mindenütt magyarázni kell. Egy olyan könyvet kellene teremteni, amely a mai korban az evangélikus nép könyvévé válhat.” — „A más egyházakkal való úrvacsorai közösséget nyugodtan vállalhatjuk. Hiszen az úrvacsorában Krisztus jelenléte a fontos, amelyet valamiképpen minden egyház elismer, és nem Krisztus jelenlétének értelmezése a fontos, amelynél az eltérések vannak.” — Nem tudom, mennyire kerültek rögzítésre a konferencia tanulságos felszólalásai, megállapításai, de kétségtelen, hogy több újszerű mozzanatot adtak hozzá a minneapolisli tanulmányi anyaghoz — ezeket persze itt most nem részletezhetem. A konferencia munkamódszere különben az volt: előadás egy-egy altémáról, ennek csoportos megbeszélése, majd teljes ülésen való megvitatása, az előadó záró reflexióival.

Ahlström

Barátok között

Így kell mondanom, mert az a szeretet, amit a magyar küldöttség tapasztalt sok oldalról, főleg pedig az Evangélikus Világszövetség képviselői részéről, felülmúlta a szokásos kereteket. Láthatólag

Magyarok Salzerbadban. Alsó sor-
tól felfelé: dr.
Karner Károly,
dr. Ordass Lajos,
dr. Vajta Vil-
mos, dr. Nagy
Gyula, Veöreös
Imre, dr. Wiczián
Dezső, Szabó Jó-
zsef, Hafenscher
Károly, dr. Só-
lyom Jenő, dr.
Keken András.

súlyt helyeztek rá, hogy jól érezzük magunkat, s olyan gondoskodásban részesítettek, amely felejthetetlen marad számunkra.

A nyilvános alkalmak mellett a beszélgetések ezen a konferencián is nagy jelentőséghez jutottak. Az elég tömört program miatt az éjszakákat vették igénybe baráti együttléteink. Ezek során

külön örömet jelentett számunkra, hogy találkoztunk — többünk 15—20 év óta először — a hazánkból még a második világháború elején elszármazott lelkésztársunkkal, Vajta Vilmossal. Magyarságát megőrizte szívében és nyelvében, közben pedig átment egy olyan iskolán, amely rendkívül élesszemű teológussá tette a svéd újlutheránus teológia irányvonalán, másrészt pedig jó értelemben vett igazi egyházi diplomatává nevelte. Nyilván számára is tanulságos volt az együttlét velünk, mert alkalma nyílt közlő megfigyelni egyházunk néhány színét és belelátni egyházunknak belső nehézségeiből adódó problémáiba. Az a kép, amit egyházunkról odakint alkottak az elmúlt években és a közelmúlt hónapokban, inkább csak az egyházi vonalvezetéssel és az egyháznak az államban elfoglalt helyével foglalkozott, pedig elsősorban nem itt vannak a fő nehézségeink. S talán az sem múlik el nyomtalanul a baráti beszélgetések hatásából, amikor az egyház keleti helyzetének megértésére és a lutheranizmusnak az élettel való behatóbb foglalkozására hívtuk fel a figyelmet. Mindkét irányban láttam nyitott lelki ajtókat a beszélgetések során, ami különösen is öröndetes, hiszen más teológiai gondolkozásból és világi háttérből jövő testvérekről van szó.

Salzerbad

Távol a hajszától és lármától, az alsóausztriai Elő-Alpesek egyik csendes bájos völgyében fekszik. 15—20 épületből álló evangélikus belmissziói telep az egész. 1920-ban vásárolták meg, akkor még kizárólag üdültetési céllal, különböző országokból, főleg Svájból érkezett adományokból. Ezért viselnek az egyes épületek ilyen nevet: „Holland-ház”, „Svájci ház”. A két világháború között Magyarországról is többen felkeresték. Ma már kibővült a szolgálata. Az egyik ház tanulóotthon célját szolgálja, itt 40 gyermek van egész éven át. Zilált családi körülmények közül kerültek ide, hogy a csödbe jutott család helyett egy nagyobb család: az egyház otthona nevelje őket. Gyermeküdültetés is folyik a nyári szünidő alatt: 180, főleg nagyvárosi gyermek szívja itt magába olcsó árért a szubalpin-levegőt. Külön ágat képez a telep nómunkája. Egyszerűbb körülmények között élő asszonyokat üdültet itt az evangélikus szeretetszolgálat, hogy felfrissülve térhessenek vissza családjukba és munkahelyükre. Végül pedig fizetővendégek is jönnek üdülésre, elsősorban evangélikusok.

Külön is érdeklődtem a telep vezetőjétől — akinek az édesapja is már itt működött — Salzerbad konferenciái-szolgálatáról. A konferenciákat főleg hétvégeken tartják, péntektől vagy szombattól vasárnap estig, hogy könnyebben szabaddá tudják tenni magukat a résztvenni szándékozók. Vasárnapi iskolai vezetők, főiskolások számára vannak ilyen konferenciák. A mi nemzetközi konferenciánk után egy alliansz-konferencia kezdődött.

A mi szemünkben újszerű két rendezésük van. Konfirmandusokat több napra kivisznek egy-egy gyülekezetből és az itt töltött idő beilleszkedik a konfirmációi előkészületbe. Legutóbb a nagyhéten voltak itt egyik gyülekezetből négy napig ötvenen. Reggeli áhítat után csoportokban tanultak, majd szabadidő, kirándulás tartotta a programot. Jó alkalom ez arra, hogy a konfirmandus csapat közösségbe forrjon. A másik pedig: „evangélikus iskolai hetek”. Tudvalevőleg egész Ausztriában két evangélikus felekezeti alapfokú iskola van. Ennek egyes osztályai két-három hétre idejönnek a tanítójukkal és ebben a nagyszerű hegyi környezetben folytatják iskolai munkájukat.

Gyülekezetek is jönnek ide kirándulásra. A telep mégis kihasználatlanul áll. Evangéliumi lelkiületű igazgatójának különösen akkor csillant fel a szeme, amikor a további lehetőségekről érdeklődtem tőle. Presbitereket, gyülekezeti alkalmazottakat szeretne egy-egy területről összegyűjteni, hogy azok, akik az egyház közigazgatási munkájában állnak; lelkileg is elmélyülhessenek. A konferenciák evangélizációs jellegének erősítése terén is van kívánivaló az igazgató szerint.

Televíziós felvétel

Az eldugott kis völgyben mindjárt harmadnapon megérkezett az amerikai televízió riporter-kocsija. Ordass püspököt kérték televíziós interjúra. Először szabad téren fényképezték, amint a genfi evangélikus sajtómegbizottal beszélget. Ezek még néma képek lesznek, leadásuk közben mondja a televíziós riporter a bevezető szöveget az eseményről. Azután szobában került sor magára az interjúra. A televíziós felvételt bonyolult gépezettel készítik. Az interjúk egyes szakaszai közben más-más oldalról fényképezik a beszélőt. Ez szerdai napon történt. Pénteken már 40 millió televíziós előfizető láthatta és hallhatta.

„Az államhoz való viszony sokat javult” — mondotta televíziós megnyilatkozásában Ordass püspök. És főleg azokat az egyházi lehetőségeket emelte ki, amelyek a legutóbbi időben újra megnyíltak. Említette a nyári konferenciákat, a konfirmáció kötetlen idejét, az egyházi sajtó újraindulását és legutóbbi termékeit, a templomlátogatás növekedését, a gyülekezeti életben az ifjúság erősödő részvételét, valamint a rádió újabb evangélikus vallásos félórát. Így kerültek előtérbe a nagyvilág számára a salzerbadi kis elrejtett völgyből egyházi életünk mai pozitívumai.

Különben Ordass püspök végezte a konferencia záróistentiszteletét. A konferencia eszmecseréiben ez a hallgatag ember csak egy felszólalást tett. A keresztyén reménységről tartott előadáshoz szólt hozzá: „Gyülekezeteim meglátogatásakor szoktam mondani és itt is elmondom: az életemben sok boldog, verőfényes nap is volt, de ha választanom kellene, hogy egyoldalúan csak a ragyogó vagy a sötét emlékeket tarthatom meg — egy pillanatig sem lenne két-

ségem, hogy melyiket válasszam. Szívesen hagynám el a napfényeseket és ragaszkodnám két kézzel a nem-szeretem napokhoz, amelyekben Isten egészen közeljött hozzám a kereszttel és az Ő felejtethetetlen örök reménységét szívembe írta.”

Televíziós interjú Ordass püspökkel.

Szomszéd egyház

Két estén át beszámolók hangzottak el a jelenlevők otthoni egyházi életéről. Ezek közül most csak azt az egyházat veszem elő, amely a mienkéhez hasonló körülmények között él. A szlovák evangélikus egyháznak 327 gyülekezete van, 385 lelkeszi állással, két egyházkerületbe tagozva. A lelkeszek állami fizetést kapnak. De a gyülekezetek a szükségleteiket maguk teremtik elő önkéntes egyházi adóból, szeretetadományokból és gyűjtésekből. A rászoruló gyülekezetek állami hozzájárulásban részesülnek nagyobb beruházások és tatarozások esetében. A szlovák nyelvnek most folyik az istentiszteleti életben való meghonosítása, valamint az énekeskönyvben való érvényesítése. A nagypénteki templomlátogatás nehézségeit nemrégiben megszüntették. A konfirmandusoktatás két évig tart, és egészen ritka eset még városi gyülekezetben is, hogy ne részesítenék benne a szülők megkeresztelt gyermeküket. A vallás-tanításnál a jelentkezett gyermekek számaránya nem rossz, a gon-

dot inkább az okozza, hogy a késő délutáni órákra esnek a hittan-
órák. Teológiai fakultásuk szellemét ezekkel a szavakkal jelle-
mezte Chabada püspök: élő orthoóxia, élő konfesszionalizmus.

Chabada szlovák egyetemes püspök beszámolóját
olvassa

Kis ablakok

Az osztrák evangélikus egyház életével személyes tapasztalatok útján is ismerkedtünk, persze csak villanásszerű benyomásokat szerezve, ami inkább eszméltető lehet, mint a kép teljességét ábrázoló.

Belvárosi utca Bécsben. Az evangélikus templomot alig lehet felismerni. A kapualjban üveges hirdetőablák. Benne moxidaraboknak újságokból kivágott hirdetései: hol és mikor játsszák. Alatta pár soros gépelés: a film evangéliumi kritikája. Néhányat találmra feljegyeztem: „*Mint egy szélvihar*”. Német házassági film. Igazi problémával, jó megoldással, kitűnő színészi teljesítménnyel. A közönség ízlése javára tett engedmények ellenére 18 éves kortól ajánlható. — „*Emberrablás*.” Egy apa lelkiismereti harca, aki elrabolt fiát ki akarja szabadítani. Komoly problémájú amerikai film, amely egyéni döntésre hív fel. Különösen tíz éves kortól kezdve ajánljuk. — „*Kaiserthali pásztorének*.” Egy paraszt szerel-

Befejezésül ezeket mondta: „Egykor az evangélikus keresztyének Ausztriában, Magyarországon, Szlovákiában, Lengyelország, Szilézia, Románia és Jugoszlávia részeiben közösen szenvedtek a Habsburg ellenreformáció uralma alatt. Abban a helyzetben is megvolt az egységünk, sőt az igazi szabadságunk is. Akkor is, ma is szétszakít ugyan a nyelvnek és a nemzeti jellegnek különbözősége, de akkor is, ma is egyesít a Krisztusban való egység. Ahogyan a közeli és távoli múltban szoros kapcsolatban álltunk, szeretnénk ma is Isten segítségével testvériségünket folytatni.”

mespár szenvedéséről és örömről szóló történet. A szép felvételek ellenére nem ajánljuk.

Ugyanitt más hirdetőablán a heti bibliaórák felsorolása, számunkra szokatlan, de érdekes „parcellázással”: külön bibliaórát tartanak fiatal lányoknak, asszonyoknak, férfiaknak és — dolgozó nőknek.

A második vasárnapot is kihasználjuk páran a magyar különdötségből. Átnézzük a bécsi — vagy húsz — evangélikus gyülekezetnek májusi nyomtatott istentiszteleti beosztását. A kiválasztott templom előtt 10 órakor fehér virággal díszített autók táborra vár. Konfirmáció van. A nagy templomban 120 konfirmandus. Az igehirdetés első szakasza a konfirmáció érzelmi hűrjait pengeti a szülők szívében, a további része is kielégítetlenül hagy bennünket. Nem hömpölyögnek el a Luther szép erőteljes egyházi nyelvében mondott mondatok a hosszúra nőtt, 14—15 éves fiúk és lányok feje felett?... A lelkész a konfirmandusok nevét a személyes áldáskor úgy olvassa, hogy közben fel sem pillant,

rájuk sem néz, csak lép gyorsan tovább. Kis ördög incselkedik bennem: mi történnék, ha véletlenül két konfirmandus felcserélve állna, vagy eggyel eltolódnék a sor? De nem ez a baj: valami olyan „nagyüzemiséget” érzek, amely ezt a nagyszerű alkalmat — 120 fiatal indul tovább az egyházban — elhomályosítja előttem. Viszont még csak $\frac{3}{4}$ 11. Csendben elhagyjuk a templomot és autónk egy külvárosi kerület felé veszi útját. A bécsi „Angyalföld” vesz körül, amikor megállunk kis egyemeletes ház előtt. Eles a kontraszt a cirádás nagy templom után, de megcsap valami más levegő és me-

May osztrák evangélikus püspök
üdvözi a konferenciát

legebb lesz a szívem. A lelkészi hivatal ajtaján verses felirat, magyarul kb. így hangzik: „Aki a lelkészhez akar bemenni, lépjen be bizalommal. Amit a szívén hordoz, mind tegye le odabent.” A hivatalon belül még egy másik ajtó: a lelkipásztor személyes fogadószobájához vezet. Rajta egy Goethe-idézet: „Mondd miért állasz itt? Nincs ajtó és kapu? Jöjj be bátran, szívesen fogadnak!” A hivatal mellett lakásból átalakított imaterem. Eppen gyermekistentisztelet folyik. Egy fiatal jogász tartja a hamis bíró példázatáról. Színesen, szemléletesen, érdekesítően beszél. A gyermekeket csak a végén kapcsolja be, de feleleteik pontosan mutatják, hogy megragadta figyelmüket és a gyermekek is megragadták a példázat üzenetét. Utána két kis fiút szólít ki, természetes közvetlenséggel. Ezeknek az elmúlt héten volt a születésnapjuk, mindegyik kap egy tábla csokoládét. A vezető lelkésszel is elbeszélgettünk. Szeme és felelősége van a távolállók megközelítéséhez, de ideje nincs elég. „Évről évre nő a szakadék a felnövő nemzedék és az egyház között. A szülők dolgoznak, a fiatalokat az utca neveli. Egyre nehezebb hidat verni az ő világukból az egyház világába” — mondja. Találékosan nem lehetne megfogalmazni nemcsak a bécsi külváros gyülekezeti problémáját, hanem az egyház világhelyzetét sem.

Vasárnap délután az egyik külvárosi parkban 3 órakeres utca-misszió volt evangélikus rendezésben. Egymás után négyszer tartott az előadó 5—5 perces evangélizációt. Közben fúvózenekar és szólóénekes szerepelt korálokkal. 35—40 fő verődött össze. Volt aki harsányan nevetett az egészen, de volt, aki végül együtt énekelte és utána bement a közeli utcában lévő gyülekezeti helyiségbe. A nyári hónapokban minden vasárnap itt is és más pontokon is folytatják ezt az utcai missziót, amire ugyan — a beszámoló hallatára — egyik magyarországi konzervatív gyülekezeti tagunk azt mondotta: „Cirkusz!” — de mi tudjuk, hogy ez a „cirkuszi” jelleg az evangélium „háztetőkről való hirdetésének” végzése.

Hányodó magyarok

Nem láttuk az Ausztriában jelenleg időző 30 000 magyar táborait, nem volt közvetlen érintkezésünk velük, de ami megbízható értesülés és pillanatnyi benyomás adódott róluk, az nagyon nehézzé tette szívünket. Egyik lelkigondozójuk elmondotta nekem, hogy a csalódás, a bizonytalanság és a reménytelenség között hányódik legtöbbszörük. „Az otthont elveszítették, a világ pedig bezárult előttük”. Magam is láttam autónkról az amerikai követség épületét, amint előtte fáradtarcú magyar tömeg tanyázott, köztük gyermekek is. Az evangélikus szeretetmunka nagy erővel és anyagi áldozattal enyhíti a hontalanság sebeit, de engem különösen az érdekelt, hogy mi az az igei mondanivaló, amelyet az ő helyzetükben megszólaltatnak lelkipásztoraik. Valamelyikük elmondotta nekem két prédikációját. Az egyikben az igazi reménységről beszélt, amit Jézus Krisztus ad. Ebbe kell belefogóznunk, akkor is, amikor lát-

ják, hogy földi reménysegeikkel hova jutottak. De ezt kell legdrágábbnak tartaniuk akkor is, ha sikerül egyenesbe jutniuk és jó egzisztenciát teremteniök. A másik ígehirdetésében Jézusnak erről a szaváról beszélt: „Ha valaki énutánam akar jönni, tagadja meg magát és vegye fel az ő keresztyét”. A keresz elöl nem lehet elmenekülni. Isten mindig gondoskodik arról, hogy legyen keresztyűnk. Ha tovább is fognak jutni — mondotta —, ott is helyez a kegyelmes Isten rájuk szenvedést. Ezt alázatosan látniok és vállalniok kell.

Végtelenül örültem ennek a hangnak. Azt láttam belőle, hogy a külföldön élő magyar származású lelkészek és teológusok márciusi bécsi nyilatkozata mindennapi szolgálatukban realizálódik: „Az evangélium tisztasága érdekében Krisztus vigasztalásának üzenetét szükségszerűen elhatároljuk a menekült helyzetben kísértő minden hamis evangéliummal szemben, amely a meghalt és feláldozott Krisztusban való reménység evangéliuma helyett emberi, politikai vagy nemzeti álmokat és reményeket táplál. Egyházunk elsődleges feladatát abban látjuk, hogy a Krisztus evangéliumát ilyen kísértésekkel szemben is egyedüli reménységként hirdessük és valljuk.”

A bibliák háza

Az utolsó nap délelőttjén harmadmagammal jártam a Bibliatársulatok Világtanácsának háromemeletes bécsi székházában. Uhl igazgató rendkívüli szívéllyel fogadott. Beszélgetésünkből látom, hogy kizárólag szolgálatnak tekinti a bibliaterjesztés ügyét és felénk, magyarok felé különösen is nyitott a szíve és szolgálatkészsége. A bibliákat önköltségi ár alatt adják el világszerte. Világmunkájukból érzékeltet valamit két adat: minden hónapban egy új nyelven egy-egy új bibliai részlet jelenik meg, és minden hónapban egy-egy új revízió kerül kiadásra a világon. Érdekes dolgokat hallottunk a bibliaterjesztés modern módszereiről, amelyek közül fényképen is bemutatunk egy-kettőt olvasóinknak.

Külön élmény a ház egyik terme: kis bibliamúzeum. Szerezzel simogatta szemünk az 1556-ból származó wittenbergi kiadású Luther-bibliát. Kézbevettük a japán, a tibeti, a vakírásos bibliát. Forgattuk Morrison 1823-ban 8 kis kötetben megjelent kínai írású újszövetségét. Láttuk a világ legkisebb újtestamentumát: kisebb egy bélyegnél. Angol nyelvű, a két világháború között jelent meg. És forgattunk egy gyönyörű, ma már hozzá nem férhető munkát: „Az ezernyelvű könyv”. Ez a kiadvány felsorolja a különböző nyelvű bibliákat, mindegyiknél közli a bibliafordítás rövid történetét, mintát ad szövegéből és több alkalommal az illető népnek jellegzetes arctípusát is hozza fényképen. Egyik lapján János evangéliumának 3. része szólal meg magyarul. Pünkösdi csodálatos folytatása — Isten ígéjének ezer nyelven való megszólalása — egyetlen, nem is vastag könyvben!

A bibliaterjesztés munkájának innsbrucki kirakata.

Bécsi reklámkirakat, amely az utca másik oldaláról is jól olvasható. Felirata: Hiányzik egy könyv a könyvtárából! A Biblia!

A bécsi Biblia-ház boltjában a kiadványok bemutató asztala, rajta a földgömb, amely kifejezi a bibliaterjesztés világszolgálatát.

Bécs és Budapest

Bécs valóban nagyon szép. Keresztül-kasul autóztuk és alig láttunk omlott vakolatot, düledező házakat. Széles, tiszta utcáin a kedélyes forgalmi rendőrök az autók torlódásában járva könnyed kézlejtéssel irányítják a forgalmat. A villamosok és autóbuszok lassúak, régimódiak és drágák, de a személyautók tömkelege száguld és néha 5—10 pernyi megállásra is összetorlódik. Ejszaka pedig a neonfényes Mariahilferstrasse kápráztató látvány.

És eszembe jut a mi Budapestünk, ez a sokat szenvedett főváros, kopott ruhájában, sérüléseivel. Hamupipőke a királyleány mellett? És mégis, mégis... Azért jó kint járni, hogy annál inkább megerősödjön bennünk: hol a mi helyünk! Amikor közel 10 nap luxuskörülményei közül az éjszakai gyors átvitt a magyar határon a mi szürkébb viszonyaink közé és a hajnal derengésében kinyílt előttem a dunántúli határ, megéreztem valamit abból, ami a reformáció korában Belényesi Gergelyt vagy később Apácai Cseri Jánost hazahúzta hazánk küzdelmes viszonyai közé, hogy szolgáljanak itt az evangéliummal.

Veöreös Imre

„...az evangéliumot – tisztán...”

Ágostai Hitvallásunk a híres 7. cikkelyben utolérhetetlen teológiai érzékkel határozza meg az egyházat: „...a szentek gyülekezete, melyben az evangéliumot tisztán tanítják...” Latin szöveg: „...pure docetur...”, német szöveg: „...rein gepredigt...”

Mit jelent az evangélium „pure”, „rein”, „tisztán” való tanítása, hirdetése? A helyes felelet azért fontos, mert az evangélium tiszta hirdetése az egyház egyik leglényegesebb — szinte egyetlen, mert a többi is magában foglaló — ismertető jele, espedig nemcsak konstatáló (megállapító), hanem konstituáló (létrehozó) értelemben. Luther szerint az egyházat „...egyedül az evangélium nemzi, alakítja, táplálja, szüli, neveli, pásztorolja, ruhazza, erősíti, fegyverzi...” Az egyházat tehát nemcsak megismerni lehet az evangélium tiszta hirdetéséből, hanem az egyház az evangélium tiszta hirdetéséből születik és él is.

A Formula Concordiae szerint, ha az evangéliumot „tisztán” hirdetjük... az Úr az Ő kegyelmével minden biztonnyal jelen van... Ezért fontos a „pure docetur”.

Az Ágostai Hitvallás ugyancsak 7. cikkelye szerint az egyház valódi egységére csak az elegendő, de az valóban elegendő, hogy az evangélium tiszta hirdetésére nézve egyetértés legyen. Ezért fontos a „pure docetur”.

A „pure docetur”, „rein gepredigt” jó megértésén fordul meg, hogy „az ige egyháza”-ban evangélikus igehirdetők vagyunk-e, vagy csak lutherkabátos rétorok?!

Figyelemre méltó, hogy a szöveg nem általában az „ige” tiszta hirdetéséről, hanem az „evangélium” tiszta hirdetéséről beszél. Az 5. cikkely szerint is Isten az egyházi hivatalt nem általában az ige, hanem „az evangélium hirdetésére” rendelte. Ez nem véletlen, mert az ágostai atyák s általában hitvallásaink szótárában „az ige” és „az evangélium” nem szinonim szavak. Sőt: az ige gyakran jelenthet szűkített értelemben csak evangéliumot, de az evangélium sohasem jelenthet tágított értelemben általában igét. Érdekes az is, hogy a szöveg nem „tiszta evangélium” hirdetéséről, hanem az evangélium tiszta hirdetéséről beszél. Ez a finom disztinkció sem mellékes. Az evangélium mindig tiszta evangélium, de a *hirdetése* nem mindig tiszta evangélium-hirdetés. Érdekes végül az is, hogy a latin szöveg az evangélium tiszta „tanításá”-ról (*pure docetur*), a német szöveg pedig az evangélium tiszta „hirdetésé”-ről (*rein gepredigt*) szól. Nem lényeges különbség, de azért nem árt arra gondolni, hogy prédikációnk mindig tanítás is, tanításunk mindig prédikáció is.

Nem felesleges, hogy a „pure docetur” helyes értelmének keresésében mindjárt elejtsünk két naiv, kézenfekvő elképzelést. Az evangélium tiszta hirdetése nem az evangélium „tiszta ajakkal”

és „tisza étellel” való hirdetését jelenti. Természetes, hogy az evangéliom hirdetőinek tiszta élete elengedhetetlenül fontos, mégis Ágostai Hitvallásunk mindjárt a következő 8. cikkelyben helyesen mutat rá arra, hogy az evangéliom hirdetésének hatékonysága nem függ a hirdető erkölcsi minőségétől, s ennek állítását donatista tévelygésnek bélyegzi. Tudjuk, hogy Luther is milyen éles megfogalmazásokban védelmezi az ige és szentségek hatékonyságának objektivitását. Pál apostol annak is tud örülni, ha valaki nem „jó-akarattól” hirdeti Krisztust, hanem „irigységből, versengésből, színből”, mert „akár színből, akár szívből”, csak „minden módon” Krisztus prédikáltassék. Az evangéliom tiszta hirdetése természetesen nem azt jelenti, hogy Bibliánknak csak újszövetségi részéből és annak csak bizonyos részeiből prédikálhatunk.

Helyes feleletet akkor adhatunk a „pure docetur” kérdésére, ha megvizsgáljuk, mit értenek hitvallási irataink evangéliomon. Jelenti a szó természetesen a négy evangéliomot is; együtt is a négyet s külön-külön is mindegyiket. A Formula Concordiae Krisztus egész művét evangéliomnak nevezi. Az Apologia szerint pedig „az evangéliom summája, magja az, hogy bűneink bocsánatát nem saját érdemeinkért, hanem Krisztusban való hit által nyerjük”. Hitvallási irataink nagy egyöntetűséggel vallják és tanítják, hogy az evangéliom = a bűnbocsánat ígéje, örömhír arról, hogy Isten Krisztusért vétkeinket kegyelmesen megbocsátja. „Az az evangéliom sajátlagos szava, hogy hit által vesszük bűneink bocsánatát”, — mondja az Apologia. Bűnök bocsánatának hirdetése „ez az evangéliom tulajdonképpeni tiszte” — mondja Luther a Schmalkaldeni Cikkekben. „Azt mondjuk sajátlagosan evangéliomnak, azaz a legörvendetesebb híradásnak, hogy Isten a bűnöket nekünk Krisztusért megbocsátja” — mondja ismét a Formula Concordiae.

A Jézus Krisztusért ingyen kapott bűnbocsánat tehát az az evangéliom, amelyet „pure”, „rein”, „tisztán” kell hirdetni.

Ezt az evangéliomot pedig „pure”, „rein”, „tisztán” hirdetni azt jelenti, hogy elegyítetlenül, keverés nélkül hirdetjük a Krisztusban nyert bűnbocsánat kegyelmének ezt az örömhírét. „Aki álomlátó, beszéljen álmot, akinél pedig az én igém van, beszélje az én igémet igazán (= tisztán). Mi köze van a polyvának a búzával? — azt mondja az Úr.” Jer. 23, 28. Isten azért támad a prófétákra, mert keverik egymás között az Úr beszédét. Jer. 23, 30.

Elhatárolást jelent tehát a „pure docetur”. Az Ágostai Hitvallás születésének történeti helyzetében ez az elhatárolás első-sorban kétségtelenül a római kovásztól való őrizkedést jelentette. De ezt az elhatárolást hitvallási irataink konkretizálják is.

A „pure docetur” mindenekelőtt azt jelenti, hogy az evangéliomot el kell választani a törvénytől. Hitvallási iratainkat senki sem vádolhatja antinomizmussal, törvény-ellenességgel. Az evangéliom nem is lehetne evangéliom törvény nélkül. A törvény fedi fel a bűnt s Krisztushoz kerget. A törvény is Isten műve, akárcsak az evangéliom. De a törvény Isten „idegen műve”, „opus alienum”,

az evangéliom pedig Isten „sajátlagos műve”, „opus proprium”. A törvény követel és vádol, az evangéliom ígér és felment. A törvény elkárhoztat, az evangéliom megment. Luther szerint minden keresztyénnek értenie kell a törvény és evangéliom közötti különbségtéves művészetéhez, s ahol ebben a dologban „hiány tapasztalható, ott nem lehet a keresztyént a pogánytól vagy zsidótól megkülönböztetni”. „A törvény megöli a bűnöst, de nem a bűnt, az evangéliom megöli a bűnt, de nem a bűnöst.” A törvény és evangéliom tartalmuknál fogva teljes ellentétei egymásnak. Ezért „aki a törvényből tanítja a megigazulást, az nem keresztyén teológus, hanem félrevezető, aki a keresztyénségtől való elszakadást tanítja.” Persze a törvény és evangéliom megkülönböztetése a gyakorlatban igen nehéz, különösen saját szívünkben és lelkiismeretünkben. Itt kinek-kinek a „saját papáját” kell legyőznie. Luther ismételen figyelmeztet arra, hogy a törvény és evangéliom elválasztása meghaladja a természeti ember erejét s csak a Szentlélek által történhetik meg. „Azért aki a törvény és evangéliom megkülönböztetésének művészetét jól tudja, azt tartsd nagyra és nevezd a Szentírás doktorának.” A Formula Concordiae 5. cikkelye így kezdődik: „Mint hogy a törvény és evangéliom közötti különbség különösen dicsőséges világosság (régii magyar fordítás: tündöklő világosság), amely arra szolgál, hogy Isten ígését helyesen hasogassuk és a szent próféták és apostolok írásait jól magyarázzuk és értsük: különös szorgalommal kell azon igyekezni, hogy ez a két tanítás „ne” legyen összekeverve, vagy az evangéliomból ne csináljanak törvényt, s ezáltal el ne homályosítsák Krisztus érdemét, és el ne rabolják a megszorodott lelkiismeretektől azt a vizsgálatást, melyet egyébként bírnak a szent evangéliomban, ha az tisztán és igazán prédikáltatik, hogy legnagyobb kísértéseik között a törvény rettenésével szemben meg tudjanak állni.”

Hitvallási irataink Lutherral együtt a Szentírás helyes értése, továbbá a tiszta tanítás, elsősorban a hitből való megigazíttatás, végül az egyház vizsgálató szolgálata érdekében, végeredményben Krisztus dicsőségéért szorgalmazzák olyan élesen a törvény és evangéliom megkülönböztetését. A „pure docetur” tehát az evangéliomnak a törvény előtti, feletti feltétlen felsőbbsege.

A „pure docetur” jelenti az evangéliom elhatárolását az emberi bölcsességtől is s „Ha elfogadjuk ellenfeleink tanát, hogy a bűnbocsánatot az észnek cselekedeteivel kiérdemeljük, többé semmi különbség nem lesz a bölcséleti és keresztyén igazság között.” „Az emberi bölcsesség a törvényben keresi az igazságot. A scholasticus doktorok is... az emberi bölcsességtől megcsalatra, csak Mózes letakart arcát látták, mint a farizeusok, filozófusok és mohamedánusok” — mondja az Apologia. Ma sem elegyíthető az evangéliom semmiféle tudománnyal, ideológiával, világnézettel vagy egyébbel.

A „pure docetur” az evangéliom mindenféle eretnekségtől való elhatárolását is jelenti. Az Ágostai Hitvallás „damnamus” szaka-

szai ban szinte valamennyi eretnkség kárhoztatását megtaláljuk. A „pure docetur” ebben az összefüggésben a lelkek megítélését is jelenti. 1. Ján. 4, 1—3. Mikor Luther azt mondja Zwinglinek: „Más lélek van bennetek”, akkor a lelkek Szentlélek által való megítélésének tisztét végzi az úrvacsora evangéliumának tiszta-sága érdekében.

Néhány kötelező tanulság igeszolgálatunk számára. Tanulgasunk lutheri módon exegetálni! Ehhez persze sokkal több ige-olvasás, meditálás, imádság szükséges, mint amennyit legfonto-sabb szolgálatainkra általában fordítani szoktunk. S hitvallási iratinkat is szorgalmasabban kell tanulmányoznunk. „Taníts meg engem, Uram, a keresztről való beszéd hirdetésére!”

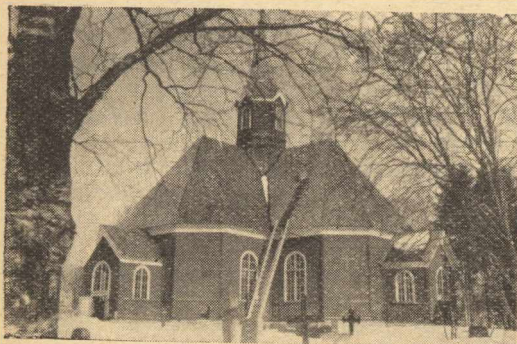
Ne féljünk elszánt egyoldalúsággal a bűnbocsánat evangéliomát hirdetni. Ha ez unalmas egyoldalúságot jelent, akkor nekünk ez az „unalmas egyoldalúság” az egyetlen kötelességünk. Pál sem restellte „ugyanazokat írni”. Fil. 3, 1. S nem volt hajlandó az egyebekre viszkető korintusi füleket respektálni, hanem csak a meg-feszített Krisztus büntörlő evangéliomát szölte szűnös-szűntelen.

Hogy a mai ember mást igényel? Nem a mai ember szabja meg, hanem az Isten mondja meg, hogy mire van szüksége a modern embernek. Istennek pedig nincs „más” evangélioma. Luther beszélt kora emberének „megrettent lelkiismeretéről”. Úgy véljük talán, hogy a mai emberből hiányzik ez a megrettent lelkiismeret, „az Úrnak félelme, — 2. Kor. 5, 11 — s nem izgatja a kérdés: „Hogyan juthatok kegyelme Istenhez”? Biztosak lehetünk abban, hogy a mai ember sokféle félelmének a mélyén is a megrettent lelkiismeret van. Hirdessünk csak bátran „pure” evangéliomot. Ma is ebben van Isten szívet legyőző hatalma. Róm. 1, 16. Ma is igaz Luther magyarázata a 3. hitágazathoz: „... a Szentlélek hívott az *evan-géliom* által...” A Szentlélek nem más, hanem csak az evangéliom által hív. Kevesebb vérfagyasztó dörgedelmet hát szószerkeinken, s több vigasztalást abból, amit Pál Titus 3, 4-ben mond, hogy: „... megjelent Istenünknek jóvolta és emberszeretete...” (Az eredetiben: filantropia.) Ez a mentő „filantropia”, ez a „purum evan-gélium”. Istennek ökle is van, de mi most Krisztus öt sebé t mutogassuk, amelyekben eltűnt Isten ökle. A kemény bűnös szívet is ez előbb összetöri, mint a fejbeverős moralizálás. Lásd Péter esetét a nagy halfogásnál. Szóljunk hát „Jeruzsálem szívéhez”. És. 40, 2. Luther így fordítja: „mit Jerusálem freundlich reden”.

A „pure docetur” tehát a helyes Írás-értésnek, lutheribb exe-gézisnek, a „más” lelkek megpróbálásának, a keresztről való evan-géliom vigasztalásának felelősebb kötelességét rója ránk. Mindebben Isten Szentlelkére szorulunk. Vajha azt mondhatnánk Pállal: „Mi nem olyanok vagyunk, mint sokan, akik meghamisítják az Isten igéjét; hanem tisztán, sőt szinte Istenből szólunk az Isten előtt a Krisztusban.” (2. Kor. 2, 17.)

Finnország — húsz év után

Húsz év után újra Finnország földjére lépni nem izgalommentes élmény. Bizony izgalom szorongatott, amikor március első napjainak egyik hajnalán, jégzajló, álmatlan éjszaka után kiléptem a Stockholmból Turku felé haladó hajónk fedélzetére. Az a világ vett körül, amit Sally Salminen: Katrina c. regényében érzékelhet a magyar olvasó. Ahvenanmaa szigetvilágának sokszáz apró szigete között tört előre hajónk a befagyott tenger jégtörővágta útján. Vastag hótakaró alatt aludtak a néma szigetek s dunnának ködöt húztak magukra, hogy még titokzatosabbnak, magánosabbnak, zártabbnak, borongósabbnak tűnjenek fel. Vajon ez a regényekből ismert s most valóságban is érzett hangulat és élet fog körülvenni Finnországban?

Régi vidéki fatemplom Oulainenben.

Turku kikötőjének darurengetege tűnt fel hamarosan a ködből, amott a méltóságteljes, komor vár, majd hátrább a sokszázados vigyázó vártán álló ősi dóm. Percek múlva az erdők, erdők és erdők világán repített a gyors Helsinki felé.

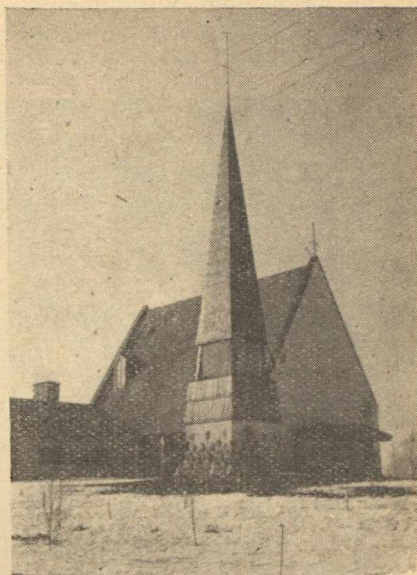
Az élet modernizálódása

Amint kiléptem Saarinen pompás állomásépületének hatalmas kapuján, megtört ez a hangulat. Egy merőben más Helsinkiben találtam magam. Az állomásépület, ez az építészeti remek, hatalmas kötornyáival, arányos íveivel és lámpát tartó merev kőfiguráival szinte félénken húzódik meg a modern skatulyaépületek, hatalmas üveggaloták tömkelegében. Az utcákon folyamként özönlő autóáradat, közöttük gyorsjáratú autóbusz, villamos, trolibuszkocsik. Emberek nem kisebb áradatban özönlenek a gyalogjárókon, a nők fitosan-csinosan, bundásan s a fejükön olyan kalappal, mint a lábos. A férfiak általában szolid eleganciával, de ime itt egy kapu alatt fiatalember várakozik, körben felhajló karimájú kalapja kissé homlokára húzva, hátul a tarkón dús haj, csapottvállú, egyenesvonatra szabott háromnegyedes kabátján szélessujtású gombolás,

szélesfelhajtós szűk nadrág, rikító zokni és tutajnyi gumitalpú félcipő. Ajka füttyre csücsörítve, vizenyős szemével tétován néz s lába-keze a várakozás topogásában tangóütemre vonaglik. Elmentemben csodálkozva néztem rá vissza: ez volna az új Finnország?

No, nem. Ennyire azért mégsem. De a modern életnek ez a szele, amely az első élmény elevenségével így megcsapott, ott fűtyült a fülembe két hónapig. Nem csak a város nőtt meg húsz év alatt bámulatos mértékben — széles utcák és palotasorok nőttek ki a földből főleg az egykori külvárosi részeken —, hanem ország-szerte megdöbbenő méretű modernizálódáson ment át az élet. Szinte így merném mondani: nylonizálódott világ. Szinte szimbóluma az életnek, hogy a vásárolt fehérneműt nylonzacskóban kapod, nylonfésűvel fésülködsz, a paradicsomkonzervet nyolttartóból nyomod a lábosba, a háziasszony nyoltszivaccsal mosogat, nyoltszivacs-terítőre teszi az elmosott edényt s már-már azon gondolkozol, hogy a kirakatokban a narancs nem nyilonból van-e. A mi szemünk már megszokta, hogy mögé is nézzen a dolgoknak s a képhez az is hozzátartozik, hogy állandó, lassú inflációban él az ország s a munkanélküliség nem ismeretlen fogalom. Sokan kényszerülnek Svédországba menni erdőmunkára.

Szemem azonnal azt keresté, vajon mit jelent ez a változott élet az egyházra nézve. Természetszerű, hogy az egyházat is magával ragadta ez a feltörő modernség. Alkalmam volt beletekinteni egy templom-építészetet összefogó központi szervnél a megvalósult és megvalósuló tervekbe. Szájtátva néztem. Megtaláltam a tájegységet és ősi elemek örökségét kereső stílust teljes újszerű megoldásokban — szinte fal nélküli csupa-tető templomok —, de megtaláltam a teljesen újszerűt is. Láttam — sajnos csak képen — templomot, ahol beülsz a padokba s az erdőben érzed magad. Üvegfal vesz körül, szemed nem akad meg semmin, ami épület, mert még az oltár is csak antependium nélküli keskeny asztallap, a szószék egyetlen vékony csőkorlát s az oltárképet helyettesítő hatalmas kereszt az üvegfalon túl kint van az erdő fái között. Városi

Modern falusi templom. Ősi formák modern megvalósítása.

templomokban az első padokban ott van a nagyothallók részére a hallószerkezet, az oltáron és szószéken a rejtett kis telefonkészülék, amellyel egy gombnyomásra halkán szót válthatsz liturgia közben is a kántorral. Mondanom sem kell, hogy nem voltam templomban, mely ne lett volna fűtve. A Lohja-i öreg műemléktemplomot, melynek csodás freskóit nemrég restaurálták, hétköznap is fűtik. A technika és civilizáció ilyen előretörése mindenütt tapasztalható. Északon — igaz, ezt közvetlenül Svédországban hallottam — a házépítő csak úgy kap építési engedélyt, még családi villa esetén is, ha központi fűtéssel és kandallóval (esztétikai okból?) épít. Voipio Márton, aki a józansági munka egyik egyetemista szervénél titkár volt (ma ugyanott országos főtitkár), irodái levelezését magnetofonba mondja. „Ez már egy avult masina” — mondja, mikor csodálkozom. Ezek csak apró cseppek tükröződései.

Mindez a papság életformáján is érezhető. A papok jobban élnék, mint a híveik általában. (Hogy ez nem egészséges, nem értik.) Modern papi otthonok hosszú során volt alkalmam látni s ámulva néztem a kifinomodott lakásízlést. A népies elemeket mintha lassan kiszorítaná a modern, de a fő sajátosság ma is a ryijjy (a faliszőnyeg) s a gyertyatartók. Szekrény alig van. Falba-

Vidéki lelkészlakás fogadószobája.

épített kis garderobok helyettesítik. A virágot falra akasztott cserépből előszeretettel futtatják fel a falon. A szinte mindenütt megtalálható kandalló igen hangulatossá teszi a lakás képét. A rendkívül fejlett modern üveg-művészet (vázák) is jellemző díszítőelemmé vált. Az ősit legjobban talán a saunákban őrizték meg, amit természetyszerűen építenek ma is minden otthonhoz s ha vízvezetékes megoldással is, de ősi formában. Papi házakban szinte általános az asztalkán, vagy almáriumtetőn a gyertyák, keresztelőtál, vagy feszület oltárszerű elrendezése. Nem egy helyen láttam alkovos benyílóból házikápolna kiképzését. Persze, a hintaszék is minden otthonban megtalálható.

Az elvilágiasodás előretörése

A technika és civilizáció ilyen előretörése a belső emberre nézve kétségtelenül szekularizmust, elvilágiasodást jelent. Nem is kicsi mértékben. Megdőbvenne nézi az ember, hogyan fut el az élet a templom mellett. Minden vonalon. Jó jel, hogy az egyház

élesszemű figyelői ezt világosan látják. Salomes érsek évekkel ezelőtt mutatott rá aggódó mondatokkal erre a jelenségre s a többi között kifejtette, mit jelent a szekularizmus a szépirodalomban. Egy igen jól képzett irodalom-szakos vidéki tanárnóval beszélgettem erről a kérdéstről. Nem volt szeme hozzá, hogy meglássa.

Mindig küzdöttem az ellen, hogy a finn népet mindenestül megtért népnek lássuk. Ismerem az ébredés lelkének hallatlan lángolását s évek óta foglalkozom az ébredés történetével. De ez a finn népnek kis része. A nép maga — ma különösen — az elvilágiasodás járszalagján fut. A finn egyház népegyház, annak előnyei mellett minden hátrányával együtt. Szórványegyházi életünkhöz szokott szememnek persze, hogy nagy élmény volt kétezer lelkes istentiszteleteken venni részt s a helsinki öreg templom bájospatinás épületét csak zsufolva láttam. De ha a templomok mögé nézek, a 18—20—25 ezer lelkes mammutgyülekezetekre, akkor nincs mit szégyenkezniünk a mi templomlátogatási arányszámunkkal. Virágvasárnap Helsinki egyik ultramodern templomában voltam s bizony — virágvasárnap! — lézengtek. Egyik vidéki parochián, ahol a lakáslépcső klinker-téglájától a házikápolnán át az ebédlő kandallójáig minden csodás művészi összhangban épült, az irodával kapcsolatos „beszélgető-szobában” ülve panasolta a rendkívül lelkes, égő-szívű lelkész, hogy a lelkét kiprédikálja s nem mozdul a gyülekezet. Fut a templom mellett az élet... Persze néhol a lépéstartással is baj van. Viljanen Paavot magyarországi útja alatt választották meg Tampere egyik gyülekezetébe parochusnak. A gyü-

A megfáradtak üdülőjének saunája.

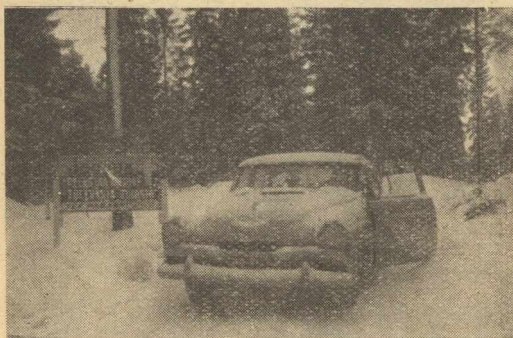
lekezet a város modern részében van, hatalmas blokkházak tömkelege utcákhoz, a gyülekezet lélekszáma a nyíregyházainál nagyobb mammutszám — és nincsen temploma. Fut az élet a templom mellett... különösen ha csak a helye mellett kell elfutnia. Már nem is különös, hogy abban az államban, ahol az egyház államegyház, a papok az anyakönyvvezetők, a püspököket a jelöltek közül az államelnök nevezi ki s ő jelöli ki a bűnbánati nap kötelező textusait is, a miniszterelnök felekezetén kívüli.

Az egyház modern módszerei

Az említett jelenségek talán arra engednek következtetni, hogy az egyház nem veszi észre, vagy sajnálkozva regisztrálja és tehetetlenül nézi a világméretű vonzást, a szekularizmust. Valóban találkoztam hamisan magabiztos magatartással is. De az elszigetelt maradi egyoldalúság volt. Arról szó sincs, hogy az egyház télenkedve szemlélné a templom mellett elfutó életet. Hadd vetitek fel néhány futó képet a lépést tartani igyekvő egyházi életről. Előre kell bocsátanom, hogy a terjedő elvilágiasodással szemben egyre szélesebben keresik a módszereket és senkit sem kényelmesít a megtalálás nyugalma.

A Kansan Raamattuseura olyan megmozdulás, ami már-már ébredési mozgalomnak számít. (Ők adják ki a Saro című lapot.) Világosan érzik a modern élet sodrását. Voltam fővárosi otthonban tartott bibliaórájukon, ahol térdreborulva imádkoztak s a ryijyk, gyertyatartók, falra futtatott virágok, zenegép és ezüst szervizzel tálalt feketekávé világában igen mélyre látón keresték Isten szavát s álltak küldetésbe. Beszéltem orvossal, aki telefonon számolt be arról örömmel és ragyogva, hogy négy évi hivatás,

beszélgetés, bizonyoságtetés, példamutatás után a barátja Isten felé fordult. Voltam Lohja mellett Vivamóban, ahol néhány tökéletes luxussal berendezett épületben lelkiileg megrendült emberek pihentetnek s ahol a takarítólánytól a szakácsnőig mindenki képzett arra, hogy a lelkileg megrendült emberek pihenését elősegítse. (Képet közöljük.) Láttam többfelé is országutak

Országúti reklámtábla. Szövege: „Jézus ment meg az eljövendő haragtól. Térj meg!” Az autó egy finn lelkész kocsija.

mellett olajreklámok, üzleti hirdetések sorában a nagy táblát: „Krisztus válthat csak meg az utolsó haragtól, térj meg!” Olvas-tam a helsinki villamosokban a reklámok között a kérdő feliratot: „mikor vettél utoljára úrvacsorát?” Jártam együtt azzal a segéd-lelkésszel, aki vasúti jegypénztárnál, üzleti vásárlásnál, szállodai portásfülkében egyaránt az élet természetes beszédtemájaként kér-dezi meg az emberektől, hogyan állnak Jézus Krisztussal.

Beszélgettem hosszasan Ilmari Soisalon-Soininen-nel, aki teo-lógiai doktorátusa és országos tekintélyű ótestamentomi szöveg-kutatása mellett házasságmentő munkában van elfoglalva s láttam. milyen modernül, széleskörűen, jogászok és orvosok bevonásával mennek utána a megbomlott házasságok megmentésének. Csodál-tam, hogy micsoda körültekintéssel, lelki tapintattal tudnak hozzá-nyúlni ehhez a kényes kérdéshez s milyen boldogok az egyre sza-porodó eredmények láttán.

Ütem a vasárnapi iskolai szövetség központjában, első-tétített szobában s mozi per-gett előttem. Közben végiggon-doltam, mit is láttam. Otletes jelenléti ívektől és képecskék-től a szakszerű igefeldolgozó kötetekig széleskörű nyomdai és irodalmi munkát, a már-már avulttá váló flanelograf-meg-oldásokat, falakat betöltően pontosan kartotékozott és ren-dezett színes diapozitív anya-got, amihez csak egy megren-delő levelezőlap kell, hogy X helyen ezeket és ezeket a bib-liai történeteket fogják taní-tani s már postázzák is a dia-pozitív képanyagot — s termé-szetesen, szinte minden paro-chián van vetítógép. És micsoda képanyag! Közben — míg né-zem, a mozgó, színes, hangos filmet, elmondják, hogy nem-rég bizottságot küldtek le Pa-lesztinába lelkész, régész és filmoperatőr szakembereket s íme a termés: színes, hangos, mozgó filmre dolgozzák fel pl. ezeket a témákat: jó pásztor — élet kenyere — halászat a Genezáret tónál — prédikálnak a kövek — hűsvét Jeruzsálemben — beteljesedett írások — Pál lábanyo-mán — engedjétek hozzám a gyermekeket — stb. Nyolcvan oldalas

Gulin püspökkel a tamperei püspöki székház erkélyén. A püspöknek különösen szép lakása van.

prospektus sorolja fel a kölönözhető bibliai ilyen illusztráló anyagot.

Városmisszió, iszákosmentő misszió, külmiszió... ki tudná sorolni mindezt? Pillanatképek ezek csak, amiket felvetítek.

Ébredési mozgalmak mai helyzete

Irtam: évek óta foglalkozom ébredések történetével. Különös izgalommal mentem hát, amikor meghívtak, hogy járjam végig a Kalajoki völgyének gyülekezeteit. Az ébredési mozgalmak szent földje ez, itt működött Ylivieskában 17 évig Lagus Jónás és itt volt a híres kalajoki tárgyalás Kalajokiban. Kerestem a nyomokat s most hadd számolok be ezekről röviden. Történelmi emlék ezekről alig van. Kalajokiban, ahol a híres tárgyalás folyt, éppen azon a

Szegények ősi perselye Kalajokiban, a harangtorony oldalában. A faszobor mellén van a perselynyílás. Idézet fölötte: „Tégy jót a javaiddal és ne bandzsítsd a szemed, amikor alamizsnát adsz” (Tóbiás 7,4).

helyen, újlaestadiánus népfőiskola modern épülete emelkedik. Ez jelképesen ki is fejezi azt, amit ezen a vidéken láttam: a körtti ébredéssel szemben („felébredtek”) előretört a laestadiánus ébredés. Nem tudom, jól láttam-e, de az a benyomásom, hogy a laestadiánusok az egyetlen terjedő ébredési mozgalom. A többi mind eltörténelmiesedett. Ezen a vidéken nem egy helyen tapasztalható, hogy körtti pap mellett a gyülekezett jó része laestadiánus. De hadd említsem rögtön, hogy a laestadiánusok viszont megszlottak (már régen, de most élesen látszik). Az ólaestadiánusok kemény fegyelemben élnek és szinte zárt közösséget alkotnak, a zárt közösségek minden jellemvonásával. Egyik legjelentősebb vezetőjük Paavo Viljanen.

A körttiek között jelentősebben Helsinkiben voltam, az egyik legnagyobb templomot betöltő esti alkalmukon, ahol legnevesebbjeik beszéltek. Utána az egyete-

mista otthonukban késő estébe nyúló beszélgetésen vehettem részt, ahol Olavi Kares, Aku Rätty, Aarne Roering vitatta meg az ifjúsággal spontán beszélgetés keretében az egyik lapban megjelent bibliai témájú verset s ennek a beszélgetésnek leszűrt tanulsága benem, hogy a körttek a tanításban s a keresztyén élet hallatlan komolyságába mélyültek.

És mélyültek a szeretetben. Nem lehet könnyek nélkül visszagondolnom arra a megrendítő szeretetre, amellyel minket északon kezelnek s ahogyan ránk gondolnak. A hivatalos egyház segítő készségétől az ébredési mozgalmak áldozatos támogatásán át a régi barátok szeretetétől és ismeretlenek megnyíló szívéig a jóságnak, megértésnek, megbecsülésnek széles áradata övez ott minket. De egymás iránt is. Olyan egy-család az a nép minden szekularizmus és modernség ellenére és mellett, ami régi örökség ugyan náluk, de megrendítő a tartóssága. Amikor a nagy vasúti szerencsétlenség volt huszonhat halottal, aznap úgy beszéltek Helsinkiben az emberek egymással, mint akiknek személyes gyászuk van. Szórakozó programokat mellőztek és táncmulatságokat nem tartottak meg, mert gyászuk volt, huszonhatan meghaltak a négymillióból.

Katrina borongó világa mögött kitérult előttem a finn egyház küzdelme és törekvése, hogy lépést tartson a rohanó élettel. Valóban versenyfutás ez. „Aki igazán küzd...” — hangzik Pál intése. Hallják ezt ott fent is. Megpróbálják megközelíteni a mai ember gondolkodását. Az elvilágiasodással szemben nem találták még meg az ütőképes egyházi munkát. De talán nem is szabad így beállítani. Nem a modern emberrel szemben kell harcolni, hanem érte, mellette, vele, hogy az örömmüzenet a modern élet öröme is legyen. Ez olykor hallatlan szervezettséggel folyik ott fent, hol pedig — a mindig bizonyos merevséget jelentő történelmi egyházi formák mellett — egyházi szabadcsapatok munkájával.

Koren Emil

KARNER KÁROLY 60 ÉVES

Ebben az évben töltötte be hatvanadik életévét Teológiai Akadémiánk újszövetségi tanszékének professzora, aki fiatal korától kezdve a teológiai oktatás szolgálatában áll: dr. Karner Károly. Ez alkalomból hálával emlékezik meg róla egyházunk és tanítványainak serege.

Atlapozva életének főbb munkáit, innen is, onnan is kigyúl egy-egy apró fény. Ezek közül a kis lámpácskák közül gyűjtsünk most meg néhányat újra mindnyájunk számára. Az egyházban nincs helye az ember-dicséretnek, csak a szolgálatnak és az Isten dicsőítésének. Ezek a kicsi fények egy nagyobb fényből valók, Isten ígéjének világosságából.

Isten hűsége

Jézus családfája száraz, unalmasnak tetsző felsorolás (Máté, 1, 1—17). De nem fogja felületesen átfutni legközelebb a tekintetünk, ha elolvas-

suk, mit írt róla Karner Károly Máté evangéliumát feldolgozó írásmagyarázati könyvében. (Máté Evangéliuma. Sopron, 1935. 3—4. o.)

Máté Jézus családfáját nem azért közli, hogy Jézusnak Dávidtól való származását bebizonyítsa, hanem inkább ezen az egészen Ábrahámig felmenő nemzetségtáblán szemlélteti Istennek az útját Izrael népével egészen addig, ahol belép a nemzetbe Jézus, akiben Izrael történetének végső értelme teljeseedik be és valósul meg. Az evangélium első olvasói számára, akik még benne éltek az Ótestámentum világában, a nemzetségtábla minden neve eleven képet idézett fel és a nevek során megvilágosodott nekik, hogyan emelkedett fel

Ábrahám nemzetsége a királyi méltóságig Dávid, Izrael egyik legnagyobb nemzeti büszkeségének korában s hogyan nyerte el a legnagyobb ígéretet, hogy belőle születik a Messiás. Azután a családfa szemlélteti, hogyan süllyedt a királyi ház sok bálványimádása, Istentől elfordulása miatt mind mélyebbre, míg az egész néppel együtt Babilonban pogány nép szolgájává lett. De mégis ebből az alacsony sorsban élő, az ismeretlenség homályával fedett királyi családból született meg Isten eredeti ígéretéhez híven a Messiás. Hogy ezen a hosszú úton Ábrahámától Jézusig Isten vezette Dávid királyi házat, éppúgy, mint Izrael népét, azt az evangélista azzal a törvényszerűséggel szemlélteti, amely szerinte abban nyilatkozik meg, hogy Jézus nemzetsége három szakaszának mindegyikében 14—14 nemzedék található. Amint láttuk, a második szakaszban ez csak úgy érhető el, hogy három nemzedék kimarad; a harmadik

szakaszban pedig az evangélista kezei közt levő családja sem tartalmazott több nevet, vagy valami módon evangéliumunk szövege romlott meg. De Isten útjai emberi számítások tökéletlenségein is keresztül világítanak.

Hasonlóan Isten útjaira akar az evangélista rávilágítani azzal, hogy Jézus nemzetségtábláján négy asszonyt említ fel. Asszonyokat nemzetségtáblában nem szoktak felsorolni s ha a zsidó írástudomány Izráel ősanýára hivatkozott, akkor dicsekedve Sárát, Rebekát, Ráhelt és Leát emlegette. Hogy Máté ezeket nem említi meg, már magában is jellemző. De abban, hogy a parázna Thámárt (v. ö. I. Móz. 38.) és Ráhámot (v. ö. Józsué 2.), továbbá a pogány midiánita Ruthot és Bathsebát, Uriásnak a feleségét, akivel Dávid házasságtörést követett el (v. ö. II. Sám. 11.), hangsúlyozottan kiemeli, rámutat Isten hűségére, amellyel megtartja ígérteét akkor is, ha azt egy nemzetség vagy nép bűneivel el is játszotta.

Örök jelen

Kicsiny szó a „most”. A római levélben ez a szócska arra az időre céloz, amikor megjelent a földön Isten kegyelme Jézus Krisztusban. „Most pedig törvény nélkül jelent meg az Isten igazsága...” (Róma, 3, 21.) Isten kegyelmének ez a csodálatos órája azóta állandó jelenné válik az emberiség számára. Egyformán közel van minden kor emberéhez. Erről ír Kanner Károly a római levelet magyarázó könyvében. (Isten igazsága. Győr, 1942. 25. o.)

„Most azonban...” — írja az apostol: most ebben az ítéletes, utolsó időben Isten akaratából megváltozott a helyzet. Isten cselekedete ez a csodás „most”. Keresztülszakítja az évek és a világtörténelem eseményeinek a folyását s valami újat állít bele a világba. Beleállítja a világba és az mégsem „e világból” való. Olyan eseménynek látszik, mint minden más esemény és mégis az események fölött álló isteni cselekedet az: nem merül el az idő mindent elnyelő árájában. Ez az isteni cselekedet: a „most”, a „mostani idő” (26. vs.) jelen idő az apostol számára, holott akkor sem annak a pillanatnak az eseményéről volt szó. Ez a „most” jelen a mi számunkra is. Nem a múlt eseménye, melyet mint „történelmet” vehetnénk tudomásul, hanem olyan isteni cselekedet, mely bennünket is ebben a mostani és — számunkra — utolsó időben szólít meg, állít döntés elé, formál ítélettel és kegyelemmel...

Isten a kegyelem „most”-ját parancsolása, kényszerítő törvénye nélkül hozza létre. Most nem arról van szó, hogy mit parancsol Isten és mit cselekszik az ember, hanem egyesegyedül arról, hogy mit cselekszik Isten a bűn hatalmába került ember kiszabadítására.

Júdás problémája

Az áruková lett tanítvány cselekedetének titka régóta izgatja a bibliavető embereket. Így fejti meg Kanner Károly János evangéliumát feldolgozó munkájában, a 13. rész, 27, 30. verseinek magyarázatában. (A testté lett ige. Budapest, 1950. 192—193. o.)

Az evangélista számára minden azon fordul meg, hogy a Sátán minden ereje és hatalma ellenére sem tudott diadalmaskodni, hanem

titokzatos módon kénytelen volt szolgálni a kinyilatkoztatás és a megváltás nagy művét. Ismételten láthattuk a negyedik evangéliumban, hogy Jézus világfölényes hatalommal tartja kezében életét és senki sem tudja megakadályozni abban, illetve eltántorítani attól, hogy az Atyával való egységben haladjon a maga útján. Most az evangélista arra mutat rá, hogy ebben a Sátán sem tudja megakadályozni, sőt, hogy a Sátán is eszközzé válik, amikor Isten keresztülviszi a maga akaratát és amikor Jézus ennek az isteni akaratnak engedelmeskedik. Így szólítja fel Jézus Júdást: „Amit tenni akarsz, cselekedd hamar!” Jézus maga ad utasítást a Sátán hatalmába került Júdásnak és Júdás, az „engedelmes áruló” kénytelen-kelletlen engedelmeskedik: „Amikor az elfogadta a falatot, azonnal kiment”. Az evangélista hozzáteszi, hogy „éjszaka volt”. Ez az adat először valószínűleg arra mutat, hogy a vacsora ugyan este kezdődött, de akkor, amikor Júdás a tanítványi körből eltávozott, már éjszaka volt. Azonban ezen a megállapításon túl ez az adat nyilván mélyebb — szimbólikus — értelmű: Júdás az éjszaka sötétjébe távozott. A sötétség hatalma tetőfokra hágott, amikor Júdás elindult, hogy véghezvigye árulását.

Az Újszövetség egysége

Az írásmagyarázó után most szólaljon meg az Újszövetség átfogó teológusa. (Újszövetségi teológia. Sokszorosított jegyzet. 9, 11. o.)

A történeti szemlélet tanított meg bennünket annak a jelentőségére, hogy az Újszövetség nem egy irat, hanem iratok gyűjteménye, nem *egy*, hanem több szerző műve. Ezeknek az iratoknak eredetileg nincs semmi köze egymáshoz, illetve jórészüknél nincs kapcsolata egymással. Szerzőik nagyon különféle származású és gondolkodású keresztények voltak, akik különféle helyeken éltek és nem is voltak mind kortársak. Az újszövetségi iratok keletkezési ideje kb. egy évszázadra oszlik el, ezért keletkezési feltételeik is különbözőek. Az újszövetségi iratok általában olyan művek, amelyek keletkezésüket konkrét körülményeknek és szükségleteknek köszönhetik. Ez viszont azt is jelenti, hogy azok a szükségletek, amelyeknek az egyes iratok a keletkezésüket köszönhetik, nagyon különbözők és egymástól eltérők voltak. Mindez érthetővé teszi, ha az újszövetségi iratokban nemcsak apró és mellékes mozzanatokban, hanem a laikus olvasó számára is jelentősnek minősülő kérdésekben is különbségek vannak. Ezeknek a különbségeknek és eltéréseknek a megfigyelése esetleg egyenesen olyan erős benyomást kelthet a kutatóban, hogy arra a végső eredményre jut: az Újszövetség nem egységes könyv, és nem is lehet egységes, mivel az a kereszténység, amelyben keletkezett, eredetileg is sokszínű és szerteágazó valóság volt. A történelmi szemlélet az Újszövetség teológiai gondolatvilágának ezt a szerteágazó sokszínűségét „történetileg”, tehát esetleges történeti okok, illetve ami ezzel azonos jelentésű, — a fejlődés elvének a segítségével igyekszik megérteni...

Az Újszövetség teológiai gondolatvilágának ez a modern, történeti szemlélete kétségkívül sok igazságot foglal magában és helyesen mutat rá olyan mozzanatokra, amelyek dogmatikus szemlélet számára érthetetlenek. Ennek ellenére ez a szemlélet nemcsak egyoldalú, hanem képtelen is arra, hogy helyesen ragadja meg az Újszövetség teológiai gondolatvilágát: nem látja meg az Újszövetség teológiai fogalomkincsének a változatossága mögött az Újszövetség kinyilatkoztatás-tartalmának a végső egységét és ezzel az igazi értelmét. Miben áll ez az egység?

Az Újszövetség minden irata és írója egységesen Krisztusról tesz bizonyosságot és pedig úgy, hogy ez a bizonyosságtétel maga is a Krisztus-valóság szerves része.

Kétségtelen, hogy ez a tanúbizonyoságtétel sokszínű és teológiai kifejezés-formái is különbözőek, illetve változnak részben alkalomszerűségük, részben történeti körülményeik szerint. De maga a Krisztus-valóság mindegyik tanúbizonyoságtétel számára ugyanaz, ti., hogy Isten Jézus Krisztusban szerzett váltságot. Ennek az evangéliumnak az — egyetlen és páratlan — volta az Újszövetség minden írójának és iratának egyforma hite és meggyőződése, egyúttal életét formáló valósága.

Az újszövetségi kor történése

Világosan látta az e téren várakozó feladatokat, amelyekkel sokat foglalkozott élete munkájában. Szemelvényünk sajtó alatt levő kéziratos művéből az újszövetségi kortörténetnek az Újszövetség megértésére vonatkozó jelentőségét világítja meg.

Az Újszövetség jobb és mélyebb megértése érdekében tárjuk fel azt a térbeli és időbeli „foglatot”, melybe az újszövetségi kinyilatkoztatás beleágyazódott és amelyben megtalálta szellemi előfeltételeit és kifejezési formáit. Hiszen Krisztus váltsága — a golgotai kereszt — „esemény”. Ezért magán hordozza saját korának — egy rég letűnt, számunkra nemcsak nyelvében, hanem életének különféle megnyilatkozásaiban is idegenné lett kornak — bélyegét. E könyv feladata e szellemi és történeti, társadalmi, gazdasági és műveltségi előfeltételek megvizsgálása, hogy ezek segítségével is világosabbá, tisztábbá és „érthetőbbé” váljon az evangélium és az apostoli ige.

Egyház és szervezet

Karner Károly az Újszövetségből ismételten meghúzta azokat a vonalakat, amelyek már szinte a dogmatika és etika körébe vágnak, s fontos tanításokat tartalmaznak a keresztyén ember és egyház számára. Ezek közül most az egyház és az egyházi szervezet viszonya világosodik meg az alábbi sorokból. (Hitvallás és tudomány című hittudományi-kari gyűjtemény. 99. o.)

Az egyház, mint a szentek gyülekezete idegen valami ebben a világban. Éppen ezért a földi szervezet mindig csak alkalmas csatornája lehet ennek az idegen valaminek. Viszont a földi szervezetnek nem is lehet fontosabb, nagyobb feladata és jelentősége, mint az, hogy nyitva tartsa az egyháznak az útját, illetőleg, hogy ne vessen gátat a Léleknek az egyházat, a Krisztus testét építő

munkájában. Aki a keresztyén egyház történetét vizsgálja, nem annyira külső alakulásának, mint inkább a Lélek munkájának a szempontjából, az tudja, hogy az itt felállított követelmény nagyon sokat mond, magas követelmény, amelynek az egyházak a történelem folyamán távolról sem tudtak mindig megfelelni. Különbösen nem volna annyi szakadás és visszavonás az egyházban, sőt nyugodtan állíthatjuk, nem volna annyi székta sem.

A történelem értelme

Ez a részlet is azok közé tartozik, ahol az újszövetségből tovább lépve ad feleletet nagy kérdésekre. Itt Jézus életéből kiindulva boncolja a történelem titkát. (Jézus élete. Teológiai akadémiai előadásaiából, feljegyzések alapján.)

A kinyilatkoztatás beletartozik a történelem eseménysorozatába. S még ha megszakad is közben, ahol csodává lesz, akkor is beletartozik. Jairus leánya a kinyilatkoztatásban új életet kapott, de újra meghalt a históriában. Bizonyos szempontból Jézus feltámadása is ilyen. Ti. Jézus is osztozik a históriai relativitásban. Mert a história nem más, mint relativitás. Egy eseménye sem viseli magán az abszolútság jellegét. A kísértés éppen az, hogy Jézus élete eseményeiben is csak a relációkat lássuk. Mert Jézus a históriában relatívnak látszik s ezzel együtt a történelmet kutató ember számára hozzáférhetőnek, mint bármi más esemény. Valójában persze azt kell mondani, hogy éppen úgy nem hozzáférhető. Mert a história éppen relativitásánál fogva válik minden emberi ismerés számára titokzatossá és végső értelemben hozzáférhetetlenné. Mikor mi meg akarjuk ismerni a históriát, akkor kénytelenek vagyunk valami rendet, értelmet keresni abban. Az okság elvének alkalmazásával végzi ezt mindenki: a materialista és az idealista történész egyaránt. Ez nem más, mint próbálkozás, megkeresni a lánc szemeit. Viszont ez nem jelenti azt, hogy a lánc maga a hatalmunkba kerül. A történelem-filozófia *Sinngebung der Sinnlosen* (az értelmetlen értelmezése). A láncot csak éppen elneveztük láncnak, de a valóság maga, amit így elneveztünk, titokzatos és megfeyjthetetlen marad. Mi értelme volt végső fokon a római nép történetének, vagy a magyar nép ezer esztendejének? Ha megmondom a betegség vagy a halál okát, ezzel még nem mondtam semmit az élet értelmére nézve. De akkor sem adtunk értelmet neki, ha minden betegség okát megszüntetjük. És ha az élet értelmét illetően öncélúságba menekülünk, akkor sem oldottuk meg a titkot és nem vettük ki a história kezéből. A történelem titka sem oldódik meg számunkra immanens vonalon, hanem csak egy transzcendens valóságban. Az, amit Jézus életének mondunk, egy csomópont, ahol összesűrűsödnek a történelem eseményei, miközben a történeti kutatás kategóriái csődöt mondtak. A történelem értelme, mértéke és próbaköve: Jézus.

A lelkeszi hivatás

Megint újszövetségi alapon, de végeredményben nagyon is a mához szólaan szól a lelkeszi pályáról. (Bevezetés a teológiába. Budapest, 1954. 8. o.)

Krisztus maga választja ki tanítványait (Jn. 15, 16.): kiválasztja őket „a világból” (Jn. 15, 19.) azért, hogy „gyümölcsöt teremjenek” (Jn. 15, 8.). A kiválasztás értelme az, hogy Krisztus sajátjául fogadja el, maga alá rendeli és magáévá teszi a tanítványt. Ezért választja ki „a világból”: nem úgy veszi ki a világból, hogy elefántcsonttoronyba zárja, ahonnan hűvös semlegességgel figyelheti a hullámok zajlását, emberek vergődését, kínjait és küzdelmeit. Hanem úgy választja ki a világból, hogy kiszabadítja a „világ” bűnös, azaz Istentől elszakadt és Istennel szembefordult hatalmainak a béklyójából, saját magának, a saját uralmának rendeli alá és lehetőséget ad neki arra, hogy az Ő uralma alatt, az Iránta való engedelmességben éljen és így „teremjen gyümölcsöt”.

Az értelmiség szolgálatában

Volt korszak az életében, amikor erre bő lehetőséget adott az Isten. Ebből az időből való az alábbi konferenciai előadásrészlete. (Evangélium, magyarság. Győr, 1942.)

Azért tudunk olyan nehezen Bibliát olvasni, azért olyan érthetetlen, olyan idegenszerű és olyan megfoghatatlan a számunkra, mivel valahol, a szívünk mélyén ott ül a dacos kevélység és a fölényes elbizakodottság, mely botránkozásnak, öreg asszonyoknak való mesének és bolondságnak tartja az Írás üzenetét. Ezt az ősi gyanakvást és hiteltelenséget nem is tudjuk a saját erőnkkel kitépni a szívünkéből. De Isten kezében vagyunk mindannyian, Ő átsegít ezen a legnagyobb nehézségen is. Ezt ne úgy értsd, hogy most már minden mindegy. Ne gondold, hogy most várnod kell, amit Isten cselekszik. Mert Isten már cselekedett. Lehet, hogy egészen esetleges körülmények, valamiféle ígéret, mely elől nem térhettél ki, vagy valami más véletlen ok hozott ide. De itt, ezen a konferencián, a biblíamagyarázaton, előadásokon keresztül máris szólt hozzád Isten. Ezen az előadáson keresztül is szólt hozzád, bármilyen tökéletlenek voltak az én emberi szavaim. *

Legyen sok-sok áldás az ő „emberi szavain”, amelyeket mondott eredményes szolgálatában élete folyamán élőszóban, betűkben egyházunknak ez a legtermékenyebb ma élő teológusa!

A szószék fája

A *kadnak emberek, akik egyetlen mondatban összegezni tudják élet-tapasztalatukat. Egyik gyülekezetben szájról-szájra jár fiatalon, huszonnyolc éves korában elhunyt lelkészük szava. Ez a fiatalember, akinek a szolgálata naponkénti harc volt halálosan beteg testével, és aki akkor halt meg, amikor éppen beharangoztatott, ezt szokta mondani: „A szószék fája egészséges fa!” Azt a tapasztalatát akarta ezzel kifejezni, hogy a hűségesen, megfeszített erővel végzett szolgálat nemcsak emészt, hanem erősíti is az embert. Megfáraszt, de a fáradhatatlanság forrása is. Néha még a már pusztító betegségnek is gátat vet. Sokan tanúsíthatnának hasonlót! Minden hűséges, Isten előtt való felelősséggel végzett munkában gyógyító erő rejlik. Gondoljunk csak az irgalmasság nagy példaképeire és*

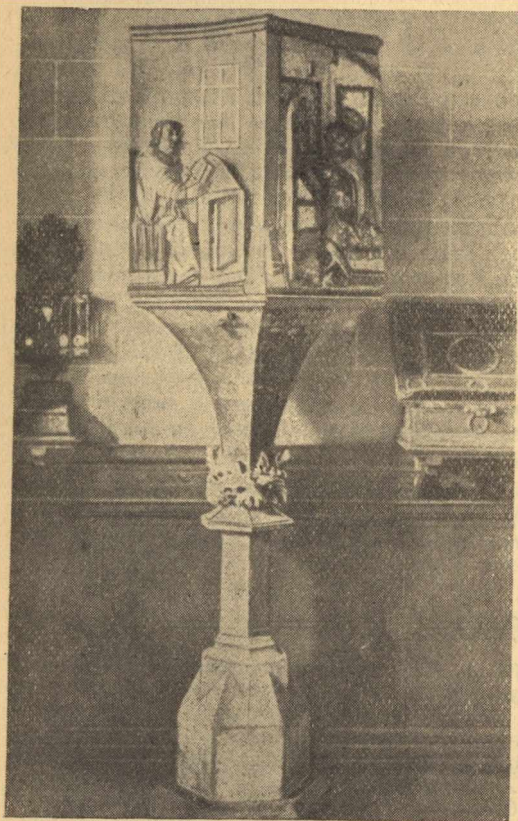
azokra, akik követték őket a szegények, nyomorultak, elhagyottak, megkeseredettek szolgálatában. Ezek a szegények hatalmas kórus gyanánt zengik azt a bizonyástélt, hogy az ő szolgálatukból élet, egészség, erő, öröm és fiatalság árad.

Számtalan esetben azonban mégis a fenti mondás ellentéte az igaz: a szószerk fája mindenestül beteg fa! Nem gyógyító erők, hanem romboló hatalmak származnak belőle. Sokszor hallunk fiatal lelkészek lelki össze-roppanásáról. Valószínű, hogy ez a katasztrófa nem következett volna be akkor, ha az illetők más hivatást választanak. Most nem szólok azokról, akiknek meg éppen az a bajuk, hogy lelkileg nem roppantak meg!

Próbáljuk érzékeltetni azoknak a fiataloknak a helyzetét, akik még maguk is érésben vannak, de vasárnapról vasárnapra prédikál-
niok kell. Ezt a kötelességet csak úgy lehet kár nélkül elviselni, ha a lélekben erős és tiszta szellemi erők működnek.

Emberek lelki egyensúlyát már az is felboríthatja, hogy sok szemfigyel rájuk. Ezekben a tekintetekben csodálat vagy megvetés, szeretet vagy gyűlölet, szellemi vagy testi kívánság egyaránt felvillanhat. Nem csoda, ha az egyik lelkész elbizakodik, a másik meg összeroppan. És megint nem szólok azokról, akik ilyen élmények hatására megmerevednek, kiszikkadnak, szkeptikussá válnak és fiatal-
ságuk ideáljait — ha egyáltalán voltak ilyenek — feláldozzák.

Ehhez járul még a beszéd kényszere is. A Legszentebbről kell beszélni. Gondoljunk megint csak azokra, akik komolyan veszik ezt a kötelességüket. Milyen könnyen lesz itt — Kierkegaard kategóriáival élve — a bizonyágtévből költő vagy színész! Az igazi bizonyágtétel helyére, amelyben ott lüktetett a saját tapasztalat a vallásos látszat lép. A kiimádkozott és kiharcolt mondanivaló helyére a hamis úton szerzett szó kerül. Mindenki tudja, aki csak

Luther szószéke
a wittenbergi múzeumban

sejt is valamit a beszéd belső titkából, hogy a szónok és a hallgatósága között titokzatos áramlás folyik. Ez azt jelenti, hogy a mondanivalót az előttünk ülőkből is lehet meríteni! A szemekből sugárzó várakozás, a helyiség hangulata, a gyülekezetre jellemző összmagatartás szájba adhatja a mondanivalót, különösen akkor, ha a lelkész pszichikailag fogékony. Ha valaki tudatosan idéz ilyesmit elő szentségtörést követ el! De a nyomorúságunkat az okozza, hogy gyakran öntudatlanul történik mindez. Ne legyen ettől beteg a lélek? Isten csodája, ha valaki ezt vallhatja: „A szószerk fája egészséges fa!”

Gondoljunk azokra a szolgálatkész emberekre is, akik szívesen tennének mindenki kedvére. Feladatukat szeretnék maradéktalanul elvégezni. De a gyülekezet ítéletének a kereszttüzébe kerülnek, amelyből nincs menekülés és amely ellen nincsen pajzs.

Persze, olyanok is akadnak, akik pontosan az ilyen nehézségek között ébrednek erőik tudatára. Talpraesetten felismerik a helyzetet, biztos kézzel kezelik az embereket, minden csatát megnyernek. Mégis hiányzik belőlük valami. Aki látja és figyeli őket, talán nem tudja hiányérzetét pontosan regisztrálni, de olyan ember után vágyódik, mint akit Strindberg, a nagy svéd író így jellemezett: „Minden csatát elveszített, amit nem önmaga ellen vívott!” — Győzelemről győzelemre halad, de egy napon fény villan és hang harsan: „Nagy utadon megfáradtál és mégsem mondtad: mind hasztalan. Erőd megújulását érezted és nem lettél beteg! Kítől féltél és rettegtél, hogy hazudtál és rólam nem emlékeztél meg? Szívedre sem vetted. Vagy ezért nem félsz engem, mert régtől fogva hallgatok? En jelentem meg igazságodat és tetteid nem használnak nekem.” (És. 57, 10—12.)

Van egyáltalán az örökkévalóság fényében is érvényes gyógyulás az ige szolgálatában? Van! Ha ezt nem tudnánk saját fájdalmas és megalázó tapasztalatainkból, egy fiatalnak sem mernénk tanácsolni, hogy rálépjen az egyházi szolgálat útjára! Ezt a gyógyító fáradhatatlanságot Pál így fogalmazta meg: „Annakokáért, mivelhogy ilyen szolgálatban vagyunk, amint a kegyelmet nyertük, nem csüggedünk el!” (2. Kor. 4, 1.) A megtapasztalt kegyelem — tehát nem a kitalált, a remélt, a lehetséges — leér a bűn mélységeibe, eléri a gondolkodás tévelygéseit és a lelki élet rejtett mélységeit is, és éppen az emberi gyengeség által lesz hatékony. (2. Kor. 12, 9.) Ebben az esetben sem tűnnek el a titkos lelki ráhatások, de a kegyelem erősebb, üdvösséges hatása mindezeket legyőzi és kiegymenlíti. A kegyelem megtapasztalása esetén is emészti a testi és lelki erőt a nehézségek, de akkor ez az állapot nem rombol, hanem a belső gyógyulás szükséges külső fonákja.

Még két másik vallástétel is van abban a fejezetben, amely az igazi fáradhatatlanságról szóló igével kezdődik. Az egyik a 7. versben található: „Ez a kincsünk pedig cserépedényekben van, hogy amaz erőnek nagy volta Istené legyen és nem magunktól való.” A másik pedig a 16. versben: „Azért nem csüggedünk, sőt ha a mi külső emberünk megromol is, a belső mindazáltal napról napra újul.” Ezek lelki törvények. Ránk is érvényesek, noha életünk nem is hasonlítható az apostoléhoz. Egy hatalom van jelen kis és nagy életekben: a kegyelem, a megtapasztalt kegyelem, amely Jakab apostol szerint „dicsekedik az ítélet ellen”.

Ez a gyógyító és fáradhatatlanná tevő irgalmasság addig akarja elvezetni a remegő, kétségbeesett lelket, amíg azzal a szolgálatból korán hazahívott fiatal lelkéssel vallja: „A szószerk fája egészséges fa!”

E. Schick írása.

Átdolgozta: Bohus Imre.

Szenicei Bárány György, a nagy magyar pietista

Zsilinszky Mihály „A magyar protestantizmus története” című munkájában a dunántúli evangélikus lelkészekről emlékezve a nagyok között is a legnagyobbnak nevezi Szenicei Bárány György (1682—1757) sárszentlőrinci lelkész, Tolna megyei esperes. Halálának 200. évfordulójának küszöbén (július 1.) helyénvaló megemlékeznünk róla, hogy okulásunkra felelevenítsük ma is indításokat adó emlékét.

1. Szenicei Bárány György nagy volt mint *ébresztő*. Elsősorban a 18. századi pietista ébredési mozgalom képviselőjeként ismeretes napjainkig. Pozsonyi tanulmányai idején (1706—1707) maga is lelki ébredésen ment át, és attól kezdve az egyház megújulásának hirdetője és munkálója lett haláláig. Lelkeszi szolgálatának lényegét abban látta, hogy a gyülekezetet „a penitenciának és a hitnek a beszédével legeltesse”, s ezért fáradhatatlan volt az igehirdetési alkalmak teremtésében és kihasználásában. A vasárnapok és ünnepnapok délutánján, sőt a hétköznapi reggeli és déleesti könyörgések alkalmával is mindig olvasta és magyarázta az ígét. Fiának, Bárány János püspöknek, verses búcsúztatójából arra következtethetünk, hogy a házi látogatások alkalmával is mindig kézbevette a Szentírást: „Behozta, kezekbe adta a Szentírást, még a háznál is adott nekik útmutatást.” Sürgeti a házi áhítatok tartását. Megkívánja, hogy minden háznál legyen Biblia, vagy legalább is Újtestamentum. Ajánlja imádságos könyveknek, énekeskönyveknek, nagykátének, postillának, Arnd „az igaz keresztyénségről” írott könyvének a beszerzését. Szolgatársainak lelkére köti a személyes lelkigondozás és beteglátogatás fontosságát. Elítéli az olyan lelkipásztorokat, akik nem ismerik a nyájuk lelkiállapotát, a tudatlanokat nem tanítják, a betegeket nem gyógyítják, az erőtlenekeket nem gyámolítják, hanem csak Űrnapiján mutatnak egy legelő mezőt, amellyel azok élni sem tudnak. Szenicei Bárány György megkívánta a lelkésztől és tanítótól, hogy élő keresztyén személyiség legyen, mert csak úgy vezethet másokat is igaz keresztyén életre. Az egyház feladatát abban látta, hogy életével tegyen bizonyosságot a Krisztusban való újjászületés valóságáról. Súlyt helyezett a bensőséges imádságos életre. Bárány György ezáltal a megmerevedő orthodoxia és a hódítani kezdő racionalizmus idején a bibliás, imádságos, elmélyült kegyesség munkálója lett, aminek főképp a dunántúli gyülekezetek egy részében évszázadokon át érezhető hatása maradt.

2. Szenicei Bárány György nagy volt mint *nevelő*. A személyes hitre való eljutás, az ébredés követelése mellett nem vesztette el nála jelentőségét a nevelői munka szerepe. Ezért írt és jelentetett meg kátékat, diktomos könyvet, katechetikát, ültetett át és alkalmazott a magyar viszonyokra sok pedagógiai elvet és eszközt, amit külföldön látott. Fáradhatatlanul írt, szervezett, vitázott, lel-

kesített a nevelés határtalan fontossága érdekében. Nevelési elvei között sok olyan van, amelyekkel messze megelőzte korát. Ilyen pld. az anyanyelven való tanítás követelése, a szülői ház és az iskola együttműködésének szükségessége, a tanító lelkiismeretes előkészületének megkívánása, a személyiség nevelő erejének hangsúlyozása. A valláserkölcsi nevelés vezető szerepének biztosítása mellett figyelme kiterjedt a reáltárgyak tanításának fontosságára is. A vallás mellett megköveteli az írás, számolás és ének

Bárány György vázsonyi lelkész aláírása.

tanítását, ajánlja a tanítóknak térkép használatát, sétálás közben a növények, fűvek, virágok nevének és gyógyhatásának a gyermekekkel való megismertetését. Bárány Györgynek komoly érdemei vannak a konfirmációi oktatás magyarországi meggyökereztetése és elmélyítése terén is.

Bárány György nevelési szempontjainak és nevelői buzgóságának eléggé alig méltatható jelentősége van a 18. századi viszonyokat tekintve. Nemcsak a tudatlansággal kellett felyenni a küzdelmet, hanem az erkölcstelenséggel is. Hogy a Tolna megyei vegyes összetételű, erkölcsileg és szociológialilag nem éppen elsőrangú elemekből álló települések gyülekezetekké kovácsolódtak és mind egyház-, mind nemzetépítő szempontból értékessé váltak, abban nem kevés szerepe van Szenicei Bárány György jól megalapozott, következetes és fáradhatatlan nevelői munkásságának is.

3. Szenicei Bárány György nagy volt mint szervező. Egész életére rányomta a bélyegét, hogy sohasem riadt vissza az új gyülekezetek szervezésének nehezebb munkájától. Nagyvázsonyi lelkészi állását kész volt otthagyni a gyönki telepések hívására (13—14 család), hogy közöttük megszerveze az evangelica lutherana ecclesiát. Gyönkről Györkönybe megy ugyancsak szervező munkára, ahonnan 1722-ben 8 családdal felkerekedik, megszállja a szentlőrinci pusztát és megalapítja a virágzó sárszentlőrinci gyülekezetet. Természetesen ez idő alatt és az ezt követő három és fél évtizedben nemcsak Gyönknek, Györkönynek, Sárszentlőrincnek volt a pástora, hanem az egész környéknek, megszervezője a Tolnai egyházmegyének. Gyülekezeteket szervez, azokat tanítókkal, lelkészekkel látja el, tanácsol, fegyelmez, üldözöttekért közben jár, hordozván

a már 1720-ban reáruházott esperesség terheit. Valószínűleg nem esik túlzásba János fia, amikor búcsúztatójában így szól:

„Tolna! Ugyan vagynak s tovább is legyenek,
Több tanítóid, kik méltán dicsértetnek,
De Atyádnak többen nem neveztetetnek.
Bárányt kell tartanod első kertészednek.”

Bárány György szervezői készsége és buzgótsága nemcsak a tolnai egyházmegyében mutatkozik meg, hanem egész Tolna megyére rányomja bélyegét. Amint megismerte, hamarosan bizalmába

fogadta Bárányt Tolna vármegye földesura, Mercy Claudius gróf, és különösen telepítési ügyekben sokszor kikerlte tanácsát. Bárány György tapasztalatai és szempontjai érvényesültek a nemzetiségileg és vallásilag lehetőleg egységes telepek létrehozásában. Bárány György makulátlan keresztyén egyéniségével és tekintélyével sokszor le tudta szerelni az ellenreformáció harcosait is. Bár maga is szenvedett üldöztetést — három évi kényszerű száműzetésben volt sárszentlőrinci lelkésze idején —, de útját tudta állni a római katolikus klérus pusztító nyomásának. Ki tudja, milyen lenne ma Tolna megye képe Bárány György előrelátó és fáradságot nem ismerő szervező munkája nélkül?!

4. Szenicei Bárány György nagy volt mint tollforgató. Ilyen rövid megemlékezés keretében alig lehet áttekinteni gazdag

A' MI URUNK JESUS KRISTUSNAK UJ TESTAMENTOMA

most Görög nyelvből ujjonnan

Magyarrá fordítottott,
és némelly világosabb értelemre 's lelki épületre
szolgáló magyarázatokkal, és jegyzékekkel;
azon kívül, minden könyv és Levél eleibe tétetott
hasznos út-mutatással,
és közönléges elől-járó-befezéddel
Ki-botsáttatott

Laubánban Schill Miklos betüivel,
Az MDCCLIV. Észterdöben.

Bárány György Ujszövetség-fordításának
címlapja.

irodalmi munkásságát. Már fentebb említettük, hogy kátét, dictomos könyvet, katechetikát írt. Ő írta az első magyar nyelvű nevelést, lefordította és kiadta az Ágostai Hitvallást az Újtestamentumot, neves német pietisták — mint Rambach Jakab, Arnd János, Rogallen Frigyes és Wolf Ábrahám — munkáit, szerkesztett imádságos- és énekeskönyvet, megírta a tolnai evangélikus egyházmegye történetét, s mindezeknek a kiadásán is maga fáradozott. Nagy készsége volt ahhoz, hogy az irodalmi munkába másokat is bevonjon. Írásai és fordításai leginkább munkaközösségben készültek s az elkészült kéziratokat ismét másoknak küldte el, hogy azok hozzászólásait és szempontjait is értékesíthesse. Mindeközben fáradhatatlanul levelezett, ha kellett vitatkozott, csakhogy nyilvánvalóvá váljék az igazság és épüljön az evangélikus anyaszentegyház.

Mindezért méltán emlékezik rá 200 esztendő távolából is a sárszentlőrinci gyülekezet, a tolna—baranyai egyházmegye, sőt az egész magyar Lutheránia.

Csepregi Béla

Szenicei Bárány György életét és munkásságát Schmidt János ny. lelkész dolgozta fel részletesen, s a könyv még néhány példányban kapható a szerzőnél. (Címe: Paks.)

Hogyan készül az agenda?

1. *Szükség van az agendára.* Ebben mindnyájan egyetértünk. Az utolsó magyar evangélikus agenda 1932-ben jelent meg. D. Raffay Sándor püspök munkája: a maga idején házagpótló és értékes, de sajátosan egyéni jellegű agenda. Azóta negyed század telt el s ez alatt egyházunk mélyreható változásokat élt át. A teológiai megújulás és az ébredés gazdagította egyházunk életét. A megújult tartalom új formákat keres. Megismerkedtünk más országokban élő evangélikusok és más felekezetek istentiszteleti életével és liturgiai törekvéseivel. Felismertük az egyház múltjának liturgiai értékeit. Szeretnénk, ha mindezek legjava az agendán keresztül is gazdagítaná gyülekezeteinket. Jó munkát azonban csak úgy készíthetünk, ha tisztázzuk azokat a szempontokat, amelyeket az agenda készítésénél követnünk kell.

2. *Az agenda készítésénél a formát és a tartalmat szoros egy-
ségben kell látnunk.* A forma és a tartalom természetesen soha-
sem választható el egymástól: egyik sincs a másik nélkül. Mégis
éppen az agenda készítésénél számon kell tartanunk azt, hogy az
agendakészítés első sorban nem formai, hanem tartalmi kérdés.
Ez a rangsorolás nem kicsinyli le a formát, hanem éppen így emeli
ki annak fontos szerepét. Ha szemünket az istentisztelet tartalma
felé fordítjuk, akkor látjuk meg igazán az istentiszteleti formák
jelentőségét, hiszen ezek a tartalom hordozói, közvetítői és ki-

fejezői. Amikor Pál apostol Korinthusban intézkedik az istentisztelet rendjéről, nemcsak azt mondja, hogy mindenkép épülésre legyenek és mindenkép ékesen és jó renddel történjenek (1. Kor. 14, 26. 40), hanem először is rámutat a rend értelmére és céljára: ha belép egy hitetlen vagy avatatlan, akkor az előtt nyilvánvalóvá kell lennie, hogy Isten ott van gyülekezetében (25. vers). Ebbe az irányba utal Luther kijelentése is: „Aki meg akarja találni Krisztust, annak először az egyházat kell megtalálnia. Az egyház pedig nem fa és kő, hanem a Krisztushívők gyülekezete. Hozzájuk kell csatlakozni és megnézni, hogyan hisznek, élnek és tanítanak. Krisztus kétségtelenül ott van náluk.” (W 10 I 1, 140:8. 14.) Az agenda készítésénél tehát sohasem szabad szemünk elől tévesztelnünk, hogy az istentisztelet a Krisztusban kegyelmes Istennel való találkozás alkalmá és ezért fontos a külső rend kérdése. Az agenda rendeltetése semmiképpen sem lehet az, hogy segítségével simábban, mechanikusabban és ezzel együtt lélektelenebbül végezzük az istentiszteleti szolgálatot, hanem éppen az, hogy az egyház egészével együtt a Krisztusban kegyelmes Isten színe elé állítsuk a gyülekezetet és az ige szolgáját. Az agenda akkor lesz jó, ha állandóan az a kérdés áll középpontban, hogy hogyan lehet a mi istentiszteletünk igazi istentiszteletté ma, vagyis az Istennel való üdvösséges találkozás alkalmá számunkra, mai emberek számára. Mindig ebből kiindulva kell keresnünk az ennek megfelelő formákat is.

3. *Világosan kell látnunk a gyülekezet lelki életének és a liturgiának szoros kapcsolatát.* Meg kell látnunk, hogy a gyülekezet istentiszteleti életének megújulása csak másodsorban liturgikus és agendális ügy, ellenben elsősorban és mindennél inkább a gyülekezet (és az igehirdető) ébredésének és hitbeli megújulásának kérdése. Löhe liturgiai munkásságának döntő jelentőségű felismerése az, hogy nincs liturgiai reform a gyülekezet belső megújulása nélkül. Ezt a kérdést példán is szemléltetem. Istentiszteleti életünk egészsége szempontjából mindnyájunk véleménye szerint döntő az, hogy benne az úrvacsora elfoglalja a Krisztustól szándékolt helyét. Ez azonban csak másodsorban liturgiai és agendális kérdés, mert hiába építjük bele az urvacsorát a vasárnapi istentisztelet rendjébe, ha azon a gyülekezet nagyobb része nincs jelen, vagy ha ott is van megszokásból vagy egyéb okból, de nem fogja fel igazán annak értelmét és erejét. Amennyire áll az, hogy az úrvacsorázók számának csökkenése liturgiai bomlást eredményezett az evangélikus istentisztelet rendjében, mert úrvacsorázók hiányában nem lehetett megtartani az istentisztelet urvacsorai részét, ugyanúgy áll az is, hogy liturgiai reformmal nem oldható meg az az égető kérdés, hogy híveink jelentős része elvesztette belső kapcsolatát az úrvacsorával. Ezen csakis a gyülekezet ébredése és belső megújulása segít. A liturgiai gazdagodás és a gyülekezet ébredése, megújulása szorosan összetartozik, mert a liturgiai reform a gyülekezet megújulása nélkül formalizmusba visz. Ezt az agenda ké-

szítésénél és alkalmazásánál mindig számon kell tartanunk, hogy világosan lássuk az agendális reformok lehetőségeit és határait. Hasonlással ezt így világíthatnám meg: a liturgiai rendekben a gyülekezetek rendelkezésére kell bocsátanunk a nagyobb számú cipőket, hogy a gyülekezetek belenőhessenek, de nem szabad erőltetnünk, hogy viseljék azt, mielőtt belenőnek. Az úrvacsorával kapcsolatban ez azt jelenti, hogy el kell készíteni az úrvacsorával egybekötött istentisztelet rendjét is abban a reményben, hogy arra majd sokszor lesz szükség, de nem szabad kötelezővé tenni használatát. Liturgiai reformokat tehát mindig csak a gyülekezet megújulásának a reményével lehet tervezni és előkészíteni.

4. *Az agendakészítésnél mindig a valóságos liturgiai helyzetből kell kiindulni, de azt mindig Isten igéjének kritikai mértéke alá kell helyezni, és így kell keresnünk az Isten igéjének megfelelő formákat.* Vagyis teológiai munkát kell végeznünk a szó szoros értelmében. Ha jelenlegi gyakorlatunkat teológiai kritika alá vonjuk, ennek eredménye nem egy esetben az lesz, hogy bizonyos liturgiai változtatások szükségesnek bizonyulnak. Vegyük például a Credo ügyét. Nem az istentisztelet rendjében való helyére gondolok — ez is vitatható, de csak másodrangú —, hanem azokra a bevezető szavakra, amelyek a hitvallást istentiszteletünkben az emberek felé irányuló aktussá teszik. Ezt a szentírási idézet még alá is húzza: „Aki vallást tesz rólam az emberek előtt...” Nem szólván arról, hogy ez rossz magyarázata ennek az igének, mert Jézus nem ilyen bizonyágtételre utal, teljesen elhibázott az, hogy a hitvallást az istentiszteleten az emberek felé mondjuk el. Ennek az istentiszteletben nincs értelme és nincs helye. Az istentiszteletben a gyülekezet Isten felé fordul. A hitvallás elmondásának tehát csak úgy van értelme az istentiszteletben, ha benne a gyülekezet Isten felé fordulva, Isten iránti hálával és Istent dicsérve mondja el azt, amit Isten cselekedett vele. Hasonlóképpen revízió alá kell venni az úrvacsora helyét a különböző cselekményekkel kapcsolatban (avatás, iktatás stb.). Az úrvacsora eredetileg követte ezeket a cselekményeket és a gyülekezet aktusa volt, ma nálunk (másutt nem!) megelőzi és többnyire magánúrvacsora jellege van. Már ez a magánúrvacsorai jelleg is gyanússá teszi ezt a szokást, de teológiai szempontból egyébként is tarthatatlannak látom. Az úrvacsora így előkészítő jellegűvé válik a reá következő „nagy, egyszeri, egész életre szóló” cselekményhez képest, ebben a cselekményben pedig menthetetlenül az „úrvacsorával megtisztult” ember feladatvállalására toódik a hangsúly. Ilyen és hasonló esetekben tehát a teológiai szempont érvényesítése liturgiai változtatásokat tesz szükségessé. De nem mindig. Lehetséges az is, hogy a teológiai vizsgálat kimutatja a minden áron való liturgiai változtatás szükségtelenségét és igazolja, vagy fenntarthatónak mutatja a meglévő rendet. Például teológiai szempont nem igazolja

a Raffay-féle liturgia teljes elvetését, mert kifogásolnivalók ellenére is elfogadható kereteket ad arra, hogy azokban evangélikus istentisztelet folyjék. Az pedig, hogy a gyülekezet számára ismert és könnyen énekelhető korálversekkel teszi lehetővé a gyülekezetnek az istentiszteletben való részvételt, teológiai szempontból csak helyeselhető. Hasonló a helyzet az esketésnél az esküvel. A teológiai megfontolás itt is útbaigazít. A iustitia civilis körébe tartozó dolgoknál nem helyteleníthető az eskü, márpedig itt erről van szó. Elhagyása tehát teológiai szempontból nem indokolt, ezért nem is helyeselhető a nálunk általános régi szokás megszüntetése.

5. *Az agendának evangélikus jellegűnek kell lennie.* Ez a követelmény magyarázatra szorul, hogy félre ne értsük. Mi az istentisztelet evangélikus jellegét sohasem a „genuin lutheri” formákban keressük, hanem az evangéliumi tartalomban, és ezért mindenféle istentiszteleti forma és szokás mellé az evangélium mértékét állítjuk. Mi következik ebből a mi helyzetünkben? A mi evangélikus egyházunk az elmúlt századokban az istentisztelet külső formái tekintetében kiszakadt az evangélikus közösségből és eltérő hatások alatt fejlődött. Ha az evangélikus jelleget nem bizonyos evangélikus formákban, hanem az evangéliumi tartalomban keressük, akkor ezt a külön fejlődést és annak eredményét: mai istentiszteleti kereteinket nem tekinthetjük egyetemlegesen és mindenestől elvetendőnek, mert ezek az egyszerű keretek fogyatékoságuk mellett is hordozói lehetnek Krisztus evangéliumának. Viszont ugyanebből az elvből következik az is, hogy nem kanonizálhatjuk sem az evangélikus istentiszteleti múlt egyetlen időszakát, sem fejlődésünk mai állapotát, hanem nyíltan keressük az evangélikus istentisztelet mai formáit a mai helyzetben. Nem ragaszkodhatunk tehát minden áron a mi külön fejlődésünk eredményéhez: gazdagítanunk kell istentiszteletünket azzal, ami az evangéliumnak jó és alkalmas hordozója. Ez az alapállás arra kötelez minket, hogy istentiszteleti formák tekintetében igyekezzünk közeledni a világ evangélikusságához és igyekezzünk tanulni a világ keresztyénységétől. Gondosan tanulmányoznunk kell más országok evangélikus agendáit, más felekezetek istentiszteleti életét, valamint az egyház múltjának liturgiai értékeit magyar evangélikus vonalon éppúgy, mint az egyetemes keresztyénység vonalán. Nem kell attól aggódnunk, hogy az istentisztelet evangélikus jellegének ilyen értelmezéséből törés következik a mi liturgiai fejlődésünkben, hiszen éppen ebből az elvből következik az is, hogy megbecsüljük jelenlegi liturgiai kereteink értékeit és azokon csak annyiban megyünk túl, amennyiben az az evangéliumért szükséges vagy hasznos.

6. *Az agenda készítésénél egységre kell törekednünk.* Sokan azért sürgetik az agendát, mert egységet várnak tőle. Gyülekezeteink kinőnek elszigeteltségükből s egyre inkább érzik a nagyobb egységbe tartozásukat. Ez az istentiszteleti egység óhajításában is

kifejeződik. Ez az új agenda készítésének egyik legsúlyosabb kérdése. Az a sokféleség, amely az istentiszteleti rendben érvényesül nálunk, nem foglалható az istentiszteleti élet gazdagságának fogalma alá. Ezzel szemben jogos az a kívánság, hogy egységesítsünk. Ugyanakkor azonban azt sem hallgathatom el, hogy a merev egységesítést sem tudnám vállalni. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a nem egyező formáknak egyházunkon belül hagyománya van, ha nem is mindig helyes hagyománya, s ebből a helyzetből nem erőszakosan, hanem csak szerves fejlődéssel lehet az egység felé törekedni. Hiszem, hogy a sokféleség ellenére létrejöhet egy bizonyos egység, amely elviselhetetlen kötöttséget sem jelentene. Ezt úgy lehet elérni, hogy általában rögzítjük az egyes cselekmények menetét, rendjét, s ezt a rendet maximális gazdagsággal állítjuk össze: vagyis felveszünk bele minden olyan liturgiai elemet, amely evangélikus területen számításba jöhet. Azután megszabjuk, hogy ebből milyen pontok és szövegek kötelezők, a többi tetszés szerint használható vagy elhagyható. A tervezetben adott rendeknél már ezt a szempontot igyekeztem érvényesíteni. Ilyen módon lehetőség van arra, hogy a gyülekezetek szervesen fejlődjenek az egység felé és a liturgiai gazdagodás közben is megtartsák az egyéni ötletszerűségtől mentes egységet.

7. *Az istentisztelet a gyülekezet ügye.* Ezt az elvet az agenda készítésénél fenn kell tartanunk, sőt fokozott mértékben kell érvényesítenünk. Minél szélesebben kell biztosítani az istentiszteletben a gyülekezet aktív részvételét. Soha ne feledkezzünk meg arról, hogy Luther ennek érdekében tette a gyülekezet énekét a liturgia szerves részévé. A korálversekre épített Raffay-féle liturgia ebből a szempontból helyes úton jár. A gyülekezet részvételét kell elősegíteni az imádságok helyes megfogalmazásával, hogy a gyülekezet azt együtt imádkozhassa. A hitvallás és a Miatyánk hangos mondása már majdnem mindenütt szokásban van. Ezért ezeknek szövegén nem változtatunk, ill. a Miatyánknál a két variáns közül az egyikben meg kell állapodnunk. Fontosnak tartom azt is, hogy a gyülekezet az egyház élete számára jelentős, rendkívüli cselekményekben: a lelkésszentelésben, az iktatásokban stb. résztvegyen azzal, hogy éneken hívja segítségül Isten Szentlelkét és együtt imádkozza a kézzátétellel mondott Miatyánkot.

8. *Az új agendának mai nyelven kell szólnia.* Ez a gyülekezeti szempontból következik, de egyúttal az evangélium ügye és teológiai kérdés is. Mi az élő Úr szolgálói vagyunk. Amikor Krisztust hirdetjük, nem régiségeket kínálgatunk. Nyelvünk sem lehet valami hibásan értelmezett ünnepélyesség kedvéért archaizáló. Nem pártolom ezzel az utca nyelvét, de kívánom az Isten ígéjéhez méltó mai nyelvet. Ezért komolyan szembe kell néznünk az agendakészítés kapcsán a bibliafordítás és a régi magyar anyag kérdésével.

Vita tárgyává lehet tenni, hogy helyes-e agendát kiadni a bibliafordítás elkészülte előtt. De a kérdést azt hiszem az dönti el, hogy az agenda szükség van, a bibliafordítás befejezése pedig még sokáig eltarthat. Viszont ha az egész agenda mai nyelven szól, nagyon kiüt belőle a Károlyi ódon nyelve. Ezért meg kell kísérelnünk az agenda bibliai szövegeinek és a perikópáknak a fordítását. Ezzel talán még a bibliafordításnak is segítségére lehetünk. Hasonlóra van példa: a Raffay-féle rend sem a Károlyi-féle szöveget hozza. Tudom, hogy ezzel nagy feladatot tűzök ki, de nem megoldhatatlan. Ha azután az új bibliafordítás elkészül az agenda következő kiadásáig, akkor hozzá lehet igazodni. A régi magyar anyag hasonló kérdést vet fel. Mindenesetre jó, ha abból is meríthetünk, de át kell írunk a nyelvi régiségeket. Ezt annál is inkább megtehetjük, mert jelentős része minden bizonnyal fordítás. Márpedig igazán nem volna helyes dolog ódon nyelven használni azt, ami új fordításban közvetlenül szólhat hozzánk. A nyelvi kérdés körébe tartozik az is, hogy istentiszteletünkben nem használhatunk idegen nyelvet. Ezért nem tartom visszahozhatónak a Kyrrie görög szövegét és feltétlenül elvetendőnek tartom a Confirma latin szövegét. A gyülekezet számára érthetetlen latin nyelv használata római kovász: nincs helye evangélikus istentiszteletben.

9. *Tisztáznunk kell a liturgikus éneklés szerepét.* A javasolt rendekben sok olyan szöveg van (különösen szoltár), amelyet liturgikusan lehet énekelni. Ezek közül az állandó szövegek liturgiai éneklését könnyen megtanulhatja a lelkész és a gyülekezet. Nem áll az, hogy a gyülekezetek ettől az éneklési módtól egyáltalában és mindenütt idegenkednek. Még a Confirma is tetszik többnyire, pedig az ráadásul latinul szokott elhangzani. Az állandó szövegek liturgikus éneklésének bevezetését tehát nem tartom lehetetlennek. Sokkal nehezebb azonban a változó részek liturgiai éneklése. Itthon is és külföldön is az az általános tapasztalat, hogy ezeknek éneklését többnyire nem lehet a gyülekezetre bízni. A gyülekezeti éneklés igazi formája mégiscsak a korál marad. Ellenben semmi elvi akadály nincs annak, hogy a változó részek liturgikus éneklését a kar vegye át, ha azt azután a gyülekezet megfelelő énekkézzel magáévá teszi. Ilyen módon gazdagodnék istentiszteletünk külső formája és a karok is megtalálhatják szerves szerepüket az istentiszteletben. A liturgikus éneklésnél ezen kívül még két szempontra nagyon kell vigyáznunk, hogy az a gyülekezet épülésére legyen. Az egyik az, hogy nem szabad erőltetni a liturgikus részek éneklését: lehet olvasni is. A római egyház is ismeri a missa lecta-t, és a liturgikus szövegek rendes olvasása mindig többet ér a rossz és bántó éneklésénél. Eppen ezért fontos az a másik szempont is, hogy a liturgikus éneklést csak annak engedjük meg, aki tud

énekelni. Végül megjegyzem, hogy javaslataimhoz nem csatoltam kótát. Erre akkor kerülhet sor, ha a szövegekben megállapodtunk.

10. Az új agendának mindnyájunk agendájának kell lennie. Ezért közös munkával, széleskörű összefogással kell készülnie. Sokan vannak a lelkészek között, akik foglalkoznak liturgiai kérdésekkel, eltekintve attól, hogy az istentisztelet ügye minden lelkészt foglalkoztat. Szeretnénk minden ilyen tudást és tapasztalatot hasznosítani. De hogy munkánk szétfolyóvá ne legyen, tárgyalási alapul három iratot készítettem: az agenda tervezetét, egy kísérő tanulmányt és egy kérdőívet. Az elsőben az agendába kerülő cselekmények rendjét állítottam össze, amelyet természetesen gazdagítani kell megfelelő imádságos választékkal. Nem tekinthető végső formának, sőt a magam részéről is szükségesnek tartom megvitatását és javítását. Ebben az értelemben kérem a hozzászólásokat. A kísérő tanulmány az istentiszteleti cselekmények rendjének összeállításánál követett szempontjaimat foglalja össze, s felveti a megoldandó kérdéseket. Ezt az iratot lehetőleg rövidre fogtam. Természetesen sokkal többet is lehetne mondani az egyes pontokról. De rendszerint mellőztem a történeti áttekintéseket és más agendákkal való egybevetést, s csak arra szorítkoztam, ami a megértés szempontjából feltétlenül szükséges. A kérdőívnek kettős célja van: egyfelől anyaggyűjtés a jelenlegi liturgiai helyzetről, másfelől egész egyházunk jelenlegi liturgiai képének rögzítése. Az első az agendakészítés szempontjából fontos: ezzel akarjuk elérni a használatban levő és az agendában is felhasználható anyagot. A másik történeti szempontból jelentős: a liturgiai helyzetnek ilyen rögzítése még sohasem történt, azért helyes a megörökítése, különösen ha arra is gondolunk, hogy az új agenda használata következtében ez a kép megváltozik. Bizonyosra veszem, hogy a lelkészek megértik ezeknek a szempontoknak a jelentőségét, gondosan töltik ki az íveket és beküldik saját, illetve helyi rendjeiket. Fontos az, hogy a lelkészek hozzászóljanak az egész munkálathoz. Akinek egyik vagy másik pont ellen lelkiismereti aggálya vagy gyakorlati észrevétele van, az mindenesetre mondja el azt, amikor lehetőség van rá és használhat vele. Ne röstelljünk kisebb jelentőségű helyreigazításokat is megtenni: azzal is javíthatunk a munkán. Természetesen megvan az agendakészítés hivatalos útja is. Tulajdonképpen hordozója az ének- és liturgiaügyi bizottság, de a munkát egy külön munkaközösségnek kell irányítania. Jó volna, ha az istentiszteleti cselekmények rendjei az egyetemes közgyűlés elé kerülhetnének. Azután az egész agendát a részletes anyaggal a püspökök léptethetik életbe. Megjegyzem még, hogy az ilyen egyetemes jellegű agendáknál próbakiadást szoktak először megjelentetni. Ezt a mi esetünkben is szükségesnek tartom, hogy az eredmény megnyugtató legyen.

Ez az írás annak a kétszázharminc sűrűn gépelt lapot meghaladó alampunkálatnak a bevezetése, amelyet a fenti 10. pontban is említettem. Egész munkálatom közlése a Lelkipásztorban lehetetlen, s talán még korai is volna, mert azt az arra hivatottaknak kell először gondosan átvizsgálniok, s csak azután bocsátható szélesebbkörű hozzászólásra. Lelkészségtestvéreimet azonban mindenestre érdekelni fogja, hogy mit tartalmaz ez az előkészítő munkálat.

Agenda-tervezetemben a következő húsz fejezetet találjuk: I. *Bevezetés*. II. *A lelkész imádságai*. III. *A egyház ünnepei*. IV. *Istentiszteleti rendek*: istentisztelet úrvacsorával, prédikációs istentisztelet, úrvacsoraoasztás, gyermekistentisztelet, mindennapi istentisztelet (matutinum stb.), különleges istentiszteletek (ádventi, karácsonyesti, stb.). V. *Az istentisztelet változó részei*. VI. *Az igeolvasás rendje*. VII. *A zsol-tárolvasás rendje*. VIII. *Istentiszteleti imádságok*. IX. *Keresztelés*: gyermekkeresztelés, gyorskeresztelés, szükségkeresztelés, szükségkeresztelés megerősítése, felnőttkeresztelés. X. *Egyházkezelés*. XI. *Konfirmáció*. XII. *Áttérés*: felvétel oktatásra, vizsga, felvételi ünnep. XIII. *Esketés és emlékünnepe*. XIV. *Gyónás*: gyülekezeti gyónás, magángyónás. XV. *Szolgálat betegnél, haldoklónál*. XVI. *Temetés*. XVII. *Kibocsátás egyházi szolgálatra*: lelkészavatás, lelkészi munkatárs kibocsátása. XVIII. *Egyházi szolgálatba állítás*: püspök, esperes, lelkész, különleges beosztású lelkész, helyetteslelkész, segédlelkész, lelkészi munkatárs, felügyelő, gondnok, presbiter, egyházi tisztviselő, kántor, gyülekezeti munkás, egyházi iktatósa. XIX. *Egyházi épület és felszerelés szerelése*: templom alapkövetéle, templom, renovált templom, oltár, szentelőkő, szószék, úrvacsorai edények, orgona, harang, temető, temetői kápolna, gyülekezeti terem szentelése, lelkészlak avatása, sírkő felállítása. XX. *Liturgiai útmutató*.

Az agenda-tervezetben ki van dolgozva minden funkció rendje a hozzátartozó utasításokkal. Tervezetembe (most nem vehettem fel) a változó részeket, mert ez még jobban növelte volna annak terjedelmét. Ellenben minden egyes ranggal kapcsolatban közlök a változó részekből is legalább egy példát.

Az agenda-tervezetbe csatolt kísérő iratomban a legszükségesebb magyarázatokat foglaltam össze. Munkámnál figyelembe vettem minden elérhető hazai és külföldi rendet. Kísérő iratomban azonban mind ezekből csak a megértés szempontjából nélkülözhetetlen adatokat emeltem ki, hogy előterjesztésemet a sok feldolgozott adat áttekinthetlenné ne tegye.

Kezdetől fogva világos volt, hogy az agenda-készítés nem lehet egy ember munkája. Viszont a munkaközösségek tapasztalat szerint csak akkor tudnak jó munkát végezni, ha a közös munka megfelelő előmunkálatokra épül. Ezért választottuk azt az utat, hogy előbb egy mindenre kiterjedő tervezet készüljön. Számításunk szerint június folyamán kerül sor az ének- és liturgiaügyi bizottság, valamint az agendakészítő munkaközösség egybehívására. Utóbbinak tagjai kézhez fogják kapni munkálatom teljes szövegét. Hozzászólásuk alapján őszre kell elkészülnie annak a tervezetnek, amelyet azután — ha Isten megsegít — szélesebbkörű hozzászólásra bocsátunk.

Pröhle Károly

DOLGOZÓ PAPNÉK

A dolgozó nő életformáját a modern élet hozta magával. Azokról van szó, akik nemcsak a háztartási munkákat végzik el, hanem munkájukkal kenyeret is keresnek. Ezért jobb lenne talán rájuk ez a kifejezés: „duplán dolgozó nő”, mert azok a nők is dolgoznak, akik otthon gyermekeik, férjük és háztartásuk becsületes ellátásával járulnak hozzá az élet terheinek elhordozásához.

Most nem akarok a dolgozó nők kérdéseivel általában foglalkozni, hanem az egész problémakörnek csak egy kis szeletével, a dolgozó papné kérdéseivel. Nem ideális állapot az, hogy a papné eljárjon dolgozni, csak szükséges, főleg anyagi szempontból és leginkább városokban. Vidéken szolgáló lelkész felesége tud hozzásegíteni a háztartáshoz kertműveléssel, állattartással, a városinak azonban nincsen erre módja, tehát hivatalba vagy gyárba kell mennie, hogy a család eltartásának gondját férjével megoszthassa. Az élet terheinek közös viselése így válik a papcsaládokban is valóssággá. S ha nem is ideális állapot ez, Istennek van hatalma arra, hogy ebből is sok áldást hozzon elő.

A dolgozó papné helyzete annyiban különbözik a többi dolgozó nőtől, hogy míg azoknak csak az otthonban és a munkahelyen kell helyt állaniok, addig a dolgozó papnének a gyülekezeti életben is van feladata. Tehát három hivatást tölt be, amelyeket jól összehangolni nagy feladat. Továbbiakban a dolgozó papné problémáival ezen a három síkon kívánok foglalkozni.

A DOLGOZÓ PAPNÉ A MUNKAHELYÉN

Maga az a tény, hogy a papné dolgozni jár, Isten kezében lehet az alázatosság iskolája. Belekerül egy olyan környezetbe, ahol már többé nem néznek fel rá, nem tartják többnek más asszonyoknál, éppen olyan szürke dolgozó nő, mint a többi. A nagytiszteletű asszonyból kartársnő lesz!

Nem áll ellentétben ezzel az a tény, hogy a dolgozó papnéra mégiscsak másként néznek az emberek, mint más asszonyra. Nem tartják többnek, de jobban megkritizálják. Magasabb erkölcsi normát állítanak fel számára, hamarabb megítélik vagy elítélik, mint bárki mást. Nagy feladat az, hogy egy dolgozó papné keresztyén módon álljon meg úgy, hogy az emberek lehetőség szerint ne botránkozzanak meg szabados viselkedésén, de savanyú kelletlen ábrázatán sem, hanem éljen társai között úgy, hogy rajta Krisztus ábrázódjék ki. Vidáman, józanul, erkölcsösen, becsületesen, egyszerűen keresztyén hívő módján.

Nagy kérdésem volt nekem eleinte s azt hiszem, minden lelkész feleségében felötlött már ez a kérdés: milyen módon kell Istenről bizonyosságot tenni, ígét hirdetni a munkahelyen? Véleményem szerint a munkahely nem az igehirdetés helye (a szó szoros értelmében, bár lehet néha az is), hanem a szolgálat, a helytállás területe.

Többet prédikál a dolgozó papné, ha engedelmes előjáróinak, nem „lóg” a munkaidő alatt — még akkor sem, ha a főnök nem látja, ha udvariasan beszél mindenkivel és nincsenek ideges napjai, ha szó nélkül ki tud menni a szobából, amikor szemérmetlen beszéd hangzik el, s nem csinál jelenetet, ha mindig az igazság oldalán igyekszik állni és nem tántorítja onnan el sem főnöki tekintély, sem kartársi barátság és még sorolhatnám tovább — mint ha hosszú beszédek tartana kollégáinak. Jézus Krisztusnak a Hegyi Beszédben elmondott felszólításával tudnám összefoglalni a munkahelyen levő feladatokat: „Úgy fényljék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a ti jócselekedeteiket és dicsőítsék a ti menyeyei Atyátokat.”

A DOLGOZÓ PAPNÉ A GYŰLEKEZETBEN

A munkabajárás alázatra nevelő hatása a gyülekezeti életben is gyümölcsöző lehet. A papné itt is csak „kartársnő”, azaz testvér, vagy gyülekezeti tag legyen, olyan, mint a többi. A többlet csak az, hogy a gyülekezet alkalmazain példás módon vegyen részt, nem előlüléssel, hanem rendszeres részvétellel, szolgálattal, segíteni akarással. A dolgozó lelkész-feleségnek ez természetesen megerősítő feladat, hiszen ehhez sok idő kell és ebből van mindig a legkevesebb. Elfoglaltsága miatt mindenben nem tud részt venni, ezért legyen egy gyülekezeti munkaág, amelyben rendszeresen vesz részt: gyermekmunka, ifjúsági óra, énekar, szegénygondozás stb.

A munkahelyen szerzett tapasztalatait arra használhatja fel, hogy jobban megértse a gyülekezeti tagok életét. Megtanul kevesebb kritikával és több megértő szeretettel közeledni az emberekhez. Jobban megtalálja a hangot a gyülekezeti tagokhoz, mert benne él az életben, egész közelről látja a kísértéseket, gondokat, érdeklődési köröket, nevelési problémákat, mint az, aki csak a paplak levegőjét ismeri.

Van hátránya is annak, hogy a papné eljár dolgozni, ebből a szempontból is. Nincs ideje jól megismerni a gyülekezet életét, nem ér rá sokat beszélgetni emberekkel, állandóan rohanásban él.

A DOLGOZÓ PAPNÉ OTTHONÁBAN

Ezzel érkeztem el az igazi problémához. A háztartás elvégzésével együtt az is feladata, hogy olyan légkört teremtsen otthonában, amelyben szívesen megpihennek az oda betérők. Segítsen a férjének abban, hogy nyugodtan és teljes mértékben tudja oda szánni életét a szolgálatra. Kötelessége úgy nevelni gyermekeit, hogy más családok is példának vehessék. Nem mond nagyot az, aki azt állítja minderre, hogy ennyi követelménynek segítség nélkül eleget tenni lehetetlen. Én ezt a mondatot így toldanám meg: „majdnem” lehetetlen. És ebben a majdnemben van a megoldás. Hogyan? Úgy hogy ha időbeosztásában helye van a csendességnek: ezen áll vagy bukik a dolgozó papné élete. Ha nincs csendessége,

nincs teherbírása sem. Magam tehetek arról bizonyosságot, hogyha a reggeli rohanásban elmarad az ige kézhezvétele, vagy az imádság, vagy mind a kettő, már azon a napon is meglátszik, de a csendesség sorozatos elmaradása testi és lelki összeomlásba vezet. Abban a néhány perces ige-főlé-hajolásban és rövid fohásban van az egész keresztyén élet mozgató ereje. Isten előtti csendességből fakad, hogy egésznap munká után van mosoly a dolgozó papné arcán nemcsak a vendégek, hanem a férj és a gyermekek számára is, hogy van energia hozzászólni a férj készülő igehirdetéséhez, ha azt ő igényli, van türelme a gyermekek neveléséhez, imádságra tanításához.

Hogyan lehet segítségére a dolgozó papné férjének hivatása gyakorlásában? Elsősorban az igehirdetés időszerűsítésében. A dolgozó papné megérzi, mi az a hang, amelyik eléri az emberek szívét, hol az a pont, ahol az emberek különösen igénylik Isten szavát, az életnek melyik területe az, amelyik legjobban rászorul arra, hogy az Isten igéjének kemény ítéletét vagy az evangélium drága vigasztaló üzenetét hirdessék. Férjének komoly segítséget tud nyújtani mindenben, ami az emberek mai életének megértését illeti.

A dolgozó papné életformája új életforma, amelynek sok nehézsége, de sok előnye is van. *Nehézsége*, hogy a dolgozó papné élete megosztott, három teljes hivatás köti le és éppen ezért állandó idő- és erőhiánnyal küzdök. *Előnyei*: Anyagilag nincsenek olyan nagy gondjai, mint az egy-fizetéses családoknak. Lelkileg nagyobb perspektíva tárul ki az egész papcsalád előtt, könnyebben tudják magukat a család tagjai az életbe beleélni, ennél fogva hivatásuk gyakorlása is könnyebb, több a megértés az emberek iránt. Végül a dolgozó papné számára az is előny, hogy még fokozottabban megtanul Isten kegyelméből élni.

A három hivatás csak Isten segítségével lehet és lesz egygyé, egy kerek egésszé. A dolgozó papné akkor áll hivatása magaslatán, ha meg tudja alázni magát Isten előtt és őszinte szívvvel el tudja mondani: magamtól minderre képtelen vagyok, de mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít.

Hafenscher Károlyné

PAPNÉ EVANGÉLIZÁCIÓ LESZ

július 2—5-ig Gyenesdiáson,

július 16—19-ig Fóton,

„ASSZONYHŰSÉG — Ruth könyve papné szemmel“
összefoglaló címen.

Az evangélizáció előadásait **TURÓCZY ZOLTÁN** püspök tartja. Az ellátási díj napi 20,— Ft. Jelentkezni legkésőbb az evangélizáció kezdete előtt 10 nappal lehet a főtí, illetve gyenesdiási Belmissziói Otthon vezetésénél. Aki kisgyermekét nem tudja otthon hagyni, hozza magával. A gyermekekkel külön fognak foglalkozni. A gyermekek napidíja 15,— Ft.

Bevezetés az Újszövetségbe

Káldy Zoltán könyve

(Megjelent az Evangélikus Sajtóosztály kiadásában 1957. májusában)

Ennek a könyvnek megjelenése *esemény* egyházunkban. Nemcsak azért, mert az utolsó évtizedekben *ez az egyetlen ilyen jellegű magyar nyelvű evangélikus teológiai munka*. Márpedig a teológiai gondolkodás e téren is az elmúlt évtizedekben jutott döntő eredményre: a történetkritikai kutatás megállapításainak és a mélyebb, igeszerű teológiai szemléletmódnak nagy szintézisére. Ezt tükrözi ez a könyv is.

De méginkább *esemény* azért, mert ez a könyv a *gyülekezet felé* fordul. Ezt előszavában határozottan kifejzi a szerző. Azoknak a gyülekezeti tagoknak íródott, akik érdeklődnek az Újszövetség keletkezési körülményei iránt. Arra tesz tehát kísérletet, hogy a teológiai munka eredményeit egy adott ponton bevesse az egyház életébe, gyümölcsöztesse a gyülekezetek számára.

Az egész vállalkozásnak itt van a *legjelentősebb pontja*. Mert a Biblia, különösen is az Újszövetség az elmúlt évtizedek egyházi megújulásában számos evangélikus hívünk kezébe került, mindennapi olvasmányává lett. Ezeknek a hívő embereknek Szentírás-szemlélete azonban általában megrekedt egy olyan fokon, amely sem a mai teológiai tudománynak, sem az egyház igazi érdekének nem felel meg, de a modern gondolkodás kritikai tüzet sem állja ki. Szétúzni a Biblia körül híveink világában még mindig terjengő ködöt, és érett, minden kritikát kiálló Szentírás-értelmezésre vezetni őket — ez egyike a sürgető nagy feladatoknak. *Ezt a feladatot* eddig is itt-ott próbáltuk teljesíteni — sokszor nem kis egyházi ellentmondás közepette. Visszaemlékezem egyik főtí laikus konferenciára, amikor „Beszéljünk őszintén a bibliáról” c. előadás nagy izgalmat keltett többekben. Nos, Káldy Zoltánnak 1956 nyarán elkészült munkája most arra vállalkozik, hogy az Újszövetség körüli tisztánlátást gyülekezeteinkben nagy arányban megteremtse.

Ezt az időszzerű egyházi feladatot, — amelynek eredménye nélkül bibliaolvasó egyháztagjaink nem állhatnak meg a mai életben, mert sem hitük alapja, sem bizonyágtételük hitele nem lehet elég erős — ebben a könyvben egy *ébredési ember* ragadja meg. Ez azért szerencsés, mert őt nem lehet elintézni azzal a váddal: könyvében a „hitetlen teológia” szólal meg. A lelki ébredés népe bizonyára több bizalommal veszi kezébe egy ismert evangélizáló lelkésznek ilyen irányú munkáját, mintha más típusú lelkész írta volna.

A könyv *méltó* a vállalt feladathoz. A mai teológiai eredményeket szépen összefoglalja. Nem fél a köztudatban élő hagyományos felfogás elejtésétől, pl. annak megállapításától, hogy Máté evangéliumát nem Máté tanítvány írta; vagy hogy Péter második levelét egy ismeretlen keresztyén szerző Péter nevében írta. Ugyanakkor azonban állandóan érvényesíti a hívő teológiai szempontot. Olvasása nyomán az Újszövetség nem lesz kisebb szemünkben, hanem inkább megnő: Isten csodálatos munkája bontakozik ki előttünk, amellyel létrehozta és asztalunkig juttatta.

A könyvnek egyetlen hátránya az, ami tulajdonképpen értéke is: az igényessége! Nem véletlen, hogy a Lelkésznevelő Intézet folyosóján máris ezzel a könyvvel a kezükben látok vizsgára készülő teológusokat. A könyv nagyon komoly, részletes, tudományos anyagot ölel fel, s ez a körülmény elsősorban értelmiségi híveink körébe utalja a könyv olvasását. Még nálunk is adódhatnak nehézségek, mert néha ugyan megmagyarázza a szakkifejezéseket (pl. „kánon”), néha azonban ez elmarad (pl. „eschatologikus reménység”, „apokaliptikus dráma”, „katolikus levelek” stb.). Viszont ezen segíthet a gyülekezeti lelkész a könyvet olvasó híveivel való beszélgetésben, s az is igaz, hogy az Újszövetség korszerű szemléletének elsősorban az értelmiségünk körében kell utat törnie. Egészen népszerű könyv majd ezután következhet.

Isten áldja meg a könyv útját gyülekezeteinkben, hogy olvasása átformálja az értelmiségünknek, elsősorban az ébredés népének közgondolkozását a drága könyvről, az Újtestamentumról. Ezzel naponkénti bíliaolvasásuk is elmélyül, a Szentírás igazi tekintélyének védelmezése megerősödik, hitük vihartállóbb lesz, a melegházból kikerül a szabadba.

V. I.

Schweitzer Albert rádióbeszéde

Schweitzer Albert, korunk nagy keresztyén humanistája, aki afrikai őserdők mélyén szolgál évtizedek óta kórházával és orvosi tudásával — Krisztus küldetésében — a négerek között, rádióbeszédet intézett a világhoz. Szavai mögött a keresztyén felelősségérzet dolgozik, szavaiban pedig a tudós orvos megállapításai tükröződnek. Ezekben a hetekben, amikor lelkési munkaközösségeinkben mindenütt megbeszélik a világ mai helyzetében a béke kérdését, hasznos lesz közreadnunk megrázó beszédének főbb részeit. Alkalmasak arra, hogy elfogultságtól mentesen nézzünk szembe azzal a fenyegető veszéllyel, amely már az atombombákkal való kísérletezésből is származik az emberiségre és utódainkra.

Amikor 1954 március 1-től kezdődően a hidrogénbombával kísérletezni kezdtek, hamarosan rájöttek arra, hogy az atomfegyverekkel való kísérletezés valami egészen más dolog, mint a régebbi, nem-atomfegyverek kipróbálása. Ha a gyakorlótéren egy új szerkezetű ágyúóriást el-sütöttek, ezzel a dolog be volt fejezve. Más azonban a helyzet a hidrogénbomba felrobbantásakor. Ebben az esetben ugyanis valami visszamarad: rengeteg parányi rádióaktív részecske marad a levegőben, melyek rádióaktív sugarakat bocsátanak ki.

Másokkal együtt, akik e napokban kötelességüknek érezték, hogy szóban és írásban szót emeljenek, én is felelelem intó szavamat. Korom és a rokonszenv, amelyet az élet megbecsülésének általam képviselt gondolata irányomban felébresztett, azt a reménységet kelti bennem, hogy az én figyelmeztetésem is hozzájárulhat az e kérdésben annyira szükséges felismerések elnyeréséhez.

Amikor Curie asszony az uránérccel való mégy évi bajlódás után az első gramm rádiumot kezeiben tartotta, e kezeken sebek mutatkoztak, amiket semmi kezelés nem tudott meggyógyítani. Évek múlva betegség vett rajta erőt, aminek oka abban volt, hogy a rádióaktív sugárzás meg-támadta csontvelejét és így a véréét is. 1934-ben a halál végetvetett szen-

vedéseinek. Miután évekig nem jöttek rá a veszélyre, amely azokat fenyegette, akik röntgensugárzásnak ki voltak téve, orvosok és ápolónővérek százai, akik röntgenkészülékeket kezeltek, gyógyíthatatlan és végül is halálos megbetegedés áldozatai lettek. Ilyen veszélyes rádióaktív sugárzással kell számolni az atombombáknál is.

Kétféle atombomba van: urániumbomba és hidrogénbomba. Az urán bomba hatása úgy jön létre, hogy az uránium-mag felbomlásával energia szabadul fel. A hidrogénbombáknál az energia úgy szabadul fel, hogy a hidrogén-atomok hélium-atomokká egyesülnek. Érdekes tudni azt, hogy ugyanez a folyamat megy végbe a nap belsejében is, s ez szolgáltatja annak mindig megújuló energiáját, mellyel világosságot és meleget sugároz.

A két bomba nagyjából egyformán működik. Azonban becslések szerint a legújabb hidrogénbombák hatása kétszázszorosa annak, mint amilyen bomba Hiroshimára esett.

E kétfajta bombához legújabban a kobaltbomba járult, mint szuperatombomba. Ez egy hidrogénbomba, amit kobalt-köpennyel vettek körül. Hatása az eddigi legerősebb hidrogénbombák többszöröse.

Egy atombomba felrobbanásakor elképzelhetetlen mennyiségű parányi rádióaktív részecske szabadul fel. Korunkban ezekkel van dolgunk. Azt a veszélyt kell felmérnünk, amit a belőlük kiinduló rádióaktív sugárzás, viszonylagos gyöngesége ellenére is, számunkra jelenthet.

Ezekből az elemekből némelyek órák múlva, mások napok, ismét mások hetek, hónapok, évek vagy évmilliók múlva enyésznek el. Rádióaktív porfelhőkként vándorolnak a magasban. A nehezebb részecskék hamarabb lehullanak. A könnyebbek tovább maradnak fenn, s esővel vagy hóval jutnak a földre. Hogy meddig tart, amíg az eddigi atomrobbantásokból a levegőbe jutott részecskékből már semmi sem marad, ezt nem lehet bizonyossággal megmondani. Becslések szerint ez eltarthat 30 vagy 40 esztendeig is.

A levegőnek ezen elemek által megnövelt rádióaktivitása kívülről nem árthat nekünk. Nem tud keresztülhatolni bőrünkön. Belélegzéssel azonban bejuthatnak szervezetünkbe a rádióaktív elemek. A legnagyobb veszedelem azonban onnan fenyeget, hogy a levegő megnövekedett rádióaktivitása következtében rádióaktív vizet iszunk és rádióaktív ételeket eszünk.

Ha valahol rádióaktív esőzést észlelnek, ott számolni kell azzal, hogy maga a föld is fertőzötté válik, mégpedig fokozott mértékben. E fertőzést nemcsak eső okozhatja, hanem a lehulló rádióaktív por is. S nemcsak a föld válik rádióaktívvá, hanem a benne termő növények is.

Ha fűről van szó, amit állatok fogyasztanak, melyek azután később a mi asztalunkra kerülnek, akkor ugyanezeket a rádióaktív elemeket, amelyeket a fűvel magukba vettek és elraktároztak, mi is hússal magunkhoz veszünk és elraktározunk.

Ha tehenekről van szó, akkor már a tejjel rádióaktív elemeket veszünk magunkhoz. Így már egészen kis gyermekek fertőződhetnek rádióaktív elemekkel. Számunkra ez fokozott veszedelmet jelent. Ha gyümölcsöt, vagy főzeléket eszünk, akkor az ezekben felgyülemlt rádióaktivitást vesszük magunkhoz.

A szervezetünket érő rádióaktív behatások nem egyformán hatnak szöveteinkre, hanem bizonyos helyeken lerakódnak, így főként a csontszövetekben, a lépben és a májban. E szervekből azután belső sugárzás indul ki, amely a különösen érzékeny szerveket támadja meg. S ha gyenge is e sugárzás, tartóssága miatt veszedelmessé lehet.

Mi módon károsodhatnak valamely szerv sejtjei e sugárzás által?

Úgy, hogy ionizálódnak, vagyis elektromos töltést kapnak. E változás következtében nem tudják megfelelően elvégezni azokat a funkciókat, amelyek a szervezet háztartásában reagálnak. Számításba kell venni azt is, hogy e sugárzás következtében valamely szerv sejtjei nagy számban elkorcsosulhatnak, vagy tönkremehetnek.

Milyen betegségeket okozhat a belső sugárzás?

Elsősorban a vér súlyos megbetegedéseiről van szó. A vörös csontvelő sejtjei nagyon érzékenyek a rádióaktív sugárzásra. Pedig e sejtekben képződnek a szervezetünkre nézve oly nagy jelentőségű vörös és fehér vérsejtek. Ha megbetegednek, ennek az lehet a következménye, hogy túlkeves, vagy elkorcsosodott fehér vérsejt képződik. Mindkét esetben a vér súlyos megbetegedése következik be, ami legtöbbször halálos kimenetelű.

E betegségben haltak meg a röntgen- és rádiósugarak kutatásának vértanúi. Effajta betegségben szenvedtek azok a japán halászok, akik mintegy 150 km-re Bikini szigetétől hajójukkal egy hidrogénbombarobantás hamuesőjébe kerültek.

Nemcsak a saját egészségünk forog azonban veszélyben, hanem e belső sugárzás által az utódainké is. Különösen érzékenyek ugyanis erre a szaporodási szervek sejtjei. Ezeknél a sejttag is károsodhat, amit mikroszkóppal ki lehet mutatni.

E sejtek ilyen nagymérvű károsodásának megfelel az utódok károsodása. Az eredmény: halvaszületések és torzszülöttek serege, testi vagy szellemi defektusokkal.

Tény az, hogy — bár a sajtóban közölt adatok még ellenőrzésre szorulnak, — Hiroshimában az atombomba robbanása utáni években rendkívül sok halvaszületés fordult elő és megnőtt a torzszülöttek száma is.

A rádióaktív sugárzás okozta pusztítás az utódokban az átöröklés törvényszerűségei következtében nem azonnal, a következő nemzedékben, hanem csak később, 100—vagy 200 év múlva mutatkozik.

A dolog természetéből következik tehát, hogy még nem lehet a leg-súlyosabb eseteken szemléltetni a belülről ható rádióaktív sugárzás hatását.

Hogy a természetben általunk létrehozott rádióaktív elemek vannak, az megfoghatatlan esemény a föld és az emberiség történetében. Ha elmulasztanók, hogy vele és következményeivel foglalkozzunk, oly balgaságot követnénk el, amit az emberiség drágán fizet meg. Gyanútlanul támogatunk útunkon. Ideje már, hogy felébredjünk s belátásra és bátor elhatározásra jussunk s ilyen módon a valósággal szembenézzünk.

Alapjában véve az atombombákat gyártó népek államférfiai sem gondolkodnak másképp. Az eléjük terjesztett jelentésekből eléggé tájékozottak ahhoz, hogy a helyzetről képet alkossanak maguknak. S fel kell tételeznünk róluk, hogy van felelősségérzetük.

Mindenesetre Amerika, a Szovjetunió és Anglia tudtára adták egymásnak, hogy nem kívánnak egyebet, mint azt, hogy egyezményt köthessenek az atombombákkal való kísérletezés megszüntetésére. Azt kijelentették azonban, hogy mindaddig, amíg egy ilyen egyezmény meg nincsen kötve, nem hagyják abba a kísérletezést.

Ha tehát a megegyezés tekintetében illetékes országokban és általában a népek között olyan közvélemény jön létre, amely számol a kísérletek folytatásával járó veszélyekkel, és az ebből adódó ésszerűség által vezeteti magát, akkor az államférfiak is megköthetik az idevonatkozó megegyezést.

Ha az atomkísérletekkel felhagynak, ez a reménység hajnalpírja lesz, amire szegény emberiségünknek oly nagy szüksége van.

„Ha a világon mindenki ilyen volna”

A világon vannak kérges tenyerű, megélhetésükért küzdő emberek. Homlokukon gyöngyözik a veríték, fáradt kezük sokszor lehanjatlik, pihenni szeretnének. — De vannak dologtalan, mindig új szerelemre vágyó asszonyok. Semmi sem érdekli őket — csak saját érdekük. — Vannak szerencsétlen betegek, torkuk kiszáradt, ijedt szemük segítség után kiált. — Vannak emberek, akiknek ökölbe szorult keze nem tud kisimulni. Mindig mást okolnak, gyűlöletük lobogását ugyan ki tudná kioltani? — Vannak máról-holnapra élő fiatalok. Kamaszok, akik mindig meccsre rohannak, szerelmeseik, akik boldogságukban nem hallják meg mások segélyt kérő szavát. — De vannak, akiknek az arcán nem terem már soha mosoly. Szomorú özvegyek, akik összeroppantak a nehéz terhek alatt és szívükben csak bánat és emlék él. Elég a maguk baja, hogyan tudnának másokkal törődni? — Vannak hivatalnokok, íróasztal mellett ülő emberek, akik rubrikákban és szabályokban élnek és gondolkoznak, s közben lelkük is előírások unalmas leltára lett. — Vannak, akiket a világ kettéosztottsága szakít el egymástól, más uniformist hordanak, más színű a bőrük.

Ilyen emberek élnek körülöttünk — ilyen emberekről szól Jaques Remy nagydíjat nyert filmje.

De egyszerűen csak ezeket a mindennapi életeteket felkavarja és magával sodorja egy kis francia halászhajó segélyhívása.

SSKXL, SSKXL, beteg van a hajón, gyors orvosi segítség kellene! — adják szünet nélkül a rádióhírt. Sokáig semmi válasz. Végül egy észak-afrikai település amatőr rádiója hallja meg a hívást. S megindul a verseny tizenkét ember életéért. A húsmérgezésben egymásután dőlnek ki a halászok. Tizenkét órán belül ellenszérumot kell kapniok, különben nincs mentés.

Ebben az életért vívott gyönyörű versenyben a kamasz ott hagyja barátját és az esti nagy sporteseményen üres marad a helye, mert rádióján Afrikából ő veszi át a hírt és rohan, hogy beszeresse a szérumot. — A megtört özvegy kitor bánat-börtönéből, vállalja a gyógyszer feladását, hogy másokat megszabadítson a maga fekete sorsától. A repülőtéren azonban nem veszik át a gyógyszert: be kell tartani az előírásokat! S míg az asszonyt egyik helyről küldik a másikra — a repülőgép lassan a levegőbe emelkedik. Mégis van, aki vállalja a szabályok áthágását s egy másik gépen elindul a kis csomag. — Egy vak ember a következő láncszem. Fehér botjával kopog a müncheni éjszakában. Meg kell mentenie életüket, találnia kell valakit, aki Berlinben átveszi és továbbítja a szérumot. — Amerikai katona megy át a zónahatáron. A sötét utcán senki sem jár, csak az örök állnak posztjukon. A gép Kelet-Berlinben szállt le a gyógyszerrel, feltétlenül oda kell jutnia. Visszafelé az őrség a szovjet katonai parancsnokságra kíséri. De tizenkét ember életét kell megmenteni s a kétféle uniformist viselő katona kezét fog s a gyógyszer

megy tovább! — Közben a hajón is megbékél egy gyűlölködő szív s végre feltűnik az életet hozó gép. — Az ejtőernyőn ledobott orvosság azonban a tengerbe esik. S akkor a fedélzetről a megvetett, feketebőrű arab a jéges vízbe veti magát...

Ha a világon mindenki ilyen volna...

Az irgalmas samaritánus modern példázata ez a film. A szeretet láncreakciója sok-sok szívet elér, új, titkos energiákat szabadít fel és ezzel ment életeket. Ha a világon mindenki ilyen volna!

De van, aki fekvőszékében únottan hallgatja a mentés híreit. Van, aki az éjszakai telefonhívásra dühösen csapja le a kagylót. Van, aki nem meri vállalni a kockázatot — igen vannak, akik a „pap és lévita” módjára elfordítják a fejüket...

Madocsai Miklós

„Jó embert keresünk”

Bertolt Brecht színdarabja a harmincas években kínai földön játszódik le. Szecsuan városában megjelenik három „isten” és csak egy jó embert talál a rideg, önző városban, akinek szíve is van, egy utcaleányt. A lány jóvoltukból nagy pénzösszeghez jut, szakít régi életével és segíteni akar mindenkinek, aki hozzáfordul. Az emberek azonban jóságával alaposan visszaélnék. A tönk széléről újra meg újra a „nagybácsi” menti meg, aki szívtelenül csak az érdekét érvényesíti. A valóságban a nagybácsi nem létezik. Maga a lány játssza meg, amikor már látja, hogy az életben a jók nem boldogulnak. A legnagyobb bánata, hogy amikor egy férfit igazán megszeret, az csak álláshoz akar jutni a segítségével. Ezzel a könnyelmű férfivel szemben is a szív és a keménység váltogatják egymást a tőle már gyermekét váró, elhagyott asszony és a nagybácsi részéről. A darab vége egy sikoly: „segítség, segítség!” Az istenek tehetetlenül elhagyják a földet és a „külvárosok angyala” — ahogyan jötteteiről elnevezték — kétségbeesetten érzi, hogy ittmarad az önző, marakodó világban, ahol a jók mindig a rövidebbet húzzák. Mi lesz vele? Ki segít rajta? Nincs megoldás.

Itt egy személyben éli át valaki a 73. zsoltár kétféle tapasztalatát: a jók és gonoszok ellentétes sorsát, s — gúnyos formában ugyan, de mégis — az Isten látszólagos tehetetlenségét. „Irigykedtem a kevélyekre, látván a gonoszok jó szerencsését. Mint tudhatná ezt az Isten, s van-e a Magasságosban értelem? Imé, ezek gonoszok, és örök biztonságban vagyont gyűjtenek! Bizony hiába tartottam tisztán szívemet és mostam ártatlanságban kezeimet; mert nyomorgattam minden napon.

Ma sem hirdethetünk ebben az annyira modern problémában más megoldást, mint amit a zsoltáros talált: „Gondolkodom, hogy ezt megérthessem, de nehéz dolog ez szemeimben. Mígnem bementem az Isten szent helyére: megértettem azoknak sorsát... mert imé, eltávoznak tőled, elvesznek; mind kiirtod azokat, akik elhajolnak tőled. De én? Isten közelsége oly igen jó nekem. Az Űristenben vetem reménységemet, hogy hirdessem minden te cselekedetedet”. (16—17. 27—28.) Egyszer, az utolsó ítélet napján mégis kiderül, hogy érdemes igaznak lenni. Addig pedig az Isten közelsége elég vigasztalás is és erő is, hogy erőszakosok között szelídek, törtetők között csendesek, önzők között a szeretet tékozlói, érdekemberek között becsületesek legyünk.

V.

Csak egy színfolt?

Az Ady által is sokra tartott Kaffka Margit „Színek és évek” című könyve (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1955. Olcsó könyvtár 3 Ft) nem tartozik azok közé a könyvek közé, amelyek ügyes, vagy éppen zseniális meseszövevéssel lepik meg az olvasót. Nem mintha nem lenne világosan nyomonkövethető „meséje”, de az egész történéis egy nő megkapó, légiesen szép önvallomásává, egy élet mély impressziójának transzparensévé lesz. Nem hatalmas olajfestmény ez a regény, hanem szerény, sokszínű, meleg akvarell. Egy nő, a nő lelkivilága bomlik ki benne, mégpedig elsősorban a századeleji nőé. Ilyen típust még mindig sokat találhatunk, a templomban különösen. Igen hasznos lehet mélyen magunkbaszívni azt a levegőt, amelyben ők élnek, hogy közelebb kerülhessünk hozzájuk. Mennyi benyomás remeg, hány szín tobzódik ebben a könyvben! Tulajdonképpen nem is az a lényeg, hogy a hősnő „jó” házasságból özvegyként esik ki, s hogyan szenved a kevésbé „sikerült” másodikat, hanem az egész élet utóízét foglalja sorokba a végül is egyedül maradt nő. Ezt „festi” már előre a cím. Rohannak az évek s az ember — különösen a szubjektívabb természetű nő — életének egyes eseményei mindinkább valami varázslatos kaleidoszkóppá állnak össze. Ezek a mesés gazdagságú színek villódnak a visszanező szem szivárványhártáján. „Szép, nagy csendesség van, tisztán hallik a harangszó, és én ölembejettél kézzel tudok egyhelyben ülni, soká, egyedül, és eltűnődni — százféléképp fűzve, magyarázva, felújítva — a messzi, messzi élet dolgain.”

Igen jellemző, hogy a vallásosság hogyan illeszkedik bele ebbe a spektrumba: egy szín a sok közül. Az élet elején és közepén — tehát a legalábbis viszonylagos mozgalmasság idején — halványabb árnyalatú. Ekkor „élni” akar. „Nekem a lelki egészségemhez kellett a hódítás, ünneplés, sok szem előtt szereplés. Úgy kellett, mint a kenyér; csak addig volt élet az életem, amíg ilyenből kijutott néha”. De az öregkorban már igen kevéssel beéri a hajdani nagy aktivitás. „... Akkor csak a vallás marad, az égben bízhatunk. Jár-e templomba? Lássa, egyébből, ami szép volt, nem adnak már nekünk, öregeknek; de ez megmaradt még és olyan szép! Az új kis káplán a piaristáknál igazi aranyházú, ugye? Mindig neki gyónjék...” Ez utóbbi megnyilatkozást ugyan Kaffka nem a női főhős szájába adja, (akinek egyszámában beszél), hanem egy nyolcvanéves nénikével mondhatja; de azután az élet őszéhez ért főhős is lassan idejut, küzdelmes élet után: „Egy új ábránd kezdte betölteni az én összvilágot, megzaklatott valómat; a vallás, a földöntúli reményesség, valami holtfáradt megtámaszkodás egy felsőbb, szelíd, megbocsátó és részvételi gondviselésben”.

Rendkívül jellemző („valláspszichológia”!), hogy miért kell, mit jelent ez neki. „Sok dolognak a jelentősége csak akkor formálódott ki bennem. És akkor ezt láttam: oly sokszor nem én magam éltem, igazítottam, cselekedtem; valami idegen, kiszámíthatatlan, felsőbb hatalom vitt és egy titokzatos valaki akart, szándékolt valamit velem mindig, csak hogy erre az ember utólag jön rá. Miért nevezzük sorsnak, véletlennek, világrendnek... „isten”, ez is csak szó, de legalább mindig ugyanazt jelenti. És az a fontos, hogy kaphatunk-e valamiből egy kis illúziót még, ha már egyébfajta álmok, izgalmak, jelentőségek elhagytak bennünket. Hogy

a halál csak átmenet, álom; az élet nem jelentős, és mikor azt hisszük, hogy minden mögöttünk van, egyszerre megnyílik előttünk a jövő. Ismeretlen, határozatlan, de szép, mesés, finomult, végtelen: a mennyek országa". A keresztyénség tehát a hősnő számára az a vallás-erkölcsi keret, amelyben illúzióit a legkellemesebben építheti ki — mivel a tettek mezejéről jobbára már vissza kellett vonulnia. Ez az emberi valóság! S hányan vannak ilyenek hallgatónk között!

Nála is alábbhagy ez az egyéni vallási konjunktúra, amikor az „arany-szájú káplán” egy heves pletykahadjárat miatt jobbnak látja, ha távozik. A hősnő szinte elsiratja megtépzott illúzióit: ... a hit és rajongás szép volt. Tán kár, hogy meg nem őrizhettem holtig azt a hangulatot; de bizonytalannal nem volt bennem elég képzelet és odaadás ehhez; nem gyökerezett mélyen bennem. De a hűlő előtt — ezt biztosan érzem — el fogok híratni egy papot és meggyónok. Mert ott már nincs mit okoskodni! ...”

Az emberileg „előállított”, „szelíden” hamis vallásosságot s főként annak lélektani hátterét nagyszerűen meg lehet ismerni ennek a könyvnek a segítségével (mely természetesen más vonatkozásban is érdekes). Ezt a veszedelmesen ferde, csendesen-gyilkos tévelygést aztán annál jobban célbavehetjük az ígéhirdetésben, hogy a reánk bízottak keresztyénsége nem egy — talán „gazdag” — színfoltja legyen életüknek, hanem annak egészét átfogó magatartás.

Bodrog Miklós

Minden Isten akarata?

— Gondolatok Madocsai Miklós cikkével kapcsolatban —

Ifj. Magassy Sándor, lapunk március—áprilisi számában közölte „Minden Isten akarata?” c. cikkre hosszabb dolgozatban reflektált. A mindig sok áldást hozó „teológiai beszélgetés” jele ez a válasz, amelynek summázását közöljük. A Lelkipásztor szolgálatához hozzátartozik, hogy teológiai vitakérdések nyílt fóruma legyen és ezzel is neveljen egymás felfogásának mérlegelésére és arra, hogy ne csupán a saját véleményünket közöljük, hiszen „beszélgetés” csak akkor alakulhat ki, ha egymás látását megértve és tovább lendítve, nem monológokat mondunk, hanem valóban beszélgetünk. (Szerk.)

Madocsai cikke rámutat a gonoszra és a bűnnel és Isten büntető ítéletével való összefüggésére s ki akar vezetni minket a gonosz látása nyomán támadó bűnült bűvöletből és a bűnök elleni harcra akar indítani. Kár, hogy érvelésében és az Írás üzenetének felhasználásában a gonosz elleni küzdelemmel kapcsolatos felelősség ébresztés érdekében egyoldalúan ítéli meg az Írást is, a helyzetet is és Isten akaratát is. Nem is annyira a két tétel egyoldalú csonkításában, mint inkább az azt megelőző alaptételben kell keresnünk a hibaforrást; abban, amelyet így fejez ki: „A keresztyén ember nem mondhatja...”, hogy ebben a világban minden Isten akarata szerint van, minden jó, mindent el kell fogadni úgy, amint van. Éppen a keresztyén hívőnek kell hangos szóval

hirdetni, hogy nem Isten, hanem az ember bűne az okozója minden szenvedésnek.”

*Minden „jó” Isten akarata és minden „rossz” a bűn következménye — ez a megfogalmazás túlságosan általános. A bűn ugyanis ítélőképesse-
günket megrontotta, úgyhogy a „jó” és a „rossz” megítélése akárhány-
szor szubjektív tényezők eredője. Az embernek rendszerint éppen az okoz
fájdalmat, amikor Isten akarata megy teljesedésbe és nem az övé. Az
ember akarásának lényege mindig megfutni a szenvedések elől, Isten
akaratainak lényege pedig az, hogy ha kell a szenvedések próbatüzén is
keresztül eljuttasson az üdvösségre. Isten útjai és gondolatai mások,
mint a mieink, következésképp sokszor éppen azt az utat látjuk legrossz-
szabbnak, amelyet Isten egyedül járhatónak rendelt üdvösségünk szem-
pontjából.*

Itt nem arról van szó, hogy Isten a gonosznak forrása, hanem arról,
hogy Isten a gonosznak Ura! Ez nemcsak különbség, de olyan alaptétel
is, amelyet sem a keresztyén teológia, sem a keresztyén reménység nem
nélkülözhet. Nem Isten az „oka” a bajnak és szenvedésnek, hanem Isten
mindezek felett uralkodik és felhasználja céljai elérésére. Isten „minde-
nek Ura” (Csel. 10, 36), tehát *semmi sem történik meg akarata nélkül,
vagy akarata ellenére.*

Ha az események sodrásában a döbbenettől nem tudunk szabadulni,
akkor valóban nem tudunk mást mondani, minthogy „ez nem Isten
akarata”, hiszen könny, szenvedés és borzalom tobzódik bennük! De
*ha a kinyilatkoztatás fényében nézzük ugyanazt az eseményláncolatot,
felfedezhetjük benne a mindig és mindenben munkálkodó Isten kezét,
üdvösséget szerző, mentő akaratát.* Látunk kell a szenvedésnek, nyomorúságnak,
kísértésnek célját: eljutni a hit és Isten ismeretének érett
férfiúságára, amelyben a próbatételekben való megállás áldásaként ki-
bomlik Isten terveinek és akaratainak az a része, amely üdvösségünkkel
kapcsolatos. Mikor az ember visszatekint élete nyomorúságaira és szen-
vedéseire, láthatja Isten büntetését, ítéletét is, de mindemellett, sőt még
az ítéletben is azt a mentő, nevelő akaratot, amely életalakulása ezernyi
körülményében közelebb vonta Magához és megtartotta Magánál („Áldá-
somra volt nékem a nagy keserűség!”). S itt világossá válik, hogy Isten
a kísértéseket, könnyes órákat és szenvedéseket a bűn büntetése mellett
azért rendeli életünkbe, mivel e harcban akarja megpróbálni bűnlátásun-
kat és bűnbánatunkat, valamint megacélozni hitünket és kipróbáltta
tenni reménységünket. *Helyes tehát Isten akaratának megnyilatkozásá-
ról beszélni, nemcsak a jó, de a szenvedés, könny, nyomorúság eseté-
ben is.* Minderről az Írás sok-sok példával tesz bizonyosságot (Ábrahám,
József, Jób. Péld. 16, 4. És. 45, 7. Lk. 22, 31).

Végezetül: Isten akaratának a világban való megvalósulásáért nem
kell „Isten nevében fellázadva” harcba szállnunk. Látásom szerint erre
is áll Jézusnak Pétert csendesítő szava: „Tedd hüvelyébe kardodat...”
(Mt. 26, 52). Inkább azon kell lennünk, hogy — a Miatyánk 3. kérdése
lutheri magyarázatának szavaival élve — „Isten akarata... bennünk
is meglegyen.” Ez ösztönöz harcba minket konokul kemény szívünk és
akarataunk ellen.

ifj. Magassy Sándor

Gyülekezeti munka

Gerhardt-év

350 éve született Gerhardt Pál. Folyóiratunk e jubileumnak gyülekezeti megünnepléséhez azzal nyújt segítséget, hogy legkedvesebb énekeihez kis feldolgozásokat adunk. Ezekben az ének születésével vagy további útjával kapcsolatos mozaikokat közlünk. Mindegyik feldolgozás egy igére fut rá. Rászánhatunk a heti bibliaóra elején vagy végén 10 percet, sorozatosan. Ekkor vetítődnek az alábbiak megszólaltatásával fény sugar egy-egy Gerhardt énekre, amelyet utána a gyülekezet elénekelne, elejétől végig, — most már jobban megértve és szívéhez is közelebb kerülve. (Szerk.)

Hagyjad a jó Istenre... (379)

Mennyire szívesen énekelik sokan ezt az éneket! De sokakat meg is botránkoztat. K. J. betegágyán ezt mondotta: „Könnyű lehetett annak, aki ezt az éneket írta. Bizonyosan más helyzetben volt, mint én”. T. P. pedig úgy érezte, hogy Isten napfényes tájakon vezethette Gerhardt életének útján, hogy ilyen hangozott tudott énekelni.

Van igazság ezekben a véleményekben. Helytálló a megfigyelésük: derűs optimizmus árad az ének minden sorából. Nem ismerik azonban Gerhardt életkörülményeit. Hét esztendőskorában árva, küzdelmes a diák-élete, majd lelkeszként 44 éves koráig vár parókiára. Ez a nehéz élet a 30 éves háború körülményei között telik. Ő maga az életét egy időben így jellemezte: „Keserű, mint az aloé”.

Valaki így hasonlította össze Lutherral: „Vannak emberek, akik az alkotás hősei lesznek, mások a tűrésé, a kitartásé. Az elsőkhöz számítjuk Luthert, az utóbbiakhoz tartozik Gerhardt”. Isten gyermekeinek mélységes bizodalma él a szívében, amely

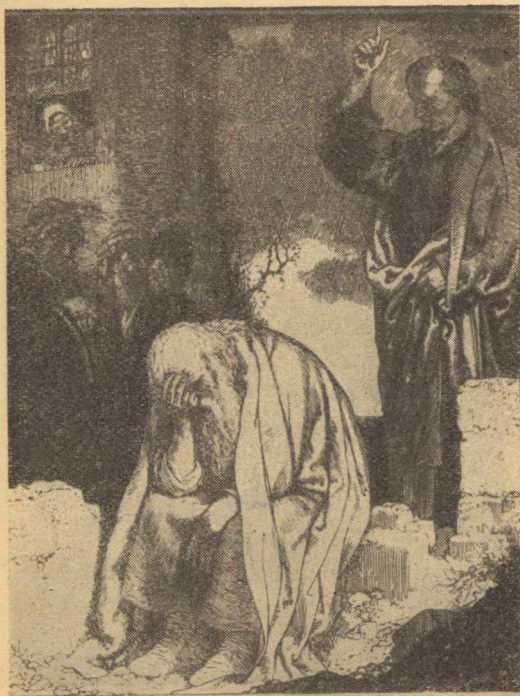
R. Schäfer illusztrációja a „Hagyjad a jó Istenre” énekhez.

látszólag semmit sem tud a problémákról. A Krisztus érdeméből megigazultak hite ez!

Beláthatatlan azoknak sora, akik erőt merítettek az énekből. Egyet megemlítek: Claudius Mátyás 1776-ban családjával Hamburgból Darmstadtba költözött, tele reménységgel. De mélységesen csalódott, alig tudott megélni. Ezekben a reménytelen napokban így írt egy barátjának: «Most nagyon komolyan kell vennem az éneket: „Hagyjad a jó Istenre!”» Később azonban különös hálával gondolt vissza ezekre a napokra, amelyekben Isten segítségét kézzelfogható módon megtapasztalta. *Zsidókhöz írt levél 13, 7.*

Légy csendes szívvel... (374)

A Luther halálát követő kor egyik jellemzője a lutheránusok és kálvinisták közötti véget nem érő viták sorozata. Énekünk keletkezésének ez a háttere.

*„Nur dich laßt er aus dem Raub der Angst in weiten
Raum, da kein Bedrängnis mehr ist.“ Hieb 31, 16*

R. Schäfer illusztrációja a „Légy csendes szívvel” énekhez.

1613-ban a brandenburgi választófejedelem áttért a kálvinistákhoz, alattvalóit azonban nem kényszerítette erre, bár az 1555-ös ágostai vallásbéke felhatalmazta a fejedelmeket, hogy alattvalóik vallási hovatartozóságát megállapítsák. Brandenburg lelkészei a Formula Concordiae-ra tettek esküt, amely határozott evangélikus hitvallás. A fejedelem áttérése után a kálvinisták hitvallását is tiszteletben kellett tartaniuk. A szászéken, szenvedélyes vita kezdődött, mire a választófejedelem megtiltotta a szószéki vitát. Sőt: tartománya lelkészeinek alá kellett írni egy nyilatkozatot, hogy készek a legvégső türelmességet tanúsítani. Az ellenállókat súlyos büntetéssel fenyegette. A nyilatkozat aláírását csak kevés lelkész tagadta meg, közöttük volt Gerhardts is. Ezért 1663. február 6-án megfosztották hivatalától. Sokak közbenjárására a választófejedelem engedé-

kenyebb lett Gerhardt iránt, aki azonban álláspontját a legkisebb mértékben sem volt hajlandó megváltoztatni. Elhagyta Brandenburgot és Szászországba ment.

Sokan érthetetlen makacssággal vádolják Gerhardtot, hogy semmibe sem vette fejedelme engedékenységet. De ismernünk kell a kor lelkét: Gerhardt csak egy igazságot ismert, amelynek ismeretére Luther nyomán jutott el a megismert igazságtól való eltérés Krisztus iránti hűtlenségnek tűnt előtte. Válasza csak „nem” lehetett. Életének ebből a szakaszából való énekünk. Alapja 37. Zsoltár 7. Hangja különbözik Gerhardt többi énekétől. Érezni lehet mély fájdalmát, hiszen barátai is sokan elhagyták. De fájdalomra nem lesz keserűséggé, ez a kereszt is az Atyához viszi közelebb.

B.-ben özv. N. J.-né fiát motorkerékpár elgázolta. A fiú hosszú ideig élet és halál között lebegett, majd gyógyulása megindultával úgy látszott, hogy munka- és értelmi képessége erősen csökkent. Édesanyja ezekben a napokban sokszor kinyitotta az énekeskönyvét! Különös szeretettel imádkozta végig ezt az éneket. Leginkább az 5. vers szolt a szívéhez. Amikor pedig a fiú hónapok múltán a várakozás ellenére teljesen meggyógyult, erős hittel vallotta édesanyja a 6. verset. *Máté, 10, 38.*

Én lelkem, miért csüggedsz el... (377)

A magunk kis bajaira szégyenkezve tudunk csak gondolni, ha ismeretessé lesznek előttünk az ének keletkezésének körülményei.

Az éneket Gerhardt valószínűleg Mittenwalde-ban írta. A súlyosabb megpróbáltatások már elmúltak: szolgálatban álló lelkész, megélhetése biztosítva van. Emberileg azonban éppen elég oka van bánkódásra. A városban zsoldosok zsákmányolnak, majd pestis tizedeli az embereket. (1640-ben a városka lakossága 1/5-re csökken.) Hite azonban minden nehézségen diadalmaskodik.

Száz évvel később, 1732-ben a Németországon átvonuló salzburgi emigránsokat valaki megkérdezte, hogy fájdalommal gondolnak-e az elhagyott otthonra és mindarrá, amit elveszítettek. Azok a kérdésre ezt az éneket kezdték énekelni. Majd egyikük így szolt: „Ez a mi válaszunk. Ha valamin bánkódunk, akkor csak azon, hogy sokáig képmutatáskodtunk és nem tettünk bizonyosságot a felismert igazságról”.

1800. július 2-án a württembergi Gächingenben francia huszarak Hosch lelkész házát csaknem teljesen kifosztották. A szomorú nap estéjén hárfázni kezdett, majd vidáman énekelte ezt az éneket. A következő vasárnap pedig így prédikált: „Rablók törtek ránk! Vajon mitől fosztották meg minket? Jó hírünkötől és tisztességünkötől? Lelkünkötől és üdvösségünkötől? Kiszakították kezünkötől az Újtestamentumot, elzártak minket Istentől, elvágta a mennyei való közösségünket? Ó nem, nem törekednek ők ilyen javak után! Hát akkor mit vittek el tőlünk? Valamit a feleslegünkötől, olyasmit, amit könnyen nélkülözhetünk, vagy pótolhatunk. Ezért énekeljünk hát: „Földi kincsem, testem, lelkem, Mindenem, Istenem Kegyelmeiből nyertem. Ha Ó mindezt visszakeri, Nem bánom, Őt áldom, Ajkam Őt dicséri”. *Jób 1, 21.*

Ha Istenem velem van... (352)

A halál árnyékának völgyében járó ember Isten hatalmára és Krisztus győzelmére tekintő hitének megvallása ez az ének.

Keletkezésének körülményeit jól ismerjük: 1651. február 26-án délután Gerhardt barátja (Johann Berkow berlini lelkész) halottat kísért a

temetőbe. A temetésből visszatérőben hirtelen összeesett és így kiáltott fel: „Istenem segíts!” Szélütés érte. Temetésén az alapige Róma 8, 31 volt. Temetéséről hazatérve írta Gerhardt az éneket. Barátja halála miatti szomorúságát áttöri az a bizonyosság, hogy keresztyén ember halála nem ad okot a kétségbeesésre.

Az a bibliai ige, amelynek alapján Gerhardt az éneket írta, Melancton halálos óráján is elhangzott. Luther halálát követő viták igen megtörték ezt a csendes embert. 1560. április 19-én haldokolva ezt mondotta: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?” Megkérdezték, kíván-e valamit. Így válaszolt: „Semmi mást, csak a mennyet”. Mélyet sóhajtott, s az Úrnál volt.

R. Schäfer: Gerhardt énekek címlapja.

100 esztendővel ezelőtt Auberlen baseli professzornak néhány órával halála előtt ezt mondotta egy barátja: „Krisztus tanítványai Mesterük útján járnak: először halál és sír, azután feltámadás és mennybemenetel”. A haldokló erre így válaszolt: „Hála Istennek, nem érzek halálfélelmet és Gerhardt Pállal tudom mondani: Ha Istenem velem van, ki lehet ellenem...? Ugyanezen az éjjelen, az utolsó órán, így kiáltott fel: „Öröme van szívemnek, stb.” (7. v.). Szelíden halt meg, mennyei Atyja csendben vezette haza. Róma 8, 38—39.

Ébredj fel szívem, vigadj... (55)

Milyen kevesen imádkoznak reggel! Ha a gyerekektől a reggeli imádság felől érdeklődünk, 20 közül 2—3 emeli fel a kezét. A felnőtteknél még rosszabb az arány. Elszoktunk a reggeli imádságtól, s ez meglátszik egész napunkon. Ez az ének újból megnyithatja a néma ajkakat.

Az ének 1647-ben jelent meg. Németországban hamar elterjedt, mindenütt énekelték, szinte „népdallá” lett. Röviddel megjelenése után így ír egy ismeretlen: „Becsületes keresztyén szívnek ezt az éneket kell énekelnie Istenének magasztalására, amint felébred”.

100 esztendőnél régebben halt meg B. K., egy hívő, de nagyon szegény szabó. Két esztendővel halála előtt szélütés érte és a bal keze megbénult. Mesterségét nem folytathatta tovább. Közel volt a legsúlyosabb kétségbeeséshez: állandóan feleségére, három gyermekére, szegényes kunyhójára gondolt. Hirtelen eszébe jutott az ének utolsó verse, amelyet eddig is olyan sokszor elimádkozott reggelenként: „Add rám ma is áldásod...” Megerősödött szívében az Isten gondviselő szeretetében való hit és súlyos megpróbáltatását kész volt türelemmel magára venni. A lelke megtelt bizalommal, hogy Isten nem hagyja el. S valóban: naponként tapasztalta Isten áldását. Barátai maguk is szegények voltak, de a saját szájuktól vonták el a falatot és úgy segítették. A szabó örömmel vallotta: „Csak most ismerem meg igazán Isten hatalmát és szeretetét”. Élete utolsó éjszakáján ezzel az énekkel ajkán indult az Isten elé. *Zsolt 5, 4.*

Most nyogosznak az erdők... (87)

Aki Krisztusban megismerte Istent, az Isten hatalmának és szeretetének bizonyosságait a természetben is megtalálja és imádságra készíti az elcsendesedő erdő, vagy a leszálló éjszaka. Ilyen volt Gerhardt is. Ez az éneke olyan, mint imádságra hívó estéli harangszó.

Az éneket berlini tartózkodása idejében írta. A városka lakosainak száma ekkor alig 6000, az erdők helyenként a városkapukig értek. Este, a napi munka befejezése után, nagyon szeretett sétálni. A világ Urának teremtményein keresztül is volt szava a költőhöz. Az éneket a nép hamar megkedvelte: mesterkéletlenül egyszerű, mély kegyesség található benne, amely közel áll a nép lelkéhez. Talán minden evangélikus énekeskönyvben megtalálható. Egy-egy verset tanítsuk imádságként gyermekeinknek!

Különösen a 7. vers alkalmas erre. Sz. E. 5 éves kisleány élte át legjobban jelentését. Anyja lefektette, imádkozott vele, mire a kislány megkérdezte, hogy a Sátán hogyan árthat a gyermekeknek. Anyja arról beszélt neki, hogy minket állandóan veszedelmek vesznek körül, amelyek nem is sejtünk, s amelyek ellen csak Isten oltalma az egyedüli menedékünk. A ház elcsendesedett. Az éjszakai csendben hirtelen levált a kisleány ágya fölött a mennyezet egy darabja és nagy robajjal a szobába zuhant. A szülők rémülten ugrottak fel, de a kislány nyugodtan aludt tovább. Ágya körül törmelék és ő mégis sértetlen. *Zsolt 4, 9.*

A „Gott ist mein Lied” (Zürich, 1942) című könyv alapján.

összeállította: Bohus Imre

MEGJELENT

a Sajtóosztály kiadásában:

Káldy Zoltán:

BEVEZETÉS AZ ÚJSZÖVETSÉGBE

című könyve.

A könyv tárgyalja az Újszövetség könyveit kortörténeti szempontból, foglalkozik a könyvek keletkezésének, szerzőinek problémájával, a kánon kialakulásával, a ránkmaradt kéziratok történetével és sok más egyéb, az újszövetségi könyvek izgalmas kérdéseivel.

Ára: 30,— Ft

Megrendelhető: az Evangélikus Sajtóosztályon,

Budapest VIII., Puskin u. 12.

Figyelő

Egy beköszöntő beszéd

A lelkésznek beiktatásakor elmondott első igehirdetése azért nehéz feladat, mert szóhoz kell jutnia a személynek és mégis Isten ígéjének kell érvényesülnie. A legújabbak közül közülünk egyet, amely — úgy látjuk — megoldotta ezt a feladatot. 1956. december 30-án hangzott el a budapesti Deák téri templomban, másodlelkési beiktatáskor. Olvasása közben saját lelkipásztori hivatásunkra is eszmélhetünk. (Szerk.)

*

ISTEN EMBERE — MINDENKI PAPJA

Textus: 1 Kor. 9, 19—23.

Pál apostol ezt a nagyon személyes hangú fejezetet így kezdi:

Vajon nem vagyok-é apostol? — S erre a kérdésre csak egyféle-képpen tudnak felelni a korinthusiak: — De igen, apostol vagy, küldött, Isten küldötte, *Isten embere*.

Itt ebben a felolvasott szakaszban pedig azt mondja el, hogy kihez küldetett: *mindenkihez*. Így ismeri hivatását.

Pál önmagáról, pontosabban hivatásáról gyakrabban beszél, mint az ember azt feltételezné. Nem azért, mert nagyon el van telve önmagával, hanem azért, mert egészen betölti hivatása tudata. Önmagáról, hivatására utalás nélkül, alig ír valamit is leveleiben. *Amit ebben a fejezetben mond hivatásáról az így foglalható össze: Isten embere — mindenki lelkipásztora.*

Nem érzem Isten ígéjével ellentétesnek, visszaélésnek, ha most merek beszélni Isten szószékén, ahová az evangélium hirdetésére rendeltettem, hivatásomról, úgy ahogyan azt Isten ígéjének fényében látom. Sőt talán — úgy látom — képmutatás, álszemérmesség volna az, ha most nem az történné, hogy egy pap megáll Isten és a gyülekezet előtt és vall, vall arról, hogy mit lát hivatásának, hogy ki is akar lenni itt a szószéken, a lelkési hivatalban, a gyülekezeti teremben, az otthonokban, betegágyak mellett, temetőben, az utcán s mindenütt. Amit Pál életéből és a most felolvasott szavaiból kiolvastam, azt vállalom én is hivatásomnak, életprogramomnak: Isten embere — mindenki pópja.

I. Isten embere. A mondat első fele, e két szó azt jelenti, hogy nem vagyok egy emberé, akármilyen nagy személyiség is legyen az illető, nem tud egy irány lefoglalni, nem jelentheti be rám senki igényét maradéktalanul, nem lehet senki más nevével megjelölni, kifejezni, még sajátommal sem, hiszen nem vagyok önmagamé sem, vagyis nem autonóm, önkormányzatú az életem, hanem Istené vagyok.

Ma gyakran beszélnek így egy-egy emberről: egyházon kívül és egyházon belül is: ... ő ennek, vagy annak az embere... a mi emberünk... nem a mi emberünk... Nem szeretnék egyetlen ilyen osztályzásba sem belekerülni. A gyülekezet előtt és híveink között csak ez akarok lenni: *az Isten embere.*

Három évvel ezelőtt, amikor idekerültem, sokan kérdezték szemembe is, hátam mögött is, hangosan is, sugdolózza is: Ki ez az ember? Ki vagy? Hová tartozol? Kinek az embere vagy? — S néhány héttel ezelőtt, amikor olyanok tértek vissza a gyülekezetbe, ebbe a templomba — Istennek hála — akik évek óta nem voltak itt, újra hallottam e kérdéseket: Ki ez az ember? Ki vagy? Hová tartozol? Kinek az embere vagy? Szeretnék most nekik is így bemutatkozni: Isten embere vagyok. Szeretném, ha mindig „csak” ezt tudnák rólam.

Lehet, hogy „Isten emberének” lenni mindig egyedüllétet jelent egy bizonyos fokig, más szavakkal azt jelenti, hogy sohasem leszek egy bizonyos csoporton belül, vagy hogy igazán bizalmasan velem nem tárgyal senki. Nem baj! Mégsem tudok szebb hivatást elképzelni, rövidebb, tömörebb s mindennél tartalmasabb jelzöt nem ismerek a bibliában, amivel ki lehetne fejezni a papi hivatást.

Tudom, hogy erre a hivatásra tudatosan kell magamat nevelni, tudom, hogy erre a hétköznapi sodrában újra meg újra figyelmeztetnem kell magamat, tudom, hogy ezért állandóan tusakodni és imádkozni kell. S tudom, hogy Isten embere csak úgy leszek, ahogy Pál is lett; Isten kegyelméből. Isten megragadásából, Isten mindig adós szolgálaként. Tudom, hogy ez határozza meg majd mindig mondanivalómat is. Nem valami mást, fontosabbat kell majd mondanom, valami emberi bölcseséget, hanem az Isten bölcsességét kell hirdetnem, a keresztről való beszédét, az egyház legdrágább kincsét, Isten kegyelmének legszentebb evangéliumát, mert ez való az Isten embere számára.

II. Mindenki papja — így hangzik a mondat második fele. Vagyis nem a gyülekezet egyik pártjáié, az egyik csoporté, egyik társadalmi osztályaié, hanem az egész gyülekezeté. Pál apostolnak ezt a mondatát „Mindenkinek mindenné lettem, hogy megtartsak mindeneket” — egy másik mondata indokolja: „Mindenkinek köteles vagyok — mai nyelven — mindenkinek adósa vagyok” (Rm. 1,14) Mindenki papja tehát ezt jelenti: mindenkinek adósa vagyok — t. i. az evangéliummal.

Mindenki papja — ez azt jelenti, hogy szegényeké és gazdagoké egyaránt. Azelőtt azt hittem, hogy a deákteri gyülekezet csupa jómódú emberből áll. Azóta, háromévi szolgálat után, most már tudom, hogy vannak itt szegények és jómódúak egyaránt. Tudom, hogy ide a templomba nemcsak a század elején épült palotászerű házakból, vagy a harmincas években épült modern skatulya házak jólberendezett lakásai-ból jönnek az emberek, a híveink, hanem például a Klauzál utcai, üzlet-helyiségből átalakított, ideiglenes hajlékból is. — Szeretnék majd becsöngetni a jómódúakhoz és megkérdezni: otthon van-e náluk a Krisztus? és bekopogtatni a szegényebbekhez s megkérdezni tőlük: jelent-erőt életetekben a hit?

Mindenki papja — ez azt jelenti, hogy fiataloké és öregeké egyaránt. Az ifjúság nagy kérdőjel — mondogattuk éveken át. Most még nagyobb. Nekem az ifjúság felé is kérdezni kell: Kinek mondjátok Jézust? S hirdetnem kell nekik, sajátos nyelvükön, az evangéliumot. S az öregek? akik már a sír partja felé igyekeznek, s akik nem tudnak

mindig eljönni ide a templomba — télen azért mert nagy a hideg s már nem szabad hideg padban órákat ülniök, nyáron, mert útközben nagy a meleg s fulladnak, vagy nagy a távolság és gyenge már a lábuk. Nekik is köteles vagyok.

Mindenki papja — ez azt jelenti, hogy tudósoké, akik büszkék a fejükre, tudásukra, olvasottságukra, intelligenciájukra és műveletlenebbeké, akik nehezebben fejezik ki magukat, de akiknek éppenúgy dobog a szívük és akiket éppenúgy szeret az Isten.

Mindenki papja — ez azt jelenti, hogy mindenféle foglalkozású ember felé itt a gyülekezetben adós vagyok az evangéliummal. S van is itt a mi gyülekezetünkben valóban mindenféle foglalkozású hívünk. Szinte egész társadalmunk összetételének keresztmetszetét láthatjuk egy-egy vasárnap délelőtt a deáktéri templomi gyülekezetben.

Mindenki papja — ez azt jelenti, hogy erőseké és erőtleneké egyaránt. Bizony hitben és szeretetben ember és ember között különbség van, de én egyformán köteles vagyok mindenki felé.

Mindenki papja — ez azt jelenti, hogy adósa vagyok mindenkinek az evangéliummal, akinek már egyszer szolgáltam, annak a 112 konfirmált-nak, akit én tanítottam és akinek először én adtam úrvacsorát, annak a többszáz gyermeknek, akinek én szolgáltattam ki a keresztséget, annak a sok fiatal párnak, akinek én hirdettem az igét az esküvői oltár előtt, azoknak a betérőknek, akiket én részesítettem hitoktatásban, annak a sok családnak, amelynek egyik tagját én kísértem ki utolsó útjára, s annak a sokezer embernek, akinek már úrvacsorát osztottam ebben a templomban, az énekárnak, a presbitériumnak, a szolgatársaknak. Azoknak, akik bizalommal néznek rám és azoknak, akik gyanakvással.

Mindenki papja! Mennyi ember belefér ebbe a *mindenkibe*, arcok vonulnak el előttem, akikkel csak az elmúlt 3 esztendő alatt találkoztam, mintegy harminc ember fordul meg naponta a lelkési hivatalunkban: hányféle sors, mennyi tragédia, mennyi regénybe illő élet, mennyi szürke nyomorúság, mennyi hasonlóság, és mennyi szín mégis! Azt hiszem a szétszórtságtól, az örökös kapkodástól csak az ment meg, hogy van ennek a mondatnak első fele: Isten embere. Igen, csak úgy tudok mindenki papja lenni, ha Isten embere maradok.

Ez a jövőm: Mindenkinek adósa vagyok az evangéliummal, s az életem abból áll, hogy ezt az adósságomat törlesztem. Emberek felé tehát nemcsak udvariassággal, jómodorral, türelemmel tartozom — ezekkel is —, hanem az evangéliummal. S mindig hiábavalóan telik a napom, bármennyire elfáradok is, ha nem törlesztettem tartozásomat, ha nem áradt ki belőlem az evangélium. Így kell nézнем az emberekre: mindenki veszélyben van, csak az evangélium tarthatja meg.

Ismerem ennek a templomnak a történetét s helyét az országban. Ma is. Ismerem a gyülekezet históriáját és jelenét. Ismerem az úgynevezett nagy papok nevét és a jelentéktelenebbekét. Tudom, hogy most ezek sorába állok. Számolok a mával — amire olyan jellemző ez a mai nap: vasárnap van és mégis munkanap. Amikor minderre gondolok, megremeg a szívem. Csak imádkozni tudok s titeket is testvéri imádságra kérlek: könyörögjünk együtt, hogy lehessenek Isten embere és mindenki papja itt. Ámen.

Hafenscher Károly

Az igehirdető műhelye

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 3. VASÁRNAP

Lukács 15, 11—32.

AZ EXEGETIKAI MUNKA EREDMÉNYE

A tékozló fiú bűne ott kezdődik, hogy — abban az időben halatlan lépésként — kikéri a reá eső örökséget, s ezzel kiszakítja magát az atyjához való fiúi viszonyból. Az Istentől elszakadt ember nyomorúságba jut: ezt ábrázolja a példázat azzal, hogy a fiú a zsidóknál megvetett tisztátalan állatok közé süllyed. A megtérés — bocsánatkérés Istentől, a méltatlanság tudata és a Neki való élés alázatos vágya. (18—19. vers.) Isten maga jön bocsánatával a bűnbánó elé, atyai szeretetének túláradó bőségével halmozza el és visszahelyezi gyermeki méltóságába. Ez a határtalan megbocsátás azonban érthetetlen és bántó a kegyesek, a jók szemében. Az idősebb fiú nem tud örülni a bűnös megtérésén és az Isten végtelen szeretetén.

Az Istentől messzire szakadt emberek és az Isten közelében élő emberek egyaránt rászorulnak, hogy megismerjék a bűnbocsánat örömét.

V. I.

RÉSZLETES VÁZLAT:

Van visszaút!

Vidéki szolgálataink szólítanak jó időben, rossz időben. Sokszor kémlél az ember aggódva a felhős eget, figyeli a viharrá erősödő szelet: el csak elmegyek, de hogy lesz majd a visszaút? Tomboló hófergeteg, métereikké nőtt hótorlaszok nem egyszer zárják el az utat úgy, hogy aztán nincs se előre, se hátra. Ki jut ilyen körülmények között haza?

A kisebbik fiút nem foglalta le a visszaút gondja. Legényesen becsapta maga mögött az ajtót. Kivette és elvitte a „részét“, mélyen megbántotta az atyját, akít otthagyt. Neki a közeli megünttá lett, messze vivő utak bűvkörébe került. A messzeség sok hitványt bearanyoz. És a fiatalembernek minden arany volt, ami fénylett. A visszaút gondolata csak akkor támadt fel benne, mikor a száz-út-embere kifogyott az utakból és csak ez maradt neki, vagy a halál.

1. Igénk *mindenkit óv a bűntől*. Tékozló életet csak Istentől távol élhetünk. Bűneink odaékelődnek közénk és Isten közé. A nyílt szakítás és a lassú elidegenedés között csak módban van különbség, az eredmény mindkét esetben ugyanaz: nincs Atyánk, nincs életünk, nincs üdvösségünk. A lelkiismeret vádja ezt előbb is tudtukra adhatja, de amikor

minden „örökségből“ kifogyunk, feltétlenül, S ez a halál óráján ugye csak bekövetkeznek?

2. Ezért *mindenkit ösztönöz, unszol a megtérésre*, a visszaútra. Ebből még az „igaz“ se kivétel. Néki is meg kell térnie a „fiú”, illetve testvéri érzület tekintetében, tehát épp abban, ami a megtérés lényege. Az egyik eltávolodott egyháztag oly szívesen jönne templomba, de még nem bírta legyőzni magában a félelmet a „tekintetek“-től, amellyel a „testvérek“ beléptekor reámerednek, — ahogy ő képzei. Egy másik évekkel ezeiőtt megtette az elszánt lépést, azóta se jött el mégegyszer. Nem talált testvérszívekre, elsők gyengéden és figyelmesen tekintetbe vették volna természetes szégyenkezését. A megtérés kétségkívül több, mint az újra templomba-járás. Az igazi bűnbánat könnyen elbírja a néhány öngaz gúnyos mosolyát, de ez a két példa legyen elég arra, hogy testvéri lelkületre milyen nagy szükség van.

Korunk egyik ígéhirdetője (Thurneysen) gondolatát tolmácsolom: A fiúnak, ha igazán fiú volna, és érezne atyjával, ott volna a helye az atya oldalán, mikor ez kimegy és megindultságtól reszkető karjaival átöleli, csókjaival elhalmozza, a gyermekére talált apa öröme minden jelével elárasztja azt, aki a család „szégyene“, vállalja vele a közösséget, mert hazatért s mert nem szabad hagyni, hogy újra elveszen. Krisztust, az egyetlen Igazat keresték a vámszedők és a bűnösök mind. A mi „kegyességünk“ hűvös, elidegenítő légkört von gyakran az egyház szolgálata köré azok irányában, akiknél a bűn nem maradt a „polgári erkölcs“ keretein belül, hanem közbotrányt okozó esetté fajult. Melyik közülünk az az „igaz“, akit ez az ige ne hívna bűnbánatra?

3. Igénk *mindenkit bátorít a megtérésre*. Kijött elénk az „egyetlen Igaz“, az Atya csókjával s szétárt karjával. Szenvedett tőlünk, megölte az ember keze, de az Atya szeretetét kijelentette, az elfelejtett othón emlékéit és vágyát felébresztette, s olyan bűnbánatra és hitre indított, amelyben elismeri az ember: másra, mint kegyelemre nem számíthatok, megillet minden megaláztatás, ha ér, de azért hazamegyek. Isten megnyitotta a vissza vezető utat az én számomra, aki eltorlaszoltam. (A kegyelemben való új élet nem egyszerűen az „eredeti állapot“ visszaállása, az előbbihez képest bekövetkezett többletet kellene itt kifejtteni!)

Ady, aki „széles skálájú“-an élte és dalolta az életet, halála előtt hontalanodottan és útjavesztetten így ír: „Vissza a vén esőndes udvarba Elsüllyedt azóta minden út. S távollából hallom ködben, éjben, Hogy nyitogatnak egy vén kaput.“ (Elsüllyedt utak c. verse.)

Szabó Lajos

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 4. VASÁRNAP

Máté 5, 13—16.

AZ EXEGETIKAI MUNKA EREDMÉNYE:

Krisztus tanítványi gyülekezete a világban hivatása szerint ugyanaz, ami maga a Mester volt: só és világosság. Nélkülözhetetlen. Szükséges valami. Nélküle ízetlen a föld, sötét a világ.

Az egyház ezt a hivatását ajándékba kapta. Adatott néki. Kincse az ige. Az ige hirdetésével és élésével izesíti s fényesíti az életet.

Nagy ajándék — nagy felelősség. Az ígét nem lehet büntetlenül eltitkolni, keresztyénségünkkel megbújni. A hivatását nem teljesítő egyház eltapostatik.

Szükség van ránk, keresztyénekre! Töltsük be a világot az ige kincsével — Isten dicsőségére!

Scholz László

RÉSZLETES VÁZLAT:

Ajándékozás — elkötelezés

Szórakozottan nyúlok napi postám után. Bontom a leveleket. Egyszerre ijedten kapom fel fejemet, Ez nem nekem szól. Tévedés. Rossz a címzés vagy elcserélték a borítékot?

Ilyesmit érezhetél az evangélium felolvasása közben. Ha kegyes óhaj lenne vagy szelíd biztatás, megszokottan várnánk annak kifejtését a prédikációban. Jézus azonban kijelentő mondatokban beszél. „Ti vagytok!...” Tévedésről szó sem lehet. Viszont kiáltó ellentét van Jézus kijelentése és életfolytatásunk között. Eppen erről van szó:

1. *Nem vagyunk azok, akiknek lennünk kellene!*

Só. Néha évekig szóba sem kerül. Oly természetes, hogy só nélkül nem lehet élni. Azután válságos időkben egyszerre becsessé válik. Határon át csempézik, dugva osztogatják, boldog, aki hozzájut. Láttad már kórházban diétás beteg tekintetét, amint ránéz a szomszéd beteg tányérjára? Ha csak egy kanálnyit kaphatna. Só nélkül nem ízlik az étel.

Mi lesz a húsból nyáron, ha mincsen beszóva? Pár nap alatt romlanj kezd, zöldes-sárga nyálka borítja, éktelenül rossz szagú. Nem lehet megőrizni az ételt só nélkül a bomlástól.

Amint a háziasszony szétmorzsolja a sót és hinti az ételbe, úgy szórja tele a világot Isten az Ő gyermekeivel. Észrevétlenül, rejtve élnek szerte falukban és városokban, de életté vált igehirdetésükkel áthatnak mégis mindent. Mi lenne az emberiségből, ha Isten egy szempillantás alatt kiragadná e világból az övét és velük az evangéliumot?

Azután jönnek kritikus idők. S egyszerre a legkelendőbb embereké válnak Jézus tanítványai. Pótolhatatlan a só — pótolhatatlan az egyház ebben a világban!

Égő lámpás. Nélküle kibírhatatlan a sötét. Nemcsak a nap hanyatlík alá. Elfogy az erő, az életkedv, az utunk is. S jön a sötét, a fizikai, erkölcsi, lelki, szellemi sötét... Oh, mennyire félünk mindannyian tőle. A szegény kisgyermek ijedt szíve bennünk, felnőttekben is dobog. Az éjszakában rémek tanyáznak, padlódeszkájával tolvaj lépte recsen, „minden halmoctától félünk és mindenféle ijedelmek vannak az úton”. (Préd. 12. 7.) Milyen megkönnyebbülés a villanó zseblámpa, lobbanó gyertya vagy a felragyogó villanygő. Bizony, milyen bátorságot ad a testvéri vigasztalás, a félelmet oszlató reménység szava sötét órákon. Jézusról, a Világ Világosságáról felcsendülő ének elűzi az ijedtséget még a haldokló szeméből is.

Isten nélkül sötét a világ. S a sötétségben nemcsak félelem lakik, hanem tévedések, hatalmas botlások s összeütközések esnek. A szánkozó Isten fényt gyújtott Jézus Krisztusban minden ember részére. S a tanítványban az Ő világossága ragyog. Fény nélkül nincsen út, rend, értelem, cél és szépség. Pótolhatatlanok a Világosság Fiai!

A hegyen épített város. Eltévedt vándoroknak biztos tájékozási pont. Határozott célpont. Megadja a további vándorlás irányát. Orien-

táció. Súlyos problémák között, amikor senki sem lehet elég okos, elég egy tekintet fel a magasba. Mint kőszál tornyosul a horizont fölött s rajta drága ékszerként ragyog az oltalmat ígérő menedékhely. Pokoli hajszában s ideges kapkodásban az egyetlen fix pont. Tanítványok, akik sohasem idegesek, nem ingadozó nádszálak. Tudják ezt a célt, ismerik az utat. Rendíthetetlen békesség bennük s elragadó bizonyosság. Pótolhatatlan orientáció — pótolhatatlan tanítványok!

2. Légy azzá, akivé tett az Isten!

Nem fejlődésről van szó, hanem visszatérésről oda, ahol már voltál. A keresztségben egészen betakart s körülölelt a kegyelem. Miért lett később kevés számodra? — Gyenge voltál és erőtelen. De veled volt Isten ereje. Miért kezdtl mégis a magad erejében bízakodni? — Edesanyád után mondogattad az imádságot s olyan józúteket aludtál régen. Miért kezdtl önmagaddal tanácskozni s nyugtalan éjszakákon át tépelődni? — Kérdéseidre választ adott a Bibliád s egyetlen tekintély volt az ige. Miért helyeztl emberi gondolatokat eléje? — Milyen vidáman énekelgettél régen s gondtalanul éltél Urad hűségének kenyerén, — Miért némult el ajkad s indultál gyözködni önhatalmúlag gondjaiddal? — Milyen egyensúlyban volt benned és körülötted minden. Miért kellett szabadjára engedned indulataid s ösztöneid szilaj csikóit? — Milyen tiszta s egyszerű volt korábban minden éltöted. Miért kellett szennyes szemmel nézned magadra s magad köré, amíg mindenbe beleunatkoztál? — Milyen csodákat láttál gyermekszemmel. Miért kellett az évek pergésével szomorú felnőttné keseredned? — Milyen drága volt a reggeli csendes órád. Frissen és erővel indultál napi munkádba. Miért kellett mindezt elhagynod botorul?

Térj vissza Uradhoz. Légy azzá, akivé tett az Isten. Tanítvány vagy az Ő szava szerint. Légy valóban tanítvány! Különbön nincs fény, nincs béke és nincs élet. Ki öriz meg büntől, gonosztól, haláltól, ha nem Jézus Krisztus? Ő az emberiség egyetlen Segítője. S ha Őt elhagyod, ugyan ki segíthetne rajtad?! Visszatérhetsz, mert Isten nem mondott le rólad. Kegyelemével visszaadja, amit eltékozoltál, hogy mindent újra kezdhess!

3. Nemcsak magad miatt. *Isten rajtad keresztül akar találkozni a világgal.* Ezek és ezek élnek körülöttned, akik még nem ismerik Jézust, nem hallják meg az örök élet ígését, nem találták még meg az örök hajlékba vezető utat. Isten azért tesz most kegyelemével újra tanítványává, hogy veled sózza meg a környezetet. Légy igaz tanú, vigasztaló barát, világító lámpás. Ize-veszítette só, taníthatatlan tanítvány, véka alá kerülő mécses semmire sem való. Ha a világ ellenkezőjét állítja is, valójában mégis téged vár, a tanítványt, akiben életté, zamattá, erővé, oltalommmá, úttá, céllá és ragyogó fénné válik Jézus Krisztus élete.

Tudom, te sem vagy az, akinek lenned kellene. Légy azzá, akivé Isten tesz. Lehetséges, mert Urad mondja. Nála minden lehetséges!

Balikó Zoltán

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 5. VASÁRNAP

Lukács 9, 18—26.

AZ EXEGETIKAI MUNKA EREDMÉNYE:

A „messiási titok” fátyla meglebben.

Jézus Jeruzsálemre irányítja tekintetét, hol szenvednie, meg-

halnia kell és feltámadnia. Kérdésével hitbéli döntés elé állítja a Tizenkettőt. S megelégszik Péter vallástételével. Kicsiny messiási népe ime megvan: a benne hívő tanítványokban. Többre a feltámadás előtt nincs szükség. Addig őrizniök kell még a titkot. (21. v.)

A szélesebb tanítványi körben is a kereszt útját hirdeti az Úr. Az ő követőjének szakítani kell önmagával, nem keresheti az emberek tetszését, minden napon (23. v.!) hitbéli döntéssel melléje kell állania, szegyenkezés nélkül hirdetve Őt és beszédét. (26. v.)

Mi már Jézus feltámadása után vagyunk. A messiási titok fátyla szétfeszlett. De a naponta való vallástétel, hitbéli döntés és keresztfelvétel csak annál világosabban tanítványságunk velejárója!
S. L.

RÉSZLETES VÁZLAT:

Krisztus követése

Jézus azt mondotta: „Aki az ekeszarvára veti kezét és hátratekint, nem alkalmas az Isten országra.” (Luk. 9, 62.) Az új élet, amelyet régi, megüresedett és hiábavalónak bizonyult életünk helyett cserébe a mi Urunk ad, az az út, amelynek irányát az Ő lábnymai jelzik. Az új élet nem új életelv, nem az életkedv új fellángolása, hanem Jézus követése: naponkénti hűséges engedelmeskedés szavának. Jézust azonban nem lehet fél szívvel követni. A szántás nem evezés. Nem lehet hátrafelé tekintve előre haladni. Fél szívvel lehet Jézus körül lenni, de nála megmaradni és a célba jutni nem. Aki fél szívvel kezd, ott fejezi be, mint ahol az, aki el sem kezdte. Nagy a kísértés, hogy könnyelműségből, kiábrándultságból, csalódástól való félelemből ne vegyünk határozott irányt. Hogy ebből a határozatlanságból kiszabaduljunk

Krisztus követésében el kell jutnunk

1. *A tisztázatlan hitből a tiszta hit bizonyosságára.* Jézus megtúrt maga körül mindenkit, bármi is volt a véleménye Róla. Nála maradni azonban csak azok tudtak, akik jól ismerték meg Őt. A többiek előbb-utóbb lemorzsolódtak, mert nem azt kapták, amit vártak. Az igehirdetés köre nincsen senki előtt lezárva, ebben a körben azonban Isten véleményeimmel szembeszegzi a maga igazságát, tehát döntenem kell. Nem engedi, hogy egy jottányit is lealkudjunk abból, hogy Jézus Krisztus úgy szerzett békességet Isten és a bűnös ember között, hogy vállalta a bűn halálós büntetését a kereszten, és harmadnapon feltámadott az új élet diadalra jutásáért. Aki ebben bizonytalankodik, és ebből valamit le próbál alkudni, az nem tudja Jézust követni. Ne a türelmetlenség hangját érezzük ki ebből, hanem a nagy szeretetét, amely tudja, hogy csak akkor gyógyít az orvosság, ha pontosan az orvos előírása szerint készül. Mi pedig ettől a meg nem hamisított evangéliumtól gyógyulunk meg. Milyen jó, hogy Jézus, mielőtt elindítana követése göröngyös útját, a bűnbocsánat örömmüzenetét adja útravalóul. Ezért lehet vállalni mindent. Nehéz időre készíti fel Jézus tanítványait, ezért beszél nyíltan magáról döntést kívánva.

2. *Önmagam féltéséből halálraszántásra.* Ha józanul ítélem meg önmagamat, akkor be kell látnom, hogy nem vagyok alkalmas arra, hogy következetesen tartsam a Jézus adta irányt. Mert ha következetesen tartom, akkor szembe kell úsznom az árral. Önzetlennek kell lennem, amikor mindenki a maga érdekét hajszolja. Részt kell vennem a létért való küzdelemben úgy, hogy engem taposnak le anélkül, hogy valakit is eltaposnék. Igazat kell vallanom, amikor a hazugság kihűz-

hatna a csávából. A bűnt bűnnek kell tartanom, ha azt mindenki el is tusolja. Ahogy Jézus mondja, vállalnunk kell a keresztet. A lényegen már nem változtat az, hogy ez a kereszt egy életen át tartó keresztrefeszítést, vagy pár óra halálos kimenetelű perét jelenti. Ennek vállalására nem vagyunk alkalmasak. Mert az élet szeretete bennünk is követeli jogait. Mert nekünk is nehéz elszakadni attól, ami hozzánőtt a szívünkhöz. Mert a mi bűnös énünk is lázadozik Isten akarata ellen. Ezért mondja Jézus: ha nem fordultok elszántan önmagatok ellen, nem tudtok követni engem. Az élet nevében kell ezt a halálos küzdelmet önmagunk ellen vívni. Az „istenigazában” való élet törvénye olyan, mint a fordított aránypár törvénye. Minél több van az egyik oldalon, annál kevesebb a másik oldalon. Ha körömszakadtig ragaszkodunk az élethez, halálra ítéljük magunkat. Ha halálra adjuk magunkat, élet fakad belőle. Életünknek olyan rejtett törvénye ez, amelynek igazságát Jézus élete tette nyilvánvalóvá. Ennek ismerete szabadítson meg bennünket a kereszt félelmétől.

3. *Hitem szegyenléséből bátor hitvallásra.* Ha következetesen követem Jézust, el kell készülnöm arra, hogy ehhez mások nem fognak hallelujázni. A keresztyén életet a társadalom közvéleménye a szépség-hibától a halálos bűnig széles skálán könyveli el. Ha valaki a hitét még meg is vallja, az illetlen, sértő és botránkoztató. Jézus követőinek mindig nagy volt a kísértésük, hogy engedjenek a közvélemény nyomásának és gondosan leplezzék magukat. Ettől a kísértéstől óv Jézus bennünket, mert derékba törheti keresztyén életünket. Minden elhallgatott színvallás, hitvallás a világ mellett. Ennek fonákságát minden megalkuvó keresztyén érzi. Ha egyszer már megtörtént, mehezebb megállni a hitben. Amiképpen minden hitvallás új erővé válik, úgy „demoralizál” minden Krisztus-tagadás. Amikor a hitvallás nehéz helyzeteibe kerülünk, tudnunk kell, hogy az örök élet forog kockán. Ebben a nehéz helyzetben az a tudat adhat erőt, hogy aki kiáll Ura mellett, amelletti ki fog állni az ő Ura is.

Megdöbentő realitás van az igénknek ebben az egy szavában: *naponként*. Ez a szó érzékelteti a Krisztus követésének sziszifuszi munkáját. Nem lehet egyszer és mindenkorra elintézett ügy. Naponként kell újra kezdeni a tiszta hitért való küzdelmet, az önmagam legyőzésének mehez harcát, a meghátrálás kísértésének leküzdését. Mindez reménytelen vállalkozás lenne, ha nem éppen ez a szó csengene ki Jézusnak egyik ígéréteiből: Ime én tiveletek vagyok naponként, a világ végezetéig.

Cserhádi Sándor

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 6. VASÁRNAP

Máté 21, 28—32.

AZ EXEGETIKAI MUNKA EREDMÉNYE:

Jézus hallgatói, a farizeusi kegyesség emberei saját maguk felett mondják ki az ítéletet, midőn helyesen fejtik meg a példázatot: az első fiú teljesítette az atya akarátát. Hisz ez a vámszedőket és a nyilvánvaló bűnösöket ábrázolja. Azokat a cégéreseket, akik előtt ők becsuknák a mennyek országának ajtaját. De ime, azok közül sokan bejutnak oda, a kegyesek pedig kirekednek onnan.

Nem hittek Keresztelő Jánosnak, nem hisznek Jézusnak sem. Még a bűnösök megtérése, Jézushoz találása sem indítja őket hasonlóra!

Jézushoz való viszonyunkon fordul meg, hogy teljesítjük-e az Atya akaratát és bejutunk-e Isten országába. Ha elakadtunk, ha megkéstünk is vele, térjünk meg Hozzá reménységgel!

S. L.

RÉSZLETES VÁZLAT:

Különbözők, mégis egyfélék

Mindennapi életünkben osztályozni szoktuk az embereket, jellemük, egyéniségük szerint. Beszélünk különböző vérmérsékletű, lelkületű és gondolkodású emberekről. Ezekkel a különböző adottságokkal szoktuk menteni az egyes egyéniségek tévedéseit, hibáit. Isten előtt azonban csak egyfélék vagyunk: „engedetlenség fiait“. Bűn által megrontott, bukott emberek. A példázatban is két különböző fiú szerepel, de egyfélék abban, hogy nem engedelmessé válnak atyjuk akaratának. Mert semmiképpen sem alkalmasak arra, hogy példázzák a helyes és helytelen magatartást az Isten akaratával szemben. Nem mondhatjuk, hogy az egyik édeskés, kegyes szavakban kimerülő, gyümölcstelen vallásoskodásnak a típusa, a másik pedig kemény viaskodásokon, tagadáson, tépelődéseken keresztül meggyőződésre, hitre jutott határozott keresztyén egyéniség. Oh nem! Ők, a különbözők, bizony csak egyfélék. Azért kerültek ma elénk, hogy lássuk meg, **mit hordoz a szívében a bűntől megrontott ember.**

1. Önigazságában megátalkodott. Kemény harcot vív Jézus „az első fiúval“, Izrael kegyeseivel. Külsőségekre meredt, megtérést és kegyelmet kerülgető vallásosságukat leleplezte, ők maguk provokálták ki ezt a megcáfolhatatlan ítéletet. Kegyesek, mégis istentagadók.

Ez az örök jó ember. Nem szorul megtérésre. Életében van templombajárás, imádság, jótékonykodás, csak éppen az üdvösség útja szerinte nem jó, megbotránkoztató képtelenség. Jézus Krisztus „a mi bűneinkért halálra adatott és feltámasztatott a mi megigazulásunkért“. (Róm. 4, 25.) Túl nagy az Isten, kisebb is megfelelne. „Emésztő tűz és hajszálnainkat számbavevő mennyei Atya.“ Ezen igazítani, enyhíteni kell. S elindul az önmegváltásnak útján. Nem a hitnek gyümölcsei töltik be életét, hanem a törvény megtartásával való kérkedés. Nem a Szentlélek vezetése alatt áll, hanem a maga szabályaival megjelölt utat követi. Megvetéssel néz a „paráznák és vámszedők“ csapatára, még ha azok bemocskolt életükkel Jézushoz menekülnek is. Ez a bűntől megrontott, bukott ember.

2. Álarcba rejti bűnös életét. Látszatkegyességgel elleplezi magát. Azok a készségek „igenek“, mint meszelt sírok, mennyi undokságot rejtegetnek. És míg Isten és ember felé ezt a megtévesztő életet éli, önmagát is megnyugtatja, hogy jó úton halad. (Luk. 18, 11.)

Hány népes istentisztelet nem más, mint tunya, álmos, hazug bólgatás: „Elmegyek, Uram, — de nem méne el.“ (30. v.) És sokszor hangoskodó vallástételünk alkalmával is csak álarcos vitézek vagyunk. Isten újra és újra kénytelen ajkára venni a szót: „Gyűlölöm, megvetem a ti ünnepeiteket... (Ámos, 5, 21—23.) Döbbenetes végiggondolni, hogy mennyi Mi-
atyánk hangzik el gyermeki bizodalom, élő hit nélkül. Dehát ennyi telik a bűntől megrontott, bukott embertől.

3. Akaratát minden áron érvényesíteni igyekszik. Naponként újra-

kezdi, vénigmenően csinálja ezt a tragikus küzdelmet: „Nem megyek.“ (29. v.) Úgy lehet, mindennap imádkozza: „Legyen meg a te akaratod“, de minden mozdulatával azért feszül és erőszakoskodik, hogy ne legyen meg az Isten akarat. Lázongó elégedetlenségek, káromló és hitetlen „miértek“, vajon nem azt hirdetik-e: sírunk, mert életünkben meg lett az Isten akarat. (Nem tudok hinni, amióta meghalt a leányom, akinek gyógyulásáért annyit imádkoztam.)

Az Egyiptomból kiszabadított népet Isten az úttalan sivatagon keresztül vezeti Kánaán felé. Pedig nemcsak feltételezhető, hanem bizonyosan vezettek oda jól kitaposott, járható utak. Isten azonban ezen akarta célhoz segíteni. Isten akaratának útjai szokatlanok, járatlanok, bizony sokszor félelmesek. A bukott ember mindent elkövet, hogy megkerülje, elhárítsa ezt az utat és mindenáron erőszakolja a maga akaratát. Csak ez az egyféle ember van: büntől megrontott, bukott ember.

4. Bizony kegyelemre szoruló koldusok vagyunk. A példázatban a két különböző fiúnak éppúgy, mint a tékozló fiúról szólóban is, csak annyi szerepe van, hogy ezt velünk megláttassa és mutató kézként odairányítsa figyelmünket a harmadikra, az igazira, a szerelmes Fiúra, Jézus Krisztusra. Ő általa lesznek a paráznák és vámszedők elsőik az Isten országában. Őbenne, az öngazságukban megátalkodottak, a képmutató istentelen kegyesek akaratukért Isten ellen lázadók, szerelmes fiakká lehetnek.

Ebben a példázatban benne van Saul, aki ölt, gyilkolt igazságáért, de aztán Jézus Krisztusért mindent szemétek ítélt. Benne van Péter is, akiről maga Jézus mondotta: „Boldog vagy...“ (16, 17. Mt.) És mégis háromszor, alávaló módon megtagadta Jézust. Megtántorodtunk, alázuhantunk, megtagadtuk Őt, hozzámeneküljünk, újra és újra.

Kis jellemek, nagy jellemek. Kiforrott egyéniségek, egyenesszívű Tamások, vámszedők és paráznák, mind egyfélék vagyunk, kegyelemre szoruló emberek, egyet nem spórolhatunk meg, a megterést.

Rözse István

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 7. VASÁRNAP

Márk 4, 26—29.

AZ EXEGETIKAI MUNKA EREDMÉNYE:

Az ige magvát úgy kell vetnünk, hogy szemünk mindig az aratáson csüngjön. Vagyis az Isten országának evangéliumát folyvást az utolsó ítéletre nézve kell hirdetnünk. Akkor, az aratás napján derül ki, hogy mit végzett igéjével az Isten!

Az igével szolgáló egyház egyetlen feladata, hogy aggodalmaskodás nélkül vessen, a többit pedig hagyja bizodalommal Istenre.

Akkor kapkod az egyház, ha azt véli, hogy neki kell Isten ügyét diadalomra juttatni a világban. Viszont nyugodtan szolgál, ha mindent Istentől tud várni!

S. L.

RÉSZLETES VÁZLAT:

„Magától”

A világ legnagyobb csodája Isten országa, az, hogy Isten uralma ma is megvalósul és halad a földön az Anyaszentegyházban.

Isten uralma mem látszik e világban, amint nem látszik semmi a bevetett búzaföldön. A gazda beveti a búzát a földbe és a földet ma-

gára hagyja. Isten uralma ilyen rejtett ebben a világban. (Latet ecclesiae, latet sancti.) Hitbeli valóság a számunkra.

Isten uralma mégis feltartóztathatatlanul utat tör magának és érvényesül ebben a világban. Igénk ezt úgy fejezi ki: „A mag pedig kihajt és fel nő”. Természetes és egyszerű ez a megállapítás, pedig csoda van mögötte. Csodálatos erő van egy búzaszemben. Még csodálatosabb erő és élet van az igében. Ha az ige magva megfelelő földbe kerül, feltétlenül kihajt. Isten ezt előre ígérte Ézsaiás 55,11-ben. Jézus Krisztus, mint földbe esett gabonamag eljött a világra. Tudomásul kell vennünk, hogy Jézus Krisztus által — a testté lett és a mi ajkunkra is adott ige által — elközelitett, tehát itt van az Isten országa.

Isten uralmát ember nem siettetheti és nem tartóztathatja fel. A példázatbeli ember alszik, felkél. Nem segíthet a magnak, nem sürgetheti a termést, mindent felülről vár. (Jak. 5; 7.) A szántó-vetőre csak egy tartozik: kellő időben elvetni a jó magot, vetésének sorsa ezen túl csak Istentől függ.

Ezt kell megszívlelnie az egyháznak és minden keresztyénnek is. Az egyház feladata a világban nem az, hogy kiharcolja, diadalra juttassa Isten ügyét, hanem az, hogy kellő időben hirdesse a tiszta, hamisítatlan elegendetlen igét.

Mi a kellő idő? II. Tim. 4:2 szerint az az idő is, amit mi alkalmatlannak minősítünk. — És az ige? Nincs az egyháznak semmi más eszköze és vagyona, mint a tiszta ige. Mindig hamis útra tévedt, valahányszor más eszközöket is be akart vetni Isten uralmának szolgálatába vagy e szolgálatban másra is akart támaszkodni. (L. az epistolát.)

Isten uralma a történelemben az Ő akarata szerint halad és valósul meg. Isten országa nem mérhető a mi terveink és kívánságaink mértékével, mert annak saját belső törvényszerűsége van, és ez: „magától”, fű, — kalász, — mag. Magától hajt, fejlődik, érik Isten munkája az egyes ember életében éppúgy, mint a világegyházban. Isten nagy cselekedetei fölé mindig oda lehet írni: magától. (Zsolt. 127,2.) Ez a szó Isten népét sok oktalanságtól, nyugtalanságtól, aggodalomtól, sok céltalan és káros kapkodástól szabadítja meg.

A vetés és aratás közötti nehéz időt megkönnyíti a reménység. A földműves mindig reménység alatt vet, mégsem biztos, hogy ott aratni is fog. Isten királyságában az aratás biztos. „Mihelyt” itt az idő, feltartóztathatatlanul bekövetkezik az ítélet. Krisztus egyháza nem sejtelmes reménység alatt, hanem a bizonyosan bekövetkező ítélet szorongó, boldog várásában szolgál, szenved és örül. Ha a „magától” lustaságra kísérténé, munkára serkenti a „mihelyt”.

Reményik Sándor híres, ismert versében írja: „Ez a magától, ez a kegyelem”. Így van ez Isten uralmával is, mert ez a „magától” magában rejti az Isten csodálatos üdvözíteni akaró, örök aktivitását. Nem tőlem, nem tőlünk, hanem egészen tőle! — Fennhézázó csúfolódónak félelmetes fenyegetés ez az ige; csüggedt, megrettent szívű keresztyéneknek, gyülekezeteknek pedig bátorító evangélium.

Joób Olivér

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 8. VASÁRNAP

Máté 12, 46—50.

AZ EXEGETIKAI MUNKA EREDMÉNYE:

Jézus nyilvános munkája közben hamarosan megtapasztalja, hogy nemcsak népének vezetői, de családjának tagjai is értetlenek.

(V. ö. Márk 3, 21: „Azt mondják vala, hogy magán kívül van.”) Magányossá lesz az övéi közt.

Amde Jézus nem engedi magát befolyásoltatni e tény által. Néki az első Isten akarata. Isten akaratának teljesítése — úgy lehet — szétszakítja a legbensőbb emberi kötelekeket is, a vérségi, rokoni kötelekeket.

Ugyanakkor Isten akaratának teljesítése pozitíve valódi közösséget teremt az emberek közt: léleekben való testvériséget .

Nem biológiai feltételek által, hanem a Lélek közössége révén válik belőlünk Familia Dei. De ez-é a gyülekezetem?

S. L.

RÉSZLETES VÁZLAT:

Megtagadott családi kötelék? Nem! Új igaz testvériség!

Erre az ígére valóban nem lehet azt mondani, hogy „meghaladott”, hogy beleillett a Biblia világába, de érdektelen a mai ember számára. Nem néztem utána hivatalos statisztikai adatoknak, de ahol élek és szolgálok, látom és tapasztalom, hogy nem ritka a két-háromszoros elválás és ugyanannyi újbólkezdés sem, nem ritka a ma vallott boldogságnak holnapi lábball-taposása, nem ritka az apa és anya nélkül serdülő gyermekeknek egyik rokontól a másikig való hányódása aszerint, hogy hol untak rájuk és hol vállalják még őket. Láttam már 14—15 éves „önálló egzisztenciákat”, kik maguk tartják el magukat, a felbomlott családból senki nem érdeklődik utánuk, de ők sem éreznek vágyat, hogy különélő szüleiket gyermeki szívvel felkeressék! Egyszerűen: ismeretlen előttük a gyermeki szív ragaszkodása az édesapához vagy édesanyához! Szeretetet nem kapnak, szeretetet nem gyakorolnak senki felé sem. Ha nagy nehezen eléri őket a konfirmációra hívogató pásztori szó, tágranyílik a szemük, mert számukra idegen, ismeretlen világ tárul fel előttük, és ha történetesen a szívükig ér a pásztori szeretet, annak melege nyomán felolvad szívük jégkérgé és ellenállhatatlanul bugygyan ki szemükből vég nélküli könnyár...

„Meghaladott” mai ígénk? Nem nagyon is napjaink problémáiba hasít bele? Nem úgy van-e, hogy az „atomkorszak” szellemisége „atomizálta” a családi életet is?

Első hallásra úgy látszik, Jézus is túlnéz a családi élet korlátain, és valami új erkölcsiséget hirdet!

Félreértés ne essék! *Nem arról van szó, hogy Jézus Krisztus megtagadta a családi vérségi köteléket!* Ha megtagadta volna, úgy a keresztfán elhangzott utolsó mondatai között, hiába keresnők ezt a tömörségében is megrázó mondatot: „Asszony, imhol a te fiad, — imhol a te anyád!” Egészen másra kell itt tennünk a hangsúlyt. Arra, hogy a *Szent Lélek minden embert egy családdá tömörítő munkájában nem lehe a kádály a vérségi törvényekre épülő család!* Így értjük meg Máté 10:37-et: „Aki inkább szereti atyját és anyját, hogynem engem, nem méltó énhozzám...” Vagy más oldalról ragadva meg az ígét: *Isten országában nincsenek vérségi előjogok!* „Von Haus aus”, *senki sem lehet Isten országának élő tagja!* Salomé még így képzelte: „Mondd, hogy ez az én két fiam üljön a te országodban, egyik jobb kezed felől, másik bal kezed felől...” Mt. 20:21.

1. Jézus megtagadja a családi köteléket,

a) *ha az figyelmen kívül hagyja Őt és az Ő munkáját!* „Az én eledelem az, hogy annak akaratját cselekedjem, aki engem elbocsátott!” — mondja a samáriai asszonnyal folytatott beszélgetésén botránkozó tanítványainak. Az Ő munkájának lényege az, hogy „megkeresse, ami elveszett”, és nem az, hogy mint képzett ács gerendákat faragjon egy család puszta fenntartása érdekében. Családjában az a vélemény róla, hogy „elment az esze”, magán kívül van! Mk. 3:21. Tudja, hogy hiába is magyarázná: Nem azért megyek Galilea poros útjain, hogy „világcsavargó”, „munkakerülő” legyen belőlem, hanem — mert nem kell, mert sok a kárhozat felé rohanó ember...

b) Jézus megtagadja a családi köteléket, *ha gyámkodni akarnak felette!* Ha jönnek az „óvatos”, a „megfontolt” szülők és testvérek, és vissza akarják téríteni „esztelennek” vélt útjáról! Számukra ez „nem kifizetődő” életpálya! Ők több reménységet fűztek a már 12 éves korban megcsodált, kiváló szellemi képességekkel rendelkező Jézushoz... Egyébként is, ez a kor „az istenek alkonya”, mit töri magát egy vesztett ügy érdekében?...

c) Jézus megtagadja a családi köteléket, *ha menteni akarják Őt, és nem vállalják a megmentetést — általa!* „Szólni akarnak veled!” Más szóval: a lelkedre akarnak beszélni, hogy téj észre és hagyj fel lenézett, megvetett életstílusoddal! Nézz egy kicsit a jövőbe! A vég elkerülhetetlen bukás lesz számodra...

Jézus az ilyen „klienseket” nem hajlandó fogadni. Csak maradjanak odakünn, Csak várjanak rá, ameddig tetszik. Ő — azalatt majd „cselekszi az Ő Mennyei Atyjának akaratát”. Ez pedig azt jelenti, hogy „soron kívül fogadja” mindazokat, akik vele együtt ugyanazt az utat óhajtják járni...

2. Így épül körülötte új család! Így szövődnek eddig fel nem ismert rokoni szálak. *Így építi Jézus az igazi új testvériséget*, mindazoknak soraiból,

a) *akik alárendelik magukat Isten akaratának!* Eljöhét ide a kaper-naumi pogány százados, aki tudatában van annak, hogy fényűző palotája egyáltalában nem „szalonképes” Jézus szempontjából, azért összes könyörgése csupán ennyi: „Csak szóval mondjad és meggyógyul az én szolgám!” Eljöhethetnek hozzá Keresztelő János követei: „Te vagy-e, aki Eljövendő, vagy mást várjunk?” Nem utasítja vissza az igazságot kereső kérdezőt. Megnyílhat előtte a világcsaló Zákéus szíve és Ő szeretettel hajol le a 7 bűnre bűnbocsánatot nyert Mária Magdolnához...

Belefér ebbe a családba, mindazoknak kis serege,

b) *akik elfogadják pásztori gyámolítását*, más szóval: akiket imádságában hordozhat. Eljöhét ide Simon, akit kikért a sátán, hogy megrostáljon. Eljöhét, mert Jézus imádkozott érte, hogy el ne fogyatkozzék hite! Soron kívül fogadja az élete nagy kérdését eléje tevő gazdag ifjút, mert kérdése mögött nem cinizmus van, hanem őszinte vágyakozás, amiért „meg is kedveli őt” Jézus. És nincs nagyobb szomorúsága, ha a gazdaságukban inkább bizakodók, ha az erényeikre büszkék és „érdemeikkel” szépen dekoráltak — nem veszik igénybe pásztori gyámolítását... Eljöhét az a néhány pogány görög, aki „látni akarja” Őt, nemcsak „hallani”, mert ez mind megindult lélek, és olyan, aki nem akar „félbenmaradt” egzisztencia lenni Jézus közelében...

c) *akik vállalják a megmentetést — általa!* Ezért fér bele az Ő kiterjedt családjába a „negyednapos halott” Lázár, a — reménytelen eset. Ezért ad „ütlevelet” a kereszten a jobboldali lator kezébe: „Még ma velem leszel a Paradicsomban!” Ezért megy eléje Tamás kételke-

désének: „Hozd ide a te ujjadat, nézd meg az én kezeimet... és ne légy hitetlen, hanem hívő!”

Vajon erre van szüksége a mai világnak? Ez kell a mai embernek? Tenéked és énnékem? Bizonnyal ez kell! Mert a *Jézus Krisztusban és általa épülő új, igaz testvériség, helyre fogja igazítani elrontott családi életedet is!* Megindul majd feléd valaki és azt mondja: Istennek az az akarata, hogy ne folytassuk tovább kétfelé sántikáló, zilált életünket, hanem kezdjük újra! Egészen előlről. Onnan, ahol el tudjuk majd mondani újból gyermekkorunk imádságát: „...és legyen meg a Te akaratod!” És a te válaszod, hiszem, hasonlóképpen hangzik majd: Szülői felelősség nélkül hányódó gyermekeinknek szeretetre és szülői irányításra van szükségük. Allítsuk hát helyre hitvestársi életünket, és ezzel munkáljuk engedelmesen Isten akaratát...

Egyik magyar író így jellemzi a két világháború között egy vidéki városka társas-összejövételét: „...itt-ott kis kompániák már végleg egymásra találtak. Szomszédasszonyok, akik unták otthon egymást, de itt örülnek, hogy van legalább, akivel az ember szíve szerint kipletykálhatja magát. *Csak a — testvérek kerülnek egymást messzire, meg a sógornék, a rokonok!* Kun szokás szerint, mihelyt atyafi, mindjárt marakszik!” (Móricz Zsigmond: Kerek Ferkó, Bp. 1955. SZK-kiadó, 114. lap.)

A Krisztusban épülő új testvériség kibékíti egymással a marakodó rokonokat is! Megdől majd a közmondás: „A rokon csak 50 km-en túl elviselhető...”

Még csak egy kérdést: Fölényes, vélt előjogok alapján környékezed-e meg Jézus Krisztus nagy családját, az igazi családot, vagy — a golgothai kereszt felől? Onnan, ahol a legnyilvánvalóbbá lett, mi az Isten akarata?...

Zoltai Gyula

Építőkockák, homokszemek

Szenháromság után 3. vasárnap (Lukács 15, 11—32.)

Maradt ránk *egy ókori levél*, rossz görögséggel írva, tele íráshibával. Egy „tékozló fiú” levele édesanyjához. „Szégyenlem a hazatérést — írja —, mert rongyokban megyek haza. Megírom Neked, hogy meztelen vagyok. Könnyörgök hozzád, Anyám, békülj meg velem! Tudom, hogy mit okoztam magamnak. Megleckéztettem, amint szükségem volt rá. Tudom, hogy vétkeztem...” Semmit sem változik az ember.

Az atya gyengéd szeretete térít meg. *Lüthi* hoz szép példát a természet világából (Malakiás-magyarázatában): az alpesi virágok napfényben a Nap felé fordulnak. Egy napsütéses napon a virág fejecskéje napkeltétől napnyugtáig végigkíséri a Nap teljes útját: 180 fokos fordulatot tesz. Ha nem ragyogna a Nap, a virág veszteg állna, kelyhe zárva maradna. A Nap az, amely gyöngéd erővel maga után vonja. Így minket az Atya gyengéd szeretete.

A megtérésünket Istennek kell köszönnünk. *Kunst Irén* írta magamagáról: „Mikor Jézus megtalált... Nem én Őt, hanem Ő engem”.

Voltaire gúnyolta Isten jóságát, mondván: „Isten majd megbocsát, hisz ez a mestersége”. Valóban ez az ő áldott mestersége. Ez a mi egyetlen mentségünk.

Egy keresztyén gondolkodó (Lewis) beszél egyik művében az *Isten alázatosságáról* a következő értelemben: Isten alázatossága az, hogy elfogadja azt a gondolatot is, amelyet akkor adunk meg Neki, amikor nincsen más választásunk, mint vagy Óvele vagy a pokol. Szegényes dolog akkor megadni magunkat, amikor a hajó süllyed alattunk. Istenhez menni végső szükségben. Odaadni a sajátunkat, amikor már nincs értéke. De Isten ezt is elfogadja. Ez az ő alázatossága.

Scholz László

Szentháromság után 4. vasárnap (Máté ev. 5, 13—16)

Ha az ételt túlságosan elsózzák, — ehetetlen. A reflektor, amely szembe világít, — kínzóan kibírhatatlan. A nagyon magas hegyre épített város világossága a mélyből — láthatatlan. A hivalkodó, fennhéjázó, erőltetetten szenteskedő, bigott, különcködő keresztyénség nem vonzó, meg nem emészthető, sőt taszító (de sajnos szembetűnő), mert nem élet-szerű, nem valóságos.

Hivatása csak annak az embernek van, akinek van — *elhívása*. Enélkül csak mesterséget gyakorol. Ennek pedig mindig pénz- és verítékzaga van s messziről lerí róla a kényszer és az unalom. Az ilyen keresztyénség békanyálas pocsolya. Senki sem gyönyörködik benne, nem vágyódik utána, hiszen híjjával van még az élet lehetőségének is.

Abban áll a *felelősségünk*, hogy valamiért *felelnünk kell*. A sótolvajt a világ is bünteti. Az az igehirdető, aki talán évtizedeken keresztül könnyelmű, felelőtlen az igehirdetés szolgálatában, — mázsaszámra pusztítja Isten sóját. Isten ezt nem hagyja szó nélkül.

Nem te vagy a só és a világosság! Te csak szólsz és világítasz. A világosságot adó testek nem élvezik saját fényüket s a só sem gyönyörködik saját kristályai csillogásában.

Szentháromság után 5. vasárnap (Lukács ev. 9, 18—26)

Ami *mindennap* vár reánk, — megszokottá válik és gépiessé. Ez a mindennap kísértése. De kísértés az az illúzió is, hogy mindennap lo-boghat a hit, zúghat a bizonyágtevés vagy minden napnak van külön súlyos keresztje. Ahogyan költők nem írnak naponként örökbecsű verseket, éppen úgy nincs a keresztyén életben minden nap egy-egy óriási csoda, vagy egrekialtó szenvedés. De éppen az előző vasárnap igéje a sóról és a gyertya világosságáról magyarázza, hogy a mindennap bizonyágtevésének és hitének, sőt szenvedésének jellemzője az életben alázatosan eltűnő, önfeláldozó, egyszerű szolgálat.

A *kereszthordozás* teljessége a mártíromság. A mártíromság nem lehet önkítüntetetés. Amit egyedül Isten adhat, azzal nem ajándékozhatjuk meg magunkat.

A *hitben való döntés* mindennaposága ellent mond az „egyszeri” megtérés perfekcionizmusának. Sokan a megtéréssel eljutnak a csúcspontra, utána alámerülnek régi életükbe, csak az arcuk és szókincsük marad kegyes. A hit — mindennapos kezdés. „Minden kezdés, ha sikerül, ha nem, többet ér, mint a néma és fáradt kétségbeesés és kétségkedés.” (Kínai közmondás.)

Sokan választják a *vallástétel* szóbeli formáját. Ez sokszor könyvebb, mint szóltanul ugyan, de étellel bizonyágot tenni.

„Minden nap újból kell *hinnünk*, a tegnapi hit mára mitsem használ. Isten a *keresztre* homályt borított, innen van az, hogy a kereszt mélyebb értelmezésének némely része homályos, nem mintha Isten nem akarta volna nekünk kinyilatkoztatni, hanem, mert nem vagyunk képesek azt felfogni.” (*Spurgeon.*)

Légy boldog, amikor lehet és szenvedj, amikor kell — írta *Goethe*.

Ha egy millió ember tagadja Isten létezését, az nem sok. Ehhez két dolog kell. Először az, hogy ne is keressék, másodsor, hogy tagadják. Mindkettő könnyű. De, ha egy tudós, orvos, matematikus, fizikus vallja Istent, az egy millió embernél is több — vallja *Jeans*, a fizikus.

Szenháromság után 6. vasárnap (Máté ev. 21, 28—32)

Aldjuk Istent, hogy a mennyek országában nem embereket, nem csoportokat, egyházakat, vagy teológiai eszméket állít portásnak, hanem — Jézust. Ha nem így lenne, a legtöbb hely üresen maradna.

Meggyőződésből *nem-et mondani* nagyobb becsületességre és őszinteségre vall, mint meggyőződés nélkül igen-t mondani.

Amikor nagyhangon prédikáljuk, hogy a *mennyek országában meglepetések lesznek*, vajon nem gondolunk-e mindig arra, hogy mi ott főhelyet kapunk és kimaradnak földi ellenlásasaink? A meglepetés lehet nekünk is — meglepetés.

A farizeusok magatartása vallási *fanatizmus*. „A fanatikus semmit sem hajlandó elfogadni mások igazságából. Ez a fanatizmus pusztulás felé vezet a világot.” (*Jules Romains.*) A szellemi nagyság egyik jele: megérteni a másik embert is. A megértés már majdnem szeretet.

Az embert szerető emberek mindig megelőzik korukat. (*Dosztojevszkij.*)

Szenháromság után 7. vasárnap (Márk ev. 4, 26—29)

Minden jó *növekedése* csoda. Nem tudjuk: hogyan? — de tudunk kell, hogy ki által és milyen céllal!

Ne sürgesd Istent, amikor Ő várni akar és neked is türelemmel kell lenned. Az erőszakoskodás nem mindig erő. Ha Isten akarotodnak engedne, olyan korán kaszálnál, hogy sohasem nőne búzagalász. Ezzel elrontanád Isten jól tervezett aratását.

A kezünk sokszor a magvető mozdulatával lendül, csak éppen nem szór semmit. Ezt azután ráhagyjuk Istenre. Így tévedünk. „Az emberek szeretik ráfogni Istenre azt, amit ők rosszul csinálnak.” (*Kemény Lajos.*)

A *várás* ereje a hit. A hitet pedig a várás erősíti. Az ilyen várás a legfeszültebb belső aktivitás. Ez óv meg a cselekvő érdemszerzés kísértésétől.

Ha Isten mer bennünket, gyengéket, hűtleneket, alkalmatlanokat munkájába beállítani, ne féljünk másoknak is munkát adni a gyülekezetben.

Szenháromság után 8. vasárnap (Máté ev. 12, 46—50)

Amikor *elszakadunk* azoktól, akikkel nem vagyunk egyek a hitben, ne szakítsuk el ugyanakkor a szeretet kötelékét is. A szeretet lehetőség a hit egységének a megvalósulásához. Ezt éppen Jézus rokonságának

későbbi magatartása igazolja. A lelki közösség azért adatik, hogy azzal erősödjének a családi közösségek is.

Jézus arra tanít, hogy az Atya akaratának való engedelmesség ad nekünk testvéreket a Lélek közössége által. Sok gyülekezeti tagnak azért vannak válogatott „testvérei”, mert *Atyjuk* nincsen igazán. Az Atya adja a testvéreket, nem mi keressük ki azokat tetszésünk szerint.

Várady Lajos

Esketési igehirdetések vázlatai

Házasságok az égben köttetnek...

1. Móz. 2, 18/b.

(Fiatal dolgozók. Együtt gyerekeskedtek, de azután másfelé vezetett életútjuk. Most egyazon városba kerülve szövődték a kapcsolat.)

A közmondás szerint *a házasságok az égben köttetnek*. A Szentírásban valóban ez áll: „Szerzek néki”. Isten szerzi a házasságot. Bölcsőtöket egy faluba helyezte, együtt adott nektek boldog gyermekkort, egy városba vezette utatokat. Így hozott közel egymáshoz. És most egy otthonba helyez benneteket. Adjatok hálát az Istennek...

A házasságok az égben köttetnek, *de a földön romlanak el*. Elfeledkeznek a házastársak az Istentől kapott feladatukról: egymás segítőtársai legyenek! A segítséghez szeretet kell. A házastársakat a hűség tartja együtt. Ha szeretet és hűség lesz közöttetek, nem fog megromlani házasságotok, amelyet Isten áldásul és boldogságul ad most nektek.

Isten kezéből

1. Móz. 2, 18.

(Rokkant férfi, özvegyasszony. 50-esek. Mindegyiknek vannak saját gyermekeik, néhány év óta pedig együtt élnek.)

Ti már évekkel ezelőtt segítőtársat találtatok egymásban. Rokkantságodban... Özvegységedben támasz... A házasság igazi értelmét fedezték fel: segítitek egymást az életben.

De csak most veszitek egymást az Isten kezéből. Ő ad most egymásnak benneteket. Úgy tekintetek egymásra, hogy Istentől kaptátok a másikat ajándéku. Isten iránt való hálával és Isten házassági parancsa iránt való engedelmisséggel...

A szeretet iskolájában

1. Thesz. 4, 9/b.

(Fiatal értelmiségiek, szerelmi házasság. A nő evangélikus, ritka templomjáró.)

Isten úgy rendelte, hogy *a házassághoz a szerelem vezessen*. Isten ajándéka két szív egymásratalálása. Így álltok most ti is itt...

De Isten azt akarja, hogy *a házasság a szeretet iskolája legyen*. Ezt soha nem lehet eléggé kitanulni. És nem elég belőle most vizsgáznotok. Ilyen tantárgyak vannak hátra: türelem, önmegtagadás, megbocsátás.

A házasság iskolájában Isten legyen a tanítómesteretek. Tőle tanulhatjátok meg igazán a szeretetet. Ahogyan Krisztus szeretett... Ő pedig

erre a szeretetre az igen keresztül tanítgat. Hűség a templomhoz, hog
házasságtok folytatásával is jól vizsgálzatok!

A második mondat Máté 22, 37/a, 39/b.

*(A menyasszony alig 16 éves leány. Az előző évben még konfirmán-
dusom volt. Konfirmációi áldó igéje a felolvasott rész első fele volt:
„Szeresd az Urat, a te Istenedet, teljes szivedből”.)*

Fél évvel ezelőtt, egy szép májusi vasárnapon, fehérben álltál itt az oltár előtt. A konfirmációkor. Akkor ez volt a nagy lecke: hűség mennyei Uradhoz, Megváltóddhoz. Most újra fehérben állsz ugyanannál az oltárnál. A lecke más: hűség a te földi uradhoz!

Akkor ennek az igének első felét kaptad áldásul, útravalóul egész életre: Szeresd az Urat teljes szivedből! Most a folytatását kapod, útravalóul házasságodhoz: Szeresd felebarátodat! És veled együtt kapja férjed is. Ki lenne legközelebbi fele-barátunk, ha nem hitvestársunk? A magyar „fele-ség” szóban; a Biblia szövegében: a „legközelebbi”...

A szeretetre most nem kell *biztatni benneteket*. Hiszen azért kelték egybe ilyen fiatalon, mert nem bírtok ellenállni szívetek sürgetésének. De később, amikor múlnak az évek, már nehezebb lesz szeretni egymást. Az emberi szeretet eléggé önző: a másikat csak addig szereti, ameddig ez neki saját magának esik jól. Tulajdonképpen önmagát szereti a másokban... Az igazi szeretet titka: „mint magadat”. Azt tedd a másoknak, ami neked jól esnék. Kerüld, ami téged is bántana.

Azok tudnak így szeretni, akik az Istent szeretik. Újra ott vagyunk az első mondatnál. Csodálatos körforgás ez: Isten szeret, én is szeretem, ezért tudom szeretni a másikat. Tapasztaljátok meg Isten szeretetét ne csak mindennapi életetekben, hanem elsősorban az Ő igéjéből...

A szeretet és a reménység

1. Kor. 13, 7/c.

(Több évi jegyesség után, amikorra kis otthonukat összerakosgatták, esküdtek. Fiatalok, tisztviselők.)

A szeretet és a reménység testvérek. „A szeretet mindent remél.” Akit szeretünk, abban reménykedünk. Azzal a reménységgel fogjátok most egymás kezét, hogy a másik boldoggá tesz. Mennyi reménységgel készíttétek éveken át otthonotokat. Kívánom, hogy reménységeitekben ne csalatkozzatok! A házasságok válságát az szokta okozni, hogy a férj és feleség csalódik a reménységeiben. Néha ez már pár hét múlva bekövetkezik, máskor meg tíz esztendő múltán... Adja Isten, hogy minél kevesebb csalódástok legyen egymásban!

Emberben való reménységre azonban nem lehet építeni egy egész életet. Az ilyen reménység csalóka. Nem lehet a házasság biztos horgonya. A szeretet és a másokban való reménység testvérek ugyan, de mostohatestvérek. A szeretet és az Istenben való reménység az édes-testvérek. Ne egymástól, hanem Istentől várjátok házasságtoknak békeségét, boldogságát. Most is Tőle: A szerető Istenre lehet építeni, hogy megáldja házasságtokat. Később is, ha egymásban olykor csalódnai fogtok: A szerető Isten helyrehozhat megromlott kapcsolatot is. Ez a reménység segíthet ki majd a házasságtok reménytelen helyzetzeiből.

„A szeretet mindent remél!” A ti szeretetetek is legyen tele reménységgel. De ne egymástól reméljétek mindent, hanem az Istentől, aki Fiát érettek adta és szeretete ajándékaként egymásnak ad benneteket.

Oltári imádságok

Szenháromság után 3. vasárnap.

Oltári ige: Zsid. 13,16—21.

Úrstenünk! Irgalmasságod ereje szabadítson meg bennünket az önzéstől és a gögőtől, hogy akaratom szerint, imádsággal és szeretet cselekedeteivel hordozhassuk előtted azokat, akikkel együtt Atyánknak hívunk, és a Fiúval és a Szentlélekkel együtt dicsőítünk. Ámen.

Szenháromság után 4. vasárnap.

Oltári ige: 2. Tessz. 2,13—17.

Úrsten, mennyei Atyánk! Szent Fiad dicsőségében részesítet elhívott népedet. Könyörgünk, hogy ennek a dicsőségnek az ára, Jézus Krisztus Urunk áldozata és dicsőségének reménysége tegyen szilárdakká bennünket a hitben és készségesekké minden szolgálatban. Jézus Krisztus Urunk nevében kérünk, mert Ő Veled és a Szentlélekkel együtt Isten, él és uralkodik mindörökké. Ámen.

Szenháromság után 5. vasárnap.

Oltári ige: 1. Kor. 9,16—23.

Jézus Krisztus Urunk! Köszönjük, hogy szent evangéliumodat nem elérhetetlen magasságban tartod, hanem közöttünk hirdetteted. Kérünk, hogy mi se kevélyen kövessünk, hanem hálás alázatossággal járjunk nyomdokodon, hogy a mi hitünk által is sokan bátorodjanak Benned való bizakodásra, ki az Atyával és a Szentlélekkel együtt Isten vagy, élsz és uralkodol mindörökké. Ámen.

Szenháromság után 6. vasárnap.

Oltári ige: 1. Tessz. 5,4—11.

Jézus Krisztusunk! Hálát adunk Neked az üdvösség örökségéért, amelyet nekünk ajándékoztál. Könyörgünk, tégy bennünket éberré és hűségessé, hogy se a kísértő támadása, se Isten igazságos ítélete ki ne vegye kezünkből szent ajándékodat, hanem nagy napod örömeiben dicsérhessünk érte Téged az Atyával és a Szentlélekkel együtt örökké. Ámen.

Szenháromság után 7. vasárnap.

Oltári ige: 1. Tim. 6,6—12.

Úrsten, mennyei Atyánk! Nem fedkezdel meg népedről, hanem testünk-lelkünk gondját szíveden viseled. Nagy hűséged öröme oldozza meg rajtunk az aggodalom és az elégedetlenség bilincset, hogy bizodalmaq békességgel nézzünk Reád, mert hitünk harcában és gondjaink súlya alatt is Atyánk vagy Jézus Krisztus Urunk érdeméért, aki Veled és a Szentlélekkel együtt él és uralkodik mindörökké. Ámen.

Szenháromság után 8. vasárnap.

Oltári ige: 2. Tim. 1,7—14.

Jézus Krisztus Urunk! Köszönjük, hogy bűnbocsátó szereteted hírével néped nagy családjába hívzs bennünket. Szabdíts meg, kérünk, minden félelemtől és a Hozzád való tartozás szégyenlésétől bennünket, és add, hogy itt is és dicsőséges országodban is Urunknak valljunk. Ámen.

Fehér Károly

NYÁRI KONFERENCIÁK

FŐT

- Június 25—28. Kántor-konferencia. (Vezeti: Peskó Zoltán.)
Július 2—5. Serdülő-konferencia. (8—12 éves fiúknak, lányoknak.)
(Vezeti: Jávor Pál.)
Július 9—14. Ifjúsági konferencia. (13 éves kortól fiúknak, lányoknak.)
(Vezeti: dr. Schulek Tibor.)
Július 16—19. Papné evangélizáció. (Vezeti: Túróczy Zoltán.)
Július 25—28. Családi konferencia.
Augusztus 1—4. Gyülekezeti munkások konferenciája. (Vezeti: Csepregi Béla.)
Augusztus 7—11. Hitmélyítő konferencia. (Vezeti: Balikó Zoltán.)
Augusztus 15—18. Asszonykonferencia. (Vezeti: Galát György.)
Augusztus 20—22. Külmisziói konferencia. (Vezeti: Danhauser László.)
Augusztus 24—26. Papi családok konferenciája.

GYENESDIÁS

- Július 12—16. Fiúkonferencia. (Vezeti: Botta István.)
Július 19—23. Leánykonferencia. (Vezeti: Zászkaliczky Pál.)
Július 26—30. Asszonykonferencia. (Vezeti: Csepregi Béla.)
Augusztus 2—6. Családi konferencia (gyermekeknek).
Augusztus 9—13. Iszákosmentő konferencia. (Vezeti: dr. Szalay Károly.)
Augusztus 16—20. Férfikonferencia. (Vezeti: Káldy Zoltán.)
Augusztus 23—27. Gyülekezeti munkások konferenciája (Vezeti: Veöreös Imre).
Augusztus 29—szept. 2. Egyházközségi tisztségviselők továbbképző konferenciája (felügyelők, gondnokok, presbíterek részére). (Vezeti: Tekus Ottó.)

Részvételi díj naponként 20 forint mind a két helyen. Gyenesdiásra 33 százalékos menettérti jegyet lehet váltani. Jelentkezés minden konferencia előtt legkésőbb 2 héttel. A konferenciák a megjelölt nap estéjén kezdődnek.

KÖNYVKÖLCSÖNZÉS

Az Evangélikus Teológiai Akadémia Könyvtárába újabban érkezett könyvek jegyzékét az alábbiakban folytatjuk.

- Graf, W: Ja und Nein! 169 l.
Baumgärtel, F: Verheissung. 159 l.
Michel, O: Der Brief an die Römer. 10. Aufl. 357 l.
Schlier, H: Der Brief an die Galater. 11. Aufl. 211 l.
McNeill: Calvinism. 466 l.
Brunner, E: The Christian Doctrine of God. 361 l.
Elliott—Binns, L. E: The early Evangelicals. 464 l.
Cunliffe—Jones, H: The Authority of the biblical Revelation. 153 l.
Baillie, D—Marsh, J: Intercommunion. 406 l.
Blanshard, P: The Irish and Catholic Power. 375 l.
Brunner, E: Eternal Hope. 232 l.
Newbiggin, L: The Household of God. 177 l.
Aulén, G: The Faith of the Christian Church. 457 l.
Rad, G: Das erste Buch Mose. 230—384 l.
Noth, M: Geschichte Israels. 2. Aufl. 435 l.
Jirku, A: Ausgrabungen in Palästina und Syrien. 102 l.
Böhme, W: Beichtlehre für ev. Christen. 110 l.
Gloege, G: Offenbarung und Überlieferung. 48 l.
Warns, J: Lehrbuch des Neutestamentlichen Griechisch. 3. Aufl. 230 l.
Credo Ecclesiam. 75 l.
Glertz, Bo: Sendschreiben an die evang. Christenheit. 2. Aufl. 107 l.
Bornkamm, H: Luther im Spiegel der deutschen Geistesgeschichte. 356 l.